

ERNEST MANDEL

Ekim 1917: Darbe mi, sosyal devrim mi?

Rus Devriminin meşruiyeti

İNCELEME VE ARAŞTIRMA DEFTERLERİ
YAZIN YAYINCILIK

Ernest Mandel

Ekim 1917

Sosyal Devrim Mi Darbe Mi?

Rus Devriminin Meşruiyeti

Türkçesi:
Oktay Emre

İnceleme ve Araştırma Defterleri
YAZIN YAYINCILIK

İnceleme ve Araştırma Defterleri dizisi
*
Özgün adı
Octobre 1917: Coup d'Etat ou révolution sociale
la légitimite de la révolution russe
(1992)
*
Türkçe ilk baskı:
Mart 1997
*
Türkçesi
Oktay Emre
*
Kapak
İnci Batuk
*
Dizgi
Yazın
*
Baskı
Söğüt Matbaası
*
Cilt
Özden Mücellithanesi
*
Yazın Yayınları
Asmalımescit Sok:13/9
80 050 Beyoğlu İstanbul
*
Yazışma
PK 224 Beyoğlu İstanbul

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sunuş
PD ve PR 7

Giriş: 1917 Devriminin Aşamaları
François Vervammen 9

I.Bölüm
Ekim 1917: Darbe Mi Sosyali Devrim Mi? 23
II. Bölüm
Uluslararası Önemlilik 33
III. Bölüm
Ulusal Mahiyet 48
IV. Bölüm
Politik Önemlilik 58
V. Bölüm
Bolşevik Yönelme: Eleştirel Bir Çözümleme 71
VI. Bölüm
Lenin'in Örgüt Anlayışı 85
VII. Bölüm
Stratejik Boyut 102
VIII. Bölüm
Sonuç Yerine 119

Kronoloji 127
Küçük Sözlük 129

Sunuş

Bu *Defter*de yayınladığımız çalışma yorumlayıcı, polemiksel ve eleştirel bir denemedir.

Yorumlayıcı bir denemedir çünkü –artık bu konuya değinmek "moda" olmasa da– Rus devrimi, çağdaş dünyayı anlamak isteyen, sosyalizm mücadelesinin ortaya çıkardığı sorunları aydınlatmak isteyenler tarafından incelenmesi gereken önemli tarihi deneyimlerden biridir.

Polemiksel bir çalışmadır çünkü bu devrim bugün gerçek bir ideolojik iftira kampanyasının konusudur. Giderek daha çok Stalinizmle ve bürokratik diktatörlükle özdeşleştirilmektedir. Bu öylesine bir boyuta varmıştır ki bu yüzyılın belirleyici olaylarından biri anlaşılmaz bir hal almıştır. Bu öylesine bir boyuttadır ki bir tarihçi ve politik eylemci olarak çalışmalarını sürdüren Ernest Mandel en temel (ve de en hayati) soruya dönüp durmak zorunda kalmaktadır: Ekim 1917 totaliter bir darbe miydi yoksa toplumu özgürleştiren bir ayaklanma mı?

Bu eleştirel bir denemedir çünkü tarihi, hatta devrimci tarihi, savunucu okunuşundan daha az zenginleştirici birşey yoktur. Ernest Mandel, bir yandan Rus devriminin güçlü meşruiyetini kuvvetle vurgularken ve Bolşevik partisinin genel eğilimini savunurken, bir yandan da, özellikle 1917-21 döneminde yapılan hataların altını çizmektedir.

Bu nedenle bu çalışma ile Ernest Mandel, Bolşevizm tarihinin derslerinin tartışılmasına önemli bir katkıda bulunmaktadır.

* * *

Orjinal çalışma üzerinde bazı değişiklikler yaparak, çeşitli yerlere ara başlıklar ve çok sayıda açıklayıcı dipnot koyduk. Yazar da İngilizce baskıya çeşitli eklemeler yaptı.

Ernest Mandel'in yazısı kronolojiden çok konulara göre düzenlendiği için François Vercammen'dan kısa bir tarihi giriş yazmasını rica ettik. Bu ilginç yazı dönemin olaylarını yakından tanımayanlar için özellikle yararlı olacaktır.

Bu *Defter*'in daha yararlı olması ve tüm okuyucularına erişebilmesini sağlamak amacıyla çağdaş bir eğitici ek, özellikle insanları, örgütleri ve olayları tanıtan bir rehber ekledik.

P.D. ve P.R.

İngilizce çeviri, Fransızca orjinalden Penny Duggan ve Steve Bloom tarafından yapılmıştır.

Kullanılan Kısaltmalar

MK: Merkez Komitesi
KE: Komünist Enternasyonal
KD: Anayasacı Demokratlar
KP: Komünist Parti
SBKP: Sovyetler Birliği Komünist partisi
RSDİP: Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi
RSSFC: Rusya Sovyet Sosyalist Federativ Cumhuriyeti
SPD: Alman Sosyal Demokrat Partisi
SR: Sosyal Devrimciler
SS: Nazi Polisi
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
USPD: Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Parti

Giriş
1917 Devriminin Aşamaları

François Vercammen

Şubat 1917'de, savaşın ortasında, Rusya'daki otokratik Çarlık rejimi kitle gösterileri ile yıkıldı. Sekiz ay sonra, Ekim'de, işçi sınıfı -tüm ülkede halk ayaklanmaları ile desteklenerek- politik gücü eline geçirdi ve yeni, sosyalist bir toplumun kuruluşuna başladı. XX. Yüzyıl bir dönüşüme uğramıştı.

Kimilerinin örgürdüğü, kimilerinin ise korktuğu gibi 1914 Dünya Savaşı bir devrim doğurmuştu.

Rejim Bunalımı

1917 devrimi, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'yı sarsan yaygın buhranın son doruğuydu. Batısında kapitalist üretim tarzı muzaffer olmuşken, Avrupa'da büyük bir askeri güç (aynı zamanda Asya'da da önemli bir güç) olarak ekonomik geriliğin içine hapsolmuş bir ülkeydi. Çarlık rejimi bazı değişiklikler yapmaya gayret etmişti: tarım reformu, idari mekanizmanın demokratikleşmesi, eğitim sisteminin moderleştirilmesi, toplumsal yasalar, işçilerin örgüt kurma

haklarının tanınması, "yukardan" sanayileşme, imparatorluktaki uluslara kültürel özerklik, vb. Ama her reform denemesi kısmi ve ürkek kalıyor ve ardından, geçici olarak "özgürleşen" sosyal ve politik güçleri denetim altına almak için her seferinde daha da vahşi olan bir karşı-reform geliyordu .

"*Çok az ve çok geç*": Kriz bir bütün olarak ilk kez 1905'de patladı. Devrim başarısızlığa uğradı ama geriye dönüş ancak kısmiydi. 1914'de savaş ilanı yeni bir devrimci grev dalgasını durdurdu. Üç yıl sonra tarih intikamını aldı: dünya savaşı, yıllardır biriken bütün sıkıntılar, tatminsizlikler ve özlemler için güçlü bir katalizör olmuştu.

Ekonomik kriz: rejim artık nüfusunu besliyecek halde değildi. Politik-kurumsal kriz: otokratik devlet tüm meşruiyetini yitirmişti. Tarım krizi: günlük hayattaki genel zorluk, köylülüğün toprağa duyduğu açlığı daha da arttırıyordu. Milliyetler krizi: uluslar zoraki Ruslaştırma altında giderek daha çok bunalıyorlardı.

Şubat 1917 Devrimi

1916-17 kışındaki dayanılmaz sefalet Şubat devrimini ateşleyen kıvılcımdı. Kadınlar –işçiler ve ev kadınları– "Uluslararası Kadın Günü"nde bu kıvılcımı çaktılar. Tekstil işçileri ile başlayan grev hızla ve kendiliğinden o dönemde Rusya'nın başkenti olan Petrograd proletaryasının tümüne yayıldı. Birkaç gün içinde askeri birliklerin devrimin tarafına geçmesi ile kitle grevleri bir ayaklanmaya dönüşmüştü. "*Ekmek*" taleplerine bir anda "*hemen barış*" ve "*kahrolsun Çar*" talepleri katılmıştı. Ayaklanma girdabı içinde işçiler kendilerini örgütleme yolunu buldular: bunlar –fabrikalarda, mahallelerde ve kent çapında oluşturulan– sovyetler (konseyler) ve de kızıl muhafızlardı (devrimci milisler). Cephede bile askerler kendi komitelerini ve... kendi subaylarını seçiyorlardı! Daha sonra 1917 yazında köylüler bu harekete katıldılar. Böylece rejimin tüm toplumsal tabanı yok edilmişti.

İkili İktidar

1917 Şubat sonu ile Ekim sonu arasında Rusya çok özel türde devrimci bir dönem yaşadı: İkili iktidar. Şubat'ta Çarlık Rejimini yıkmak için yeterince kararlı olan işçi sınıfı "tüm" iktadarı o anda eline almaya hazır değildi. Ancak fabrikaları ve kentleri yoğun bir konsey ağıyla kapladılar ve bu konseyler hızla yaygınlaşarak orduyu ve sonunda taşrayı kapsadı. Özünde bir karşı iktidar olan bu sovyetler -giderek artan ve giderek daha iyi yönetilen- herhangi bir anda burjuvazinin iktidarını sona erdirme tehditini oluşturuyorlardı.

Bu sovyet kuruluşlarından ikisi karar verici bir rol oynadılar: Baştan beri "toplumda" politik bir güç sahibi olan bölge temelinde seçilmiş olanlar ile işçi sınıfının dinamik gücünü elinde bulunduran fabrika konseyleri.

Kitlelerin acil ihtiyaçlarının ürünü olan bu konseyler aynı zamanda kitlelerin bilinç düzeyleri ile politik önyargılarını yansıtıyordu. İktidarın ele geçirilmesi görevinin açıkça ortaya konması için devrimci bir partinin bunu öne sürmesi ve buna öncelik vermesi gerekliydi. Bunu yapabilecek örgüt Bolşevik Partisi idi. Ancak bolşevikler Eylül 1917'e kadar işçilerin arasında ve sovyetlerde bir azınlıktı. Böylece ikili iktidarın tarihi farklı siyasi partiler -işçileri ve halk hareketlerini temsil eden- arasında, devrimin can alıcı sorunu, yani, sovyetlerin iktidarı ele almasından yana mı karşı mı oldukları, konusundaki mücadelelerinin tarihidir.

Değişen güç ilişkileri: Şubat-Haziran

Başlangıçtata bu öz-örgütlenme yapılarında değişik reformist gruplar (Menşevikler, Sosyalist-Devrimciler, Trudovikler) hakimdi. Sovyetlere bunlar önderlik ettiler ve çok çabuk (Mayıs 1917'de) geçici

(burjuva) hükümetinde rol aldılar. Kitlelerin baskısını sınıf işbirliği politikası içinde tutmaya çalıştılar.

Bu ikili iktidar dönemde işçi konseyleri içinde durumun gelişmesi bu andan sonra sınıf mücadelesinin yoğunlaşması ile sıkı sıkıya bağlıdır.

1917 Nisan'ının başında yapılan Sovyetlerin ilk kongresine –"Bütün Rusya" olarak ilan edilmesine rağmen aslında çoğunlukla St. Petersburg bölgesi ile sınırlıydı– başkentten 480, yerel konseylerden 138 ve ordudan 46 delege katıldı. Prens Lvov başkanlığındaki burjuva-liberal hükümeti destekleme kararı aldı (bununla birlikte hükümeti kontrol etme gücü de talep edildi). Askeri mücadeleye devam edilmesini destekledi; ama aynı zamanda işçi konseyleri hareketinin tüm ülkeye yayılması çağrısında da bulundu.

Nisan sonunda hükümetin yine savaş yanlısı bir politika geliştirmeye çalışması büyük kitle gösterilerine ve acil ekeonomik taleplerde bulunan güçlü bir grev hareketine yol açtı. Sarkaç sola doğru gitmeye başlamıştı. Fabrika komitelerinin Petrograd'daki (ilk) kongrelerinde Bolşevikler, "*koşulsuz 8 saatlik iş günü*" ve "*işçi denetimi*" çağrılarıyla çoğunluğu elde ettiler (335'e karşı 421 oyla). Çelişkili bir biçimde devletin üst kademelerinde ve ulusal sovyet yapıları seviyesinde bu sola kayış kendini önceleri reformistlerin (Menşeviklerle S-R'ler) konumlarını güçlendirmeleri –liberallere karşı– şeklinde gösterdi. Daha önce üyesi oldukları "sınıflar arası" koalisyona artık onlar önderlik ettiler.

Haziran başında işçi ve asker temsilcilerinin ilk gerçek kongresi toplandı. 1090 seçilmiş delege (ki bunların 822'si usulüne göre yetkilendirilmişti ve seçme hakkına sahipti) 20 milyon kişiyi temsil ediyordu. Genel seçimle seçilen kongre Rusya'da o güne dek görülmüş en temsil gücüne sahip ve en demokratik kuruldu. Geniş bir siyasi çoğulcu temelde halkın karşısındaki tüm temel sorunlar üç hafta boyunca (3-30 Haziran) tartışıldı. Delegeler 283 S-R, 248 Menşevik, 105 Bolşevik ve 73 bağlantısız temsilciden

oluşmaktaydı. Geri kalanlar ise değişik küçük sosyalist grupları temsil ediyorlardı. Bir "karşı-hükümet" görünümüne sahip olan yürütme komitesi 104 Menşevik, 100 S-R, 35 Bolşevik ve diğer akımları temsil eden 18 sosyalistten oluşmaktaydı. Kısa bir süre içinde ayrı toplanmış olan, S-R'lerin mutlak tekellerinde olan Bütün-Rusya Köylü Kongresi yürütme komitesi ile güçlerini birleştirdi.

Başlangıçta çok popüler olan koalisyon hükümeti hızla itibarını yitirdi. Benzer amaçlar benzer sonuçlar getirirler, ama uyanan sınıf bilinci ile donanan halk kitleleri bir kez daha kendi mücadele yöntemleri ile doğrudan politik arenaya girdiler. Tabanda oluşan baskıların farkında olan İşçi Konseyleri Yürütme Komitesi, reformist önderliği altında bir gösteriye izin vererek harekete sahip çıkmaya çalıştı. Ama 18 Haziran'da, Petrograd'da en popüler olan sloganlar Bolşevik sloganları, özellikle, "*Bütün İktidar Sovyetlere*" (hâlâ reformistlerin önderliğinde olan) sloganı idi.

Devrim ve Karşı-Devrim: Temmuz-Ağustos

Yeni güç ilişkileri "Temmuz günler" sırasında sınandı.

18 Haziran gösterisi ile insiyatif ele alınmıştı bile. Başkent proletaryası bu ilk zaferi son saldırının başlangıcı olarak yorumlamıştı. Bolşevik partisinin amaçladığından da ileri giden kitleler hükümeti iktidardan düşürmek istiyorlardı. Ancak kitle hareketinin bu öncüsü gerçek durumu kavrayamamıştı. Sonuç olarak Temmuz başında sarkaç hızla geriye, oldukça sağa savruldu. Burjuvazi devrim ateşini söndürmenin bir yolunu bulmaya çalışıyordu. O anın adamının adı Kerenski idi.[1]

1.Kerenski'nin adı Marxist sözlüğe girmiştir. "Kerenskizm" o zamandan sonra bir proletarya devrimine kapıyı açan krizleri önleyeci nihai burjuva çözümler ile özdeşleşmiştir. Ancak bu tür Bonapartist yöntemlerle işçilerin gücünü yenilgiye uğratamayınca Kerenskizm kitlelerin gözünde "aşırı", devrimci Marxist çözümü: kurulu düzenin yıkılmasını geçerli kılar.

Başbakan olduktan sonra Kerenski, Bolşevik Partisi'ne ve diğer devrimci örgütlere ağır bir darbe indirdi. Ordunun birliğini yeniden kurmaya çalıştı. İdam cezasını geri getirdi, ayaklanmaya katılmış birlikleri dağıttı ve General Kornilov'u Genel Kurmay Başkanlığı'na atadı. Bütün bunlar işçi konseylerinin ve onların üst kuruluşlarının "yasallığına" dayandırılmaktaydı; Kerenski onların yıkıcı dinamiğini değiştirmeye çalışıyordu! İşçi Konseyleri Yürütme Komitesi (reformist) bu siyasi yaklaşımla işbirliği yaparak sovyetleri devrimci içeriğinden yoksun etmeye yardımcı oldular. Öncü işçilerin gözünde itibarlarını yitirdiler.

Kerenski böylece Şubat'tan sonra kitlelerin zaferlerine karşı genel bir saldırıya geçti. Buna ek olarak halkın taleplerinin gerçekleştirilmesini süresiz erteledi -bu talepleri kabul ediyor ama ... bunları hep ileride ele alınmak üzere erteliyordu. İkili iktidar tamamen yok olmasa da zayıflamıştı. Bolşevik Partisi büyük zorluklarla karşılaşıyordu ama işçi sınıfı içinde çoğunlukta olma konumunu sürdürüyordu (bu durum Ağustos sonunda partinin kazandığı belediye seçimlerinde de görülüyordu).

"Yüksek mevkilerdeki" kimileri köklü bir karşı-devrim, yani askeri bir darbe vaktinin geldiğine inanıyorlardı. Kornilov Kerenski'ye sırtını dönerek 1917 Ağustos'unun sonunda şansını denedi (akla benzer olaylar geliyor: Allende ve Pinochet, Şili'de Eylül 1973; ya da Ebert-Noske ve Kapp, Almanya'da 1920). Üç gün içinde Kerenski'nin birlikte başkente saldırdığı ordu bozguna uğratıldı. Petrograd sovyetleri direnişte önderliği ele almışlardı. Böylece, yeniden işçilerin karşı-iktidarının merkezi haline geldiler.

Ekim 1917 Devrimi

Eylülün başında sarkaç, Temmuzun sonunda sağa savrulduğu gibi keskin bir biçimde sola döndü.

İşçi Konseylerinde Bolşevik Partisi çoğunluk olmuştu -önce Pet-

rograd'da sonra Moskova'da. Hâlâ Finlandiya'da sürgünde olan Lenin parti içinde iktidarın ele geçirilmesini ve ayaklanmanın örgütlenmesini gündeme getirdi ve şu soruları ortaya attı: Ne zaman? Nasıl?

Nisan ile Eylül arasında parti, *işçi demokrasisi* yöntemleri kullanarak sovyetlerde çoğunluğu ele geçirmek için mücadele etti. İşte bu noktadan sonra, *devrimci insiyatifleri* ile işçi demokrasisinin bu organları yeni devlet mekanizmasını oluşturdular.

Bu dönüm noktası karşısında Bolşevik Partisi, açık bir çizgi belirleyene kadar derin bir iç bunalım yaşadı. Zinoviev ile Kamenev'in başını çektiği bir "sağ" akım -başlangıçta merkez komitesinde çoğunluktaydılar- tereddüt etti, harekete geçme anını erteledi ve ayaklanma fikrini reddetmek istedi. Acil olarak ayaklanmaya hazırlanılmasını savunan Lenin ile Troçki arasında zaman zaman bunu gerçekleştirmek için uygulanacak taktik konusunda tartışmalar oldu. Sonunda partinin sol kanadı 10 Ekim'de merkez komitesinde galip geldi.

Ay sonunda işçi, asker ve köylü konseyleri ulusal kongresi toplantıya çağrıldı. Aynı zamanda başında Troçki olan Petrograd Sovyetinin organı, Askeri Devrimci Komite bölge askeri komutanı Polkovnikov'un bir provakasyonuna (devrimi destekleyen kent garnizonunu dağıtmak istiyordu) karşı koydu. Böylece ayaklanma bir özsavunma tedbiri olarak başladı. Birkaç saat içinde Petrograd'da burjuva baskı mekanizması silahlarından arındırıldı. Politik güç ele geçirilmek üzereydi. Son karar işçi konseylerinin ulusal kongresi tarafından verilecekti. Bu kongrenin politik yapısı artık Haziran 1917'deki gibi değildi. Reformist blok (Menşevik ve S-R'lerin sağ kanadı) 650 delegenin 100'den daha azını ellerinde bulunduruyordu. Bolşevikler ise yaklaşık 390 delege ile çoğunluktaydılar. Menşeviklerin sol kanadı ile sol S-R'ler de Bolşeviklere katıldı. Azınlık haline gelen reformistler kongreyi terkederek karşı-devrim saflarına geçtiler.

İşçi konseylerinin yeni bir Yürütme Komitesi -yeni sovyet ikti

dan için gerçek bir yasama organı- çoğulcu bir temelde seçildi: 67 Bolşevik, 29 sol S-R ile değişik devrimci gruplara giden 20 sandalye. Yürütme Komitesi de yeni işçi devletinin ilk hükümetini seçti. "*Yeni bir sosyalist düzenin inşasına başlıyoruz,*" diyordu Lenin.

Başlangıçta coşkulu ve acısız bir devrim! Ancak kendini pekiştirmeden önce, 1918-1920 arasında iç savaş yıllarında zorlu sınavlardan geçmesi gerekecekti.

Devrim ve Partiler

Halk kitlelerinin demokratik öz-örgütlemeleri Rus devriminin temel ve örnek yönüdür. Ancak bu, tek başına "karşı-iktidar" tarafından ne tür bir politika izleneceği sorusunu belirlemiyordu.

Bu öz-örgütlenme kendi programları, taktikleri, eylemleri, vb. ile çok çeşitli partiler yaratmıştı. Rus devrimi sırasında sonucu belirleyen bu partiler ile bölgesel konseyler arasındaki etkileşimdi (sendika hareketi oldukça zayıftı, fabrika komitelerinin faaliyetleri ise, önemli olmakla birlikte, ikincil kaldı).

Siyasi partiler çok geç ve de özel bir biçimde örgütlendiler (bu oluşum o dönemin Rusya'sının toplumsal gerçekliğini yansıtıyordu: "sivil toplumu" bastıran, boğan ve yutan, pederşahi ve totaliter olmasının yanısıra despotik bir devlet).

Kadetler: 1917'de marjinalleşen çeşitli monarşist grubun yanısıra Kadetler ("Anayasacı Demokratlar") hakim sınıfların en büyük kesimini oluşturuyorlardı. Bu parti, Şubat 1917 devriminin arifesinde ilk geçici hükümeti kurmuştu. Muliukov -profesör, tarihçi ve ideolog- Guçkov ile birlikte, parti lideriydi.

Trudovikler: 1917'de Kerenski Popüler Sosyalistlere ya da Trudoviklere (işçiciler) önderlik ediyordu. Artık sayıca iyice zayıflamış olan parti en kuvvetli dönemini 1906-1914 arasındaki sözde-parlamentolar döneminde yaşamıştı. Burada, 1905 devriminden

sonra politik hayata uyandırılmış olan köylü kitlelerini temsil etmişti. Bu parti, eyaletlerde ve taşrada tutucu küçük burjuvazinin tedirginliklerine ve özlemlerine dayanarak, politik şahsiyetleri bir araya getiriyordu. Bizzat Kerenski büyük burjuvazinin güvenebileceği bir şahsiyet olmuştu.

İkinci Enternasyonal Partileri: Herbiri II. Enternasyonal'in üyesi olan üç parti işçi ve köylü kitlelerinin bağlılığını kazanmak için yarışıyordu: Menşevikler, Bolşevikler ve Sosyalist Devrimciler (S-R'ler). Hepsi sosyalist olduklarını, yani Marxist ve devrimci olduklarını iddia ediyorlardı. Küçük bir azınlık dışında hepsi, 1914'te emperyalist saaşa karşı muhalif bir tutum takınmışlardı. Bu nedenle politik aydınlanma süreci biraz karmaşıktı. Bu partilerin sekiz aylık ikili iktidar döneminde savaş ateşi içinde sınanmaları gerekliydi. 1917 yazının olayları sonucu belirleyiciydi: S-R'ler ile Menşeviklerin sağ ve sol kanatlara bölünmeleri; Bolşevik partisi içinde devrimci bütünleşme. Ancak bu durum, taşrada ve tabanda, bu partilerin kendi içinde ve aralarındaki politik kafa karışıklığının sürmesini dıştalamadı!

SD: Resmen 1902'de kurulan bu parti, XIX. yüzyılın ortasına uzanan uzun bir devrimci geleneğe dayanmaktaydı. RSDİP'ye (Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi) güçlü bir siyasi muhalefet oluşturmaktaydı. Köylü hareketinde mutlak bir hegemonyaya sahip olmasının yanısıra, kentlerdeki büyük işletmelerde de önemli bir nüfuzu vardı. Belirsiz bir örgütlenmeye sahip olan ve politik olarak kafaları karışık olan SDler –1917'de Şubat ile Ağustos ayları arasında– Menşeviklerin politik liderliğindeki sınıf işbirlikçi hükümetin ihtiyaç duyduğu sosyal tabanı sağladılar.

1917 yazında S-Rler, Bolşeviklerin konumuna çok yakın olan sol bir devrimci kanat (Spiridonova, Kamkov) ile Menşeviklerle yakın işbirliği yapan reformist bir sağ kanat (Çernov, Gotz) olarak ikiye bölündüler. 1917'nin sonunda sol S-R'ler, sağdakilerden çok daha etkili olmuşlardı.

Menşevikler: 1903'den sonra RSDİP'nin "devrimci sağ" kanatı

olarak kuruldular. 1917'deki nihai karşılaşmadan sonra çoğunlukları (Dan, Lieber, Tseretelli) amansız sınıf-işbirlikçi politikalara girişti. Bunun karşılığını Martov ve Martinov'ın önderlik ettiği bir sol bölünme ile ödiyeceklerdi. Gerçek "merkezci" olan bu ikisi savaşa karşı çıkıyorlardı, işçi konseylerinde tabanları vardı ve 1917'de sosyalist bir devrimi savunuyorlardı. Ama devrimin ana sorunu ile, iktidarın ele geçirilmesi ve uygulanması ile karşı karşıya gelindiğinde duraksadılar ve sendelediler.

Bolşevikler: 1912'ye kadar RSDİP'de bir fraksiyon olan Bolşevikler 1913-1914'de kentlerde işçi kadrolarının desteğini ve Petrograd'da bir genel grevde önderliği ele geçirerek anahtar devrimci parti haline geldiler. Partinin pekişmesi, yaygınlaşması ve büyümesi iç mücadeleler ve tartışmalar pahasına gerçekleşti: 1914'de sağ kanat ulusal şovenistler ayrıldı; 1917 Mart ve Nisan aylarında yeni bir oportünist kanat (Stalin-Kamanev-Zinoviev), Lenin'in köktenci tezlerine karşı çıkan -liberal hükümeti desteklemeye, savaşın devamını kabul etmeye hazır- bir çoğunluk gelişti. Temmuz'da aşırı sol bir akımla, hemen iktidarın ele geçirilmesi ve başka akımlarla (Troçki'ninki de dahil olmak üzere) birleşmek istemeyen daha yaşlı bir kadronun sekterliğine karşı çıkmaktan yana bir mücadele verildi. Ağustos'ta devrimci insiyatifler ve işçi demokrasisinin temellerinin bölgesel konseylerden fabrika komitelerine kaydırılması üzerine tartışıldı. Nihayet Ekim'de patinin sağ kanadı ile ayaklanma üzerine tartışıldı ki bu tartışma sonraki yıllarda birçok farklı noktada tekrar tekrar yapılacaktı.

Ancak Ekimde Bolşevikler, iktidar mücadelesine girişmiş kitlelerin bir partisiydi -halk hareketi tarafından tanınan ve desteklenen bir parti.

Mezhrayontsi: Kendi devrimci konumuna göre Troçki Menşevik fransiyonun bir üyesidir -ya da onlara bağlıdır. Onlardan 1914 Ağustosunda ayrıldı. Temmuz 1917'de Mezhrayontsi ("çevrelerarası" ya da "bölümlerarası" komiteler) ile birlikte Bolşeviklere katıldı.

Petrograd'da faaliyet gösteren ve etkinliği olan bu devrimci Marxist grup küçük bir azınlıktı: 1915'de 60 ila 80, 1917 Şubatının arifesinde 150, Nisan'da 300 (aynı dönemde Petrograd'da Bolşevikler 16,000 kişiydiler) ve Temmuz'da, Bolşevik partisi tüm ülkede 180,000 üyeye sahipken onların 4,000 üyeleri vardı.

Azınlık Akımlar: "Bölümlerarası" komiteler olgusu tüm ülke çapında marjinal olan ama zaman zaman bir kentte, bir iş yerinde, bir sektörde önemli olan birçok devrimci akım ve grubun varlığına işaret etmektedir. Bunların arasında anarşistler, devrimci sendikacılar, "maksimalistler" (S-R'lerden aşırı sol bir kopuş), Menşevik Enternasyonalistler (Martov, Martinov), Birleşik Sosyal-Demokrat Enternasyonalistler (küçük ama Maxim Gorki'nin *Novy Jizn* –Yeni Hayat– adlı dergisi dolayısıyla etkinliği olan bir grup) vardı.

Uluslararası karşı-devrim

Ekim 1917 zaferinin güçlü uluslararası yankıları oldu. Savaşın katliamlarına hemen son verilmesi ve sorumluların –Avrupa'daki hakim sınıflar– cezalandırılması çağrısı siperlerde umut yaratmış ve işyerlerindeki mücadeleyi güçlendirmişti.

Hükümetler Kasım 1918'de bir ateşkes imzaladılar. Ama başta imparatorluk Almanya'sı olmak üzere birçok ülke devrimci kriz içindeydi. 1789'dan (Fransız Devrimi) sonra Avrupa kıtasında düzen değişikliklerinin karşısında en büyük engel Çarlık Rusyası'nın yanısıra Prusya militarizmiydi. Ülke bir dizi ani mücadele sonucunda dengesini yitirmişti. 1918 ile 1923 arasında Alman proletaryası "Rusça konuşmaya" çalıştı. Ama başında aynı savaşkanlığa ve örgütsel geleneğe sahip devrimci bir parti yoktu. Devrimci dalga önce Ocak 1919'da ezildi. Aynı güçle 1920'de, daha sonra 1921 ve 1923'de yeniden ortaya çıktı.

SSCB –zengin tarım alanlarına sahip ama geri ve istikrarsız koşullar altında yaşıyan büyük bir ülke– ile sosyalist bir Almanya

–Avrupa gericiliğinin amansız bir düşmanını oluşturan büyük bir proletarya ile Avrupanın kalbinde bulunan güçlü bir sanayi ülkesi– arasında bir birlik mümkün birşeydi. Bu potansiyel "sosyalist blok" karşısında büyük bir emperyalist koalisyon oluştu. Bu koalisyon, Alman ordusundan (yenik ama hâlâ güçlü), bir Rus ordusundan (güçsüz ama Beyaz generallerle, yani karşı-devrimcilerle bir iç savaşı başlatan) ve Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin –savaşın "galipleri"nin– askeri güçlerinden oluşmaktaydı. Bu koalisyon SSCB'yi işgal etti.

Politik arenada kapitalist sistemin tarafına geçen sosyal demokratların faaliyetleri belirleyiciydi. Emek Dünyası'ndaki hakim konumuyla dayanışmayı frenledi, SSCB'nin itibarını zedeledi, Batı Avrupa'da devrimci bir hareketin gelişmesini engelledi. Tek bir amacı vardı: sosyalist devrimi ezmek ve burjuva düzenini yeniden kurmak. SSCB iç savaşla harap olmuştu. Finlandiya'da, Almanya'da, Avusturya'da, Macaristan'da, İtalya'da proletarya yenilmişti –kimi zaman yeni tipte bir ordu ile: Almanya'da "Freikorps", İtalya'da "Faşistler".

SSCB'de, 1914'den 1920'ye kadar altı yıl süren aralıksız savaş ekonomik, sosyal ve insani bir felakete yol açtı. Tamamiyle yalıtılan işçi devleti ayakta duruyordu. Ama sosyalizmin kuruluşu bu ürkütücü zor koşullar altında büyük bir darbe almıştı.

Bir dönemin sonu

1917-1923: Uluslararası devrimin birinci dönemi sona erdi. Başka bir dönem, dünya çapında kapitalizmin pekişmesi dönemi başladı. SSCB'de durum, başında Stalin olmak üzere ayrıcalıklı bir bürokrasinin ortaya çıkması için müsaitti. Ölmekte olan Lenin 1921 ile 1923 arasında bürokrasiye karşı "son mücadele"sine girişti. Batı Avrupa sosyal demokrasisi (Rosa Luxemburg'un tabiriyle "*kokuşan ceset*") kendini yeniledi. Birçok ülkede işçi hareketlerinde önderliği yeniden eline geçirdi. Devrimden ve kitle hareketlerinden korkan

burjuvaziye kabul ettirilen reformların sonucunda 1920'lerde kitle sendikaları pekişti.

Ancak Batı Avrupa'da sosyal demokrasinin ve SSCB'de stalinizmin eşanlı zaferi, yolu faşizme açtı (İtalya, Almanya, İspanya). 1918-1923 sosyalist devrimlerin başarısızlığının bedeli çok pahalı ödendi: İkinci Dünya Savaşı. Proletaryanın bu ardarda gelen başarısızlıklarının sonuçları küçümsenemez. Bu durum emperyalist ülkelerde devrimci hareketin uzun süreli zayıflığını ve bu ülkelerde işçi hareketinde reformizmin nüfuzunu daha iyi anlamamıza imkan verir.

Bölüm I
Ekim 1917: Darbe Mi Sosyal Devrim Mi?

Bugünlerde gerek Batı gerekse Doğu Avrupa'da 1917 Ekim Devrimini lekelemek için gerçek bir kampanya sürdürülmekte. Çoğu kez de oldukça acımasız. Stalinizmin mit ya da tahrifatlarını aratmayan tarihi tahrifatlara ve mitlere dayandırılmakta. Buna karşı savaşmak yalnızca bilimsel ve politik açıdan kaçınılmaz olmakla kalmıyor. Bu aynı zamanda kaçınılmaz bir entellektüel temizlenme sorunu. Hakikat için verilen mücadele aynı zamanda kamusal yaşamda asgari namusluluk için verilen mücadeledir.

Bu birinci bölümde günümüzdeki polemik yazılarında en çok karşılaşılan üç miti ele alacağız.

Bir Azınlık Darbesi miti

Birinci mistifikasyon Ekim devriminin doğası ile ilgili. {Ekim Devrimi} yalnızca bir manevra ustası, Lenin tarafından düzenlenen ve küçük bir profesyonel devrimci grup tarafından gerçekleştirilen şeytani bir darbeydi. 26 Ağustos 1991'de Moskova'da teşebbüs edilen darbenin ardından verilen demeçler bu açıdan çok açıklayıcı. Hatta kimileri, birinci (başarılı) darbenin 1917'de yaptığını ikinci (başarısız) darbenin ortadan kaldırmayı mümkün kıldığını söylemeye vardıracak kadar ileri gittiler.

Hakikat oldukça farklı. Ekim devrimi, bugüne dek bildiğimiz en derin köklü kitle hareketlerinden birinin nihayete ulaştığı noktaydı. Aynı dönem Avrupa'sında yalnızca Alman işçilerinin 1920'de Kapp-

von Luttwitz darbesine karşı ayaklanmaları ile Frankocuların iktidarı askeri-faşist bir biçimde ele geçirmelerine karşı Katalan ayaklanması bununla kıyaslanabilir hareketlerdi ama yine de daha kısıtlı ve kısa ömürlüydüler.

Tarihi kaynaklar 1917'de Bolşeviklerin temsili güçleri konusunda kuşkuya mahal bırakmıyor. Bu konuda ikna olmak için Lenin'e yakın kişilerin yazılarını kullanmaya gerek yok.[1] Kitle hareketinin kapsamı Ekim devriminden önce, devrim sırasında ve sonra gayet iyi saptanmıştır.[2] Biz burada yalnızca kimi Bolşeviklerin hasımlarının tanıklıklarından alıntılar yapalım.

N.N.Soukhanov sosyalist-devrimci akımdandı.

> ... Bolşevikler inatla ve vazgeçmeden çalışıyorlardı. Her gün dur durak bilmeden kitlelerin arasında, fabrika sıralarındaydılar. Her allahın günü büyük, küçük onlarca konuşmacı Petrograd'da fabrikalarda ve barakalarda konuşuyorlardı. Her zaman orada oldukları için ve fabrika ve barakadaki önemli sorunlarda ayrıntılara kadar önderliği ele aldıkları için kitlelere göre onlar artık kendi insanları olmuşlardı. Kitlelerle bir olmuşlar, bol keseden vaadlerde bulunup, tatlı ama basit masallar anlattıklarından kitlelerin tek umudu haline gelmişlerdi. Kitle Bolşeviklerle yaşıyor ve nefes alıyordu. Lenin ve Troçki'nin partisinin elindeydiler. Partinin arkasında hallkın büyük çoğunluğu varken ve parti bütün gerçek iktidarı *de facto* ele geçirmişken, ulusal bir ayaklanma yerine askeri bir komplodan söz etmek tamamen saçmalıktır.[3]

1 Özellikle bakınız David Mandel, *The Petrograd Workers and the Soviet Seizure of Power*, Londra, 1984. R. Lorenz, *Die russische Revolution 1917: Der Aufstand der Arbeiter, Bauern und Soldaten*, Nymphenburger Verlagsangestalt, 1981. J. Reed, *Dünyayı Sarsan On Gün*, Ağaoğlu yay. 1967. S.A. Smith, *Red Petrograd*, Cambridge, 1985. Ve kuşkusuz L. Troçki, History of the Russian Revolution, Sphere Books, Londra 1967.

2. Bir önceki dipnotta belirtilen kitapların yanısıra bakınız, E. H. Carr, *Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi 1917-1929*, MER yay.1992. G. Compe, *La révolution russe par le témoins*, Paris. 1963. M. Ferro, *October 1917, A Social History of the Russian Revolution*, Londra, 1980. R. Kohn, *Die russische Revolution in Augenzeugenberichten*, Munih 1977. M. Liebman, Lenin Döneminde Leninizm, Belge yay. 1990. R. Medvedev, *The Revolution of October*, New York, 1979. Stalinist Sovyetler Birliği sonrası analizleri için, özellikle işçi sınıfının rolü ile ilgili olarak: A. G. Egorova, *Rabocij Klas v Oktjabr' skoj revoljutcii*, Moskova 1967. G. A. Trukan, *Ramocij Klas v bobe za pobedu i uprocenie sovetskoj v lasti*, Moskova 1975. Stalinizm öncesi bir Sovyet eseri için bakınız, P. N. Amosov et al. *Oktjabrs kaja Revoljuucija i Fabzavkomy*, Moskova 1927.

Bolşeviklerin sert eleştirmenlerinden Alman tarihçi Oskar Anweiler şöyle diyordu:

> Bolşevikler, gerek bütün büyük sanayi merkezlerinin hemen hemen hepsinde işçi temsilcileri konseylerinde, gerekse garnizon kentlerindeki asker temsilcileri konseylerinin büyük kısmında çoğunluktaydılar.[4]

Bolşeviklerin bir başka ateşli eleştirmenlerinden Marc Ferro şöyle demekten kendini alamıyordu:

> Öncelikle Bolşevikleşme kitlelerin radikalleşmesinin bir ürünüydü ve böylece demokratik iradenin bir ifadesiydi[...]
> Zorunluluk bahanesi ile hakim sınıflarla halk sınıfları arasında uzlaşma süreçlerini başlatan hükümet politikasının (Mayıstan sonra sosyalistlerin de katılımıyla) etkisizliği kitlelerin radikalleşmesini yeterince açıklıyordu. Görüşmeler kurulu düzeni değiştirmekten çok devamını sağlıyordu[...]
> Bu dönemden sonra kentlerde ve orduda huzursuzluk vardı. Aynı zamanda baştan beri sınıf işbirliği ilkesine karşı çıkanlar çok memnundular ve en katı olanlar yani Lenin eğilimli Bolşevikler bunların arasındaydı. İşçiler daha az insanca olmayan koşullar istiyorlardı. İşte bunun mülk sahibi sınıflar tarafından vahşice ve sinsice reddedilmesi fabrikaların işgaline, mülk sahiplerinin mülksüzleştirilmesine ve de Ekim'den sonra burjuvaziden intikam alınmasına neden oldu[...]
> Örgütlenme biçimleri tanımlanmış olan bu hareketin halk içinde bir temeli vardı. Baskı korkusu ve güvenilmez liderlere karşı duyulan öfke, Ekim devrimine yol açan harekete katılmaları sırasında yapılaşan komitelerin, temel mutlakiyetçi tavırlarını (!) açıklamaya yeterlidir (ki bu Bolşeviklerin mütlakiyetçi tavrı değil önderlik ettikleri hareketle dayanışma içinde bir tavırdır).[5]

Önde gelen Menşevik liderlerden olan Dan'e göre Devrim'in arifesinde kitleler:

3.N.N. Sukhanov, *The Russian Revolution 1917*, II. Cilt, Oxford 1955, s. 528-579.
4. O. Anweiler, *Rusya'da Sovyetler 1905-1921*, Ayrıntı, 1990, s. 252.
5. M. Ferro, *Des soviets au communisme bureaucratique*, Paris, 1980, s. 139-140, 164.

hoşnutsuzlukları ve sabırsızlıklarını gittikçe sıklaşan aceleci hareketlerle ifade ediyorlardı ve sonunda [...] komünizme döndüler [...] Grevler birbirini izliyordu. İşçiler hayat pahalılığındaki hızlı artışın cevabını ücretlerinin artışında buluyorlardı. Ama tüm gayretleri kağıt paranın değerindeki sürekli düşüş nedeniyle başarısızlığa uğruyordu. Komünistler kendi safları içinde "işçi denetimi" sloganını attılar ve kendilerine, kapitalistlerin "sobatajları"na son vermek için fabrika işletmelerini ellerine geçirmelerini öğüt verdiler. Aynı zamanda köylüler büyük mülkiyete el koymaya, toprak sahiplerini kovmaya ve malikane evlerini ateşe vermeye başladılar çünkü bulundukları noktadan Kurucu Meclis toplanana kadar ellerindeki alanları kaybedeceklerinden korkuyorlardı.[6]

Ekim Devrimi, "*Tüm iktidar Sovyetlere*", yani işçi, asker ve köylü konseylerine sloganı altında gerçekleşti. Tarihçi Beryl Williams Ekim ayına dek geçen süreci şöyle özetliyor:

Kitleler sorunlarının çözümünü parti programları ya da Kurucu Meclis'ten çok Sovyet iktidarında görüyorlardı ve yalnızca Bolşevikler sovyet iktidarı ile gerçekten özdeşleşmişlerdi. Parti [leri] iktidarı ele geçirene kadar dalganın üzerinde durma yeteneğine sahipti.[7]

Sovyetlerin İkinci Kongresi'nde "*Tüm iktidar Sovyetlere*" görüşünün taraftarları oyların % 69.6'sını aldılar. 9-23 Aralık 1917'de toplanan Tüm Rusya Köylü Delegeleri Kongresinde az bir farkla çoğunluk sovyet iktidarı lehindeydi (Sol S-R'ler ve Bolşevikler). 1918 Ocağında Sovyet hükümeti tarafından Kurucu Meclisin dağıtılması ile ilgili olarak kitlelerin tavrını inceleyen tarihçi Anweiler şu sonuca varıyordu:

Halk saflarında Bolşeviklerin aldıkları cebri tedbirlere karşı protestolar çok nadirdi; bunun nedeni de sadece, o zamanlar hâlâ oldukça "yumuşak" olan entellektüel ve fiziksel terör değildi. Bolşeviklerin, barış ve toprak gibi önemli konularda Kurucu Meclis kararlarını büyük çapta tahmin edip bunlara hazırlıklı olmalarının önemi hiç de az değildi...İşçi

6.Dan, Martov-Dan, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, Berlin 1926, s. 300-301.

7.B. Williams, *The Russian Revolution 1917-1921*, Londra 1987, s. 38.39.

ve köylü kitleleri ... yeni efendilerin somut önlemlerini onaylamaya daha yatkındılar. Gerek örgütlenme gerek çoğunlukla olduğu gibi temsil konusundaki eksikliklerine rağmen kitleler bu konseyleri kendi örgütleri olarak görüyorlardı.[8]

Kanlı Ütopya Miti: bir an önce sosyalizm?

İkinci mistifikasyon ve tarihi tahrifat: Bolşevik ayaklanmasının nedeni Rusya'da, bir an önce ya da en kısa zamanda, bir ideal toplum, dünya üstünde bir cennet yaratmaktı. Kendisinden biraz daha fazla nesnellik görmeye alışık olduğumuz Sovyet tarihçi Aleqander Nekritch'in formülünü kullanırsak "*ütopyayı iktidara getirdiler*".[9]

Gerçekte sovyetlerin iktidarı ele almalarının çok kesin bir hedefi vardı: çok somut, belirgin amaçları gerçekleştirmek. Bunlar şöyleydi: savaşa hemen son vermek; toprağı köylülere dağıtmak; ezilen milletlerin kendi geleceklerini belirleme haklarının güvence altına alınması; Kerenski'nin Alman ordusuna vermek istediği Kızıl Petrograd'ın ezilmesinin engellenmesi; burjuvazinin ekonomiyi sabote etmesini engellemek; üretimde işçi denetimini kurmak; karşı devrimin zaferini durdurmak.

Amaçlarını klasik Marxist formülle özetleyebiliriz: proletarya diktatörlüğünün kurulması vasıtasıyla (milli) burjuva demokratik devriminin tarihi görevlerini yerine getirmek; başka bir deyişle devleti, özellikle burjuva devlet mekanizmasını yok etmek. Kuşkusuz devrim hızla gelişerek sosyalist görevleri de ifa etmeye başladı. Ama bunun sebebi Bolşeviklerin ütopyacı olmaları değil, Troçki'nin daha 1906'da öngördüğü gibi kitlelerin kendi kurtuluşlarına herhangi bir öz sınırlama getirmeyi reddedmeleriydi. Kendilerini devletin ve sokakların efendileri gibi hissetiklerinden fabrikalarda sessiz kalıp, hâlâ ve sonsuza dek sömürülmelerine izin vermek niyetinde değillerdi.[10]

8.O. Anweiler, *op.cit.* s. 294.

9.A. Nekritch, *L'armée rouge assassinée*, Paris 1965.

10.Bu konuda en etkileyici göz tanığı ifadesi olarak bakınız, V. Serge, *Year One of the Russian Revolution*, Londra 1972. Birçok etkileyici ifade de S.A. Smith'in *Red Petrograd* adlı eserinde bulunabilir.

İşçi denetimini kurma insiyatifi Ekim devriminin arifesinde ve devrim sırasında kendiliğinden arttı. Bu da, sanayiciler büyük çapta işten çıkarmalara ya da fabrikaları kapatmaya kalktıklarında fabrikalara el konulmasına yol açtı.[11]

Kasım 1917 ile Mart 1918 arasında 836 kuruluş millileştirilmişti; el koyma emirlerinin dörtte üçü, fabrika komiteleri, sendikalar, yerel sovyetler ve yerel ekonomik konseyler gibi yerel kuruluşlar tarafından alınmıştı. Ancak % 5 millileştirme merkez emriyle yapılmıştı.

Bolşevikler "ütopya"ya erişmeyi yani yalnız Rusya'da hemen sosyalizm kurmayı ümid etmiyorlardı. Lenin, Rusya'da iktidarı ele geçirme tarihsel görevinin, kendisine göre, uluslararası devrimi, özellikle Alman devrimini (dünyadaki diğer bütün devletlerden daha çok [bu ülke ile] güç ilişkilerinin Rus proletaryasının işine yarayacağı gerçeğinden yararlanarak) teşvik etme olduğunu Rus kitlelerinden hiçbir zaman saklamadı.

Julius Braunthal bu sorunun Lenin için ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır:

> "Uluslararası işçi devriminin, sosyalizmin tüm geleceği tehlikededir." 1917 sonbaharında Merkez Komitesini harekete geçmek için zorladığı makale ve mektuplarının hemen hemen tümünde bu iddia yer almaktadır. {Lenin} şöyle tekrarlayordu: "dünya sosyalist devriminin giderek olgunlaştığı ve kaçınılmaz bir niteliğe sahip olduğundan artık kuşku duyulamaz[...] Dünya devriminin eşiğindeyiz. Böylesine bir anda, böylesine olumlu koşullarda Alman devriminin çağrısına (mesela Alman donanmasının [denizcilerin]) yalnızca kararlarla yanıt verirsek Enternasyonale hakikaten ihanet etmiş oluruz.[13]

Kuşkusuz bu söylenenlerden sosyalist bakış açısının Bolşevik propagandasının temel unsurlarından biri olmadığı, marjinal bir biçimde de olsa, alınan somut tedbirleri etkilemediği sonucu

11. S.A. Smith, *op.cit.* s. 223,
12.Thomas F. Remington, *Building Socialism in Soviet Russia*, University of Pittsburgh Press, 1984. s. 39.
13. J. Braunthal, *Geschichte der Internationale*, II.Cilt, Berlin-Bonn 1978, s. 113.

çıkartılmamalıdır.

Çünkü bu noktada Lenin ve Bolşevikler için -Nisan 1917'den önceki tutumlarının aksine- "sovyet iktidarı", "işçi iktidarı" (ya da "işçi ve köylülerin iktidarı") ve sosyalist yönlenme hemen hemen eş anlamlıydılar.

Ancak Lenin bunun sadece, bu yolu izlemeye başlamanın mümkün olduğu -ve de gerekli olduğu- anlamına ve de yalnızca bu anlama geldiğini durmadan tekrarlıyordu. Lenin tamaman gelişmiş bir sosyalist toplumun (geleneksel, Marxist tabiriyle: sınıfsız bir toplumun) ancak uluslararası devrimin zaferiyle gerçekleşebileceğini biliyordu. Bunu Ocak 1918'de Sovyetlerin Üçüncü Kongresi'nde bir kez daha ifade etti:

> Yalnızca sosyalizme **geçiş** dönemine başlamış olduğumuz, sosyalizme henüz varmamış olduğumuz konusunda hiç kuşkum yok....Kapitalizmden sosyalizme geçiş aşamasını tamamlamış olmaktan bile uzağız. Uluslararası proletaryanın yardımı olmaksızın bunu tamamlayacağımız umuduna bile asla kapılmadık. [14]

Fanatiklerin Bir Sekt Partisi Miti

Üçüncü mistifikasyon ve tarihi tahrifat: Ekim 1917'deki "darbe", Lenin'in yönlendirdiği, iktidar hırsıyla yanan, fanatik, oldukça merkezileşmiş küçük bir profesyonel devrimci grup tarafından gerçekleştirilmişti.

Aslında 1917 yılının Şubat ayından Ekim ayına dek Bolşevik Partisi, Rus proletaryasının gerçek öncülerini biraraya getirerek bir kitle partisi haline dönüştü, sınıfın doğal önderi olarak kabul edildi. Saflarındaki profesyonel devrimcilerin sayısı (tam-zamanlı örgütleyiciler) fazlasıyla sınırlıydı.[15] Bu parti o güne dek bilinen en az bürokratlaşmış kitle partisiydi. 250-300,000 üyesi arasında ancak 700 tam-zamanlı {örgütleyici} vardı. Çok demokratik bir tarzda

14.Lenin, *Collected Works*, 26. Cilt, Moskova/Londra, s. 489.

işlevseldi: genel olarak alenen ifade edilen tartışmalar ve fikir farklılıkları vardı. [16]

İfade özgürlüğü, yalnızca azınlıkta oldukları zaman fikirlerini, farklı günlük gazeteler de dahil olmak üzere, alenen ifade eden birkaç lideri (Buharin ya da "Sol Komünistler" gibi) kapsamıyordu. [Bu konu] tüm parti organlarını ilgilendiriyordu. 1917 yılında Viborg'daki parti komitesi, Geçici Hükümete çok müsamahakar davrandığına inandığı Petrograd komitesinin fikirlerine karşı çıkmaları için Baltık donanmasındaki kendi ajitatörlerini aylar boyunca gönderdi.

Ekim Devriminden önce iki Bolşevik akımı fabrika komiteleri konferansında açıkça farklı fikirdeydiler. Bunlardan birincisi Ryazanov, Lozovsky ve Şliapnikov'un desteklediği Miliutin ve Larin'in temsil ettiği akımdı. İşçi denetimini merkezi planlama talebi ile birleştirmek istiyorlardı. Skrypnik ile Çubar'ın temsil ettiği ikinci akım herşeyden önce tabanda merkezi olmayan bir insiyatifte ısrar ediyordu.

Bu gelenek yaşadı. 1921'de Komünist Parti'nin X. Kongresi'nde fraksiyonların yasaklanması savaşı sürerken (bu konuya daha sonra tekrar geleceğiz) bu gelenekten hâlâ bir iz bulmak mümkündü. Bu tartışmada Lenin, karar tasarısının Merkezi Komite'ye verdiği bazı olağandışı disiplin gücünü eleştiren bir delege olan Kiselyov'a şiddetle karşı çıktı. Kendi polemiğine açıkça fazlasıyla dalmış olduğundan hemen bir öz-eleştiri yaptı:

Yoldaşlar, "makinalı-tüfek" kelimesini kullandığım için çok üzgünüm ve

15.Daha baştan beri kitle hareketinin bürokratlaşma eğilimi olduğunu göstermeye çalışırken Ferro aslında tam tersini kanıtlıyor. Bolşeviklerin temel dayanağı olan fabrika komitelerinin ikinci konferansında işçiler tarafından doğrudan seçilen üyeler % 93, sendikalar, partiler ve sovyetler tarafından gösterilen üyeler % 7 oranındaydı. Ekim 1917'deki üçüncü konferansta bu oranlar sırası ile % 88 ve % 12 olmuştu (op. cit. s. 118). Üyelerinin % 88'ini doğrudan iş arkadaşları tarafından seçilen işçilerin oluşturduğu bir örgütü "bürokratlaşmış" ya da "bürokratlaşmaya başlamış" olarak kabul etmek zordur.

16.*History of the Russian Revolution*'da Troçki Bolşevik partisinin Sovyetlerin İkinci Kongresi'nin yürütme komitesine temsilcisi olarak 14 kişiyi gönderdiğini, bunların 6'sının ayaklanmaya karşı olduğunu söylüyor.

bundan sonra bu tür sözcükleri, mecazi de olsa, asla kullanmamaya burada söz veriyorum, çünkü bu sözcükler insanları yanlızca korkuturlar; sonra da ne istediklerini anlayamazsınız. Kimsenin kimseye ateş etme gibi bir niyeti yok ve ne Yoldaş Kiselyov'un ne de başka birinin böyle birşey yapmaya nedenleri olmayacağından eminiz.[17]

O dönemde Bolşevik Partisi Rus toplumu ve onun canlı güçleriyle tamamen bütünleşmişti. Devrimden altı yıl sonra, Stalinist fraksiyonun yükselişine karşı olarak Sol Muhalefetin birinci platformu tarafından etkili bir şekilde öne sürülen bir noktaydı bu:

Parti binlerce iplikle bağlı olduğu canlı gerçekliği duyarlı bir biçimde kavrayan canlı ve bağımsız bu kollektiflik [idi].[18]

Ekim devrimi bir darbe olmadığı gibi yalnızca kendiliğinden bir kitle hareketinin sona erişi de değildi. O aynı zamanda Bolşevikler ve müttefikleri, sovyet iktiidarının destekleyicileri: anarşistler ve Sol S-R'ler tarafından metodik bir biçimde hazırlanmış ve yürütülmüş olan bir ayaklanmaydı.

Bir gizli ve de azınlık ayaklanması da değildi. Çoğunlukla sovyetlerden çıkan kurumlar tarafından gün ışığında örgütlenmiş bir ayaklanmaydı.

İşçilerin ve askerlerin büyük bir çoğunluğu ve biraz daha sonra da köylüler tarafından kabul edilen yeni bir meşruluğun sonucuydu. Sovyetlerin ve fabrika konseylerinin meşruiyeti Geçici Hükümetin, yüksek askeri komutanlığın, işverenlerin ve büyük toprak sahiplerinin meşruiyetlerinin çok üstündeydi.

Böylece işyerlerinde işçiler fabrika komitelerinin yetkilerini işvereninkinden giderek daha çok tanıyorlardı.[19]

Petrograd'da Leon Troçki'nin ustaca önderlik ettiği ajitasyon ve örgütlenme sayesinde garnizonun bütün birlikleri yaptıkları açık

17.Lenin, *Collected Works*, 42. Cilt, s. 289.

18. "46lar" diye bilinen platformdan alındı. Bakınız, *SSCB'de 1923 Muhalefet Belgeleri*, Pencere, Yay. , s.12-13.

19.İşletmelerdeki birçok işçi insiyatifi kontrolu için bakınız, S.A.Smith'in eseri (*op.cit.* s. 58-60, 63-64, 85-86, 139).

toplantılarda artık askeri hiyerarşinin değil Sovyet'lerin ve Askeri Devrimci Komite'nin kararlarına uymaya karar verdiler.

İşte bu koşullar altında 25 Ekim'de çok az kan dökülerek Geçici Hükümet "teknik" olarak devrildi. Ölü sayısı Avrupa'nın büyük ülkelerinde normal bir hafta sonunda yol kazalarındakinden daha azdı. Bolşeviklerin "kanlı darbesi"nin karşısına "şanlı Şubat Devrimi"ni çıkartanlara şunu hatırlatalım ki ikincisi Petrograd'da 1315 kurban verirken birincisi bir düzine can bile almamıştır.[20]

•
• •

Kısaca neydi Ekim 1917 devrimi? Kitlelerin içine derinlemesine kök salmış bir öncü işçi partisinin iktidarı ele geçirmesine yönelik heybetli bir kitle hareketinin doruk noktası: amacı bir yandan nüfusun en hararetli taleplerini karşılamak, öte yandan da daha yaygın ulusal ve uluslararası sosyalist hedeflere ulaşmak olan bir parti.[21]

20.E. H. Carr, *Bolşevik Devrimi*, I. Cilt, Metis, 1989, s. 145: "25 Ekim 1917 Petrograd darbesinin kolayca başarıya ulaşması gerçekten de arkasında nüfusun büyük çoğunluğunun olduğunu gösteriyor gibiydi. Bolşeviklerin devrimin çok az insan hayatına mal olmasıyla övünmeleri ve can kayıplarının çoğunun da düşmanlarının zafer kazanıldıktan sonra bu zaferi ellerinden almaya çalışmalarının sonucu olduğu iddiaları haklıydı."
Sayılar için bakınız, W. H. Chamberlin, *The Russian Revolution*, 1. Cilt, 1917-1918. Princeton University Press, Princeton, 1952 (ikinci baskı), s. 85.

21.S.A. Smith (*op. cit.* s. 150-156), birçok Batılı tarihçinin, Bolşeviklerin kurumsal bir işçi denetimine yapıları itibariyle karşı çıktıkları tezlerine haklı bir şekilde karşı çıkıyordu. Ancak ne yazık ki kendisi de 1920-21 "kara yıllar" dönemine dayanarak bu tezlere taviz vermekte. Lenin ile Troçki'nin Komünist Enternasyonalin Üçüncü ve Dördüncü kongrelerindeki tutumlarına ve Troçki, Sol muhalefet ve Dördüncü Enternasyonalin 1923'den itibaren işçi denetiminden yana tutumlarına hiç değinmemekte.

II. Bölüm
Uluslararası Önemlilik

Ekim devriminin zaferi 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı bağlamı dışında anlaşılamaz. Savaşın bir an önce sona erdirilmesi sloganları içinde en popüler olanı "ilhaksız ve tazminatsız bir barış"tı. Bu [slogan] Bolşeviklerle devrimci ya da sosyalist olduklarını iddia eden diğer partiler arasındaki temel ayrım haline geldi. Savaşı artık istemeyenler de herkesden çok, büyük çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu askerlerdi.

Hâlâ Çarcı olan ordunun dökülüyor olması Geçici Hükümetin ve sonra da ilk karşı-devrim teşebbüslerinin başarısızlığındaki en önemli unsurdu. Ekim devrimini başarıya ulaştıran ve sonra da pekiştiren buydu.

> 1917 devriminin belki de en belirgin unsuru, herhangi bir ülke tarafından savaş alanına indirilen orduların en büyüğü olan bu ordunun, ilkbahar ile sonbahar arasında, "koskoca, yorgun, üstübaşı dökülen, doğru dürüst beslenemeyen, barışa susamışlığın ve genel hayal kırıklığının birleştirdiği buruk bir insan yığını" haline dönüşmüş olmasıydı. [22]

En açık görüşlü Menşevikler bunu daha sonra kabul ettiler. Önderleri Dan açıkça şöyle diyordu:

> Savaşın sürmesi Rus Devriminde Bolşeviklerin zaferine neden oldu.[23]

Buna ek olarak 1917 Ekiminde iktidara geldikten sonra Bolşevikler ile sovyetlerin tutumu yeni devrimci devletin politikasının gerçek bir değerlendirilmesini mümkün kılmıştı.

22.W. H. Chamberlin, *op. cit.* s. 223
23.Martov-Dan, *op. cit.* s. 304

Halkların kendi geleceklerini belirleme hakkı

Ekimde oluşan yeni rejimin politikalarını tanıtmak için Lenin'in Sovyetlerin İkinci Kongresi'nde yaptığı ilk konuşma barış konusundaki raporuydu. Bu konuşmada, demokratik unsuru günümüzde hâlâ çok geçerli olan kendi geleceğini belirleme hakkının güçlü bir ifadesini bulabiliriz:

> Eğer herhangi bir ulus verili bir devletin sınırları içinde zorla tutuluyorsa, eğer herhangi bir şekilde ifade edilen -ister basında, halk toplantılarında, parti kararlarında, isterse ulusal baskıya karşı yapılan gösterilerde ve ayaklanmalarda, nerede ifade edilmiş olursa olsun- arzularına karşın, sınırları içine alan ya da genel olarak, daha kuvvetli olan ulusun birliklerinin tamamen çekilmesinden sonra ve en küçük bir baskı olmadan, kendi özgür oyları ile belirleyecekleri kendi devletlerinin varlık biçimleri üzerinde tayin hakkı sağlanmazsa bu bir ilhaktır, yani zaptetme ve şiddettir.
> Hükümet, kuvvetli ve zengin ulusların ele geçirecekleri zayıf ulusları nasıl paylaşacakları ile ilgili olan bu savaşı sürdürmeyi insanlığı karşı yapılan en büyük suçlardan biri olarak görmektedir ve istisnasız her ülke için aynı derecede adil olan koşullarla bu savaşı durdurmak için hemen barış anlaşmasını imzalama kararlılığını ifade eder.[24]

Halkların kendi geleceklerini belirleme hakları ile ilgili bu prensibi Sovyet Hükümeti Avrupa dışındaki bütün sömürge ve yarı-sömürgelere yaygınlaştırdı. Bu tahmin edilmeyecek tarihi sonuçları olacak devrimci bir hareketti. Hindistan, Çin, Endonezya gibi ülkelerde gelişmekte olan ulusal kurtuluş hareketlerine çok belirleyici bir dürtü vermesinin yanısıra Türkiye gibi zaten önemli anti-emperyalist hareketlere girişmiş olan ülkelere çok önemli bir destek oluşturdu. [25]

30 Aralık 1917'de Almanya ile Brest-Litovsk'da yapılan barış

24.Lenin, *Doğu'da Ulusal kurtuluş Hareketleri*, Belge yay 1995. s. 272.
25.David Mitchell, *1919 Red Mirage*, Londra 1970, s. 160

görüşmeleri sırasındaki ilk bildirilerinden birinde Sovyet hükümeti, Amerika Başkanı Woodrow Wilson tarafından kabul edilmiş olan uiusların kendi geleceklerini belirleme hakkının tüm sömürge ve yarı-sömürge ülkelere uygulanmasını istedi. Aynı zamanda bu hükümet Çin ile yapılmış olana bütün eşitsiz anlaşmaları, özellikle Çin Doğu demiryolu ve Çin, Moğolistan ve İran'da bütün Rus vatandaslarına tanınan o ülkenin yerel kanunlarına tabi olmama hakkını iptal etti. Bu ilkeler aynı zamanda ilk Sovyet anayasası olan, 1918'de kurulan Rus Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSC)'nin anayasasına alındı.

Asya'daki anti-emperyalist güçler hemen tepki gösterdiler. Çin'de Bolşeviklere *huang-i-tang*, "en büyük hümanizm partisi", diyorlardı. Çinli ulusal lider Sun Yat-sen Lenin'e bir dayanışma mesajı göndermişti. İran'da, Troçki tüm Rus birliklerini ve eğitmenleri çektikten sonra ulusal-demokratik hareket Rus Devrimi ile özdeşleşti.

Bu politikanın etkilerinden biri de 1920'de Bakü'de toplanan ünlü Doğu Halkları Kurultayı idi.

Sovyet hükümeti tarihte ilk kez gizli diplomasiye son vermeye bile karar verdi ve tüm diplomatik belgeleri ve gizli anlaşmaları yayınlamaya karar verdi. En önemlisi barış görüşmelerine katılmaya hazır tüm savaşan ülkelerle barış görüşmelerini biran önce başlatmaya karar verdi.

Ekim 1917: bir barış devrimi

Bu çağrı ile birlikte başta gelen emperyalist ülkelerin işçilerine barış ve sosyalizm yoluna katılmaları çağrısı yapıldı.

> Savaşan ülkelerin hükümetlerine ve halklarına bu barış önerisini yaparken Rusya Geçici İşçi ve Köylü hükümeti özellikle, insanlığın en önemli üç ülkesi olan ve bu savaşa katılan en büyük ülkeler olan İngiltere, Fransa ve Almanya'nın sınıf bilincine sahip işçilerine seslenmekteydi. Bu ülkelerin işçileri ilerleme ve sosyalizm davasına en büyük katkıları yapmışlardır; İngiltere'de büyük Chartist hareket örneklerini oluşturmuşlar, tarihi öneme haiz birkaç devrimci hareket Fransız prole

taryası tarafından gerçekleştirilmiştir ve nihayet Almanya'da Anti-Sosyalist Yasa'ya karşı girişilen kahramanca mücadele ve Almanya'da proleter kitle örgütleri oluşturmak için girişilen uzun, sabırlı ve disiplinli çalışma tüm dünya işçilerine bir model oluşturmuştur. Bütün bu proletaryanın kahramanlık ve tarihi yaratıcı çalışma örnekleri, adı geçen bu ülke işçilerinin şimdi önlerinde duran, insanlığı savaşın ve sonuçlarının dehşetinden kurtarma görevini anlayacaklarının; bu işçilerin kapsamlı, kararlı ve olağanüstü canlı eylemleri ile barışı başarı ile kurmamıza ve aynı zamanda nüfusumuzun emekçi ve sömürülen kitlelerini her türlü kölelik ve sömürüden kurtarmaya yardım edeceklerinin bir kanıtıdır.[26]

Ve sonuç olarak çok daha çarpıcı bir biçimde:

14 Mart [1917] manifestosunda biz [sovyetler] bankerlerin devrilmesi çağrısında bulunmuştu, ama, [Ekim Devriminden önce] bırakın kendi bankerlerimizin devrilmesi çağrısını onlarla işbirliğine giriştik. Bugün banker hükümetini devirdik.
Hükümetler ve burjuvazi güçlerini birleştirip işçi ve köylü devrimini kanda boğmak içir her türlü gayreti göstereceklerdir. Ama üç yıllık savaş kitlelere iyi bir ders olmuştur -[görülmüştür ki] diğer ülkelerdeki sovyet hareketi ve Alman donanmasındaki isyan cellat Wilhelm'in subayları tarafından ezilmiştir.
İşçi hareketi zafere ulaşacak ve barış ve sosyalizme giden yolu oluşturacaktır. [27]

Avrupa'nın savaştan etkilenen halklarına seslenen Troçki şöyle diyordu:

İşçiler ve askerler savaş konusunu [karar verme hakkını] burjuvazinin cani ellerinden söküp almalıdır.

Başka bir deyişle Bolşeviklerin gözünde Ekim devrimi savaşa son vermenin bir yoluydu; bu sayede de dünya sosyalist devriminin gelişimi teşvik edilecek ve hızlandırılacaktı.

Tarih bunu doğruluyor mu? Tartışmasız bir biçimde.

26.Lenin, "Barış Raporu, Ekim 26" *Age*, s.271.
27.*Age* s. 276.

Dünya savaşı kapitalizmin tarihinde belirleyici bir dönüş noktasıydı. Üretici güçlerin periyodik gelişimini temin etme kapasitesiyle kıyaslandığında sistemin yıkıcı, barbar, gerici unsurlarının büyük ölçüde gelişeceği bir çağın başlangıcıydı.

Birinci Dünya Savaşı'nda, bugün kimsenin meşruiyetini kabul etmediği amaçlar peşinde, aralarında, Avrupa gençliğinin seçkin tabakasının dahil olduğu on milyon kişi katledildi.[28] Bu, insanlığı 30 yıl sonra Auschwitz ve Hiroshima barbarlığına sürükleyecek olan bir dizi felaketin ilkiydi.

En açık görüşlü sosyalistler -yalnızca Lenin, Troçki ve Rosa Luxemburg gibi devrimciler değil Jean Jaurès gibi ılımlılar da- bunu 1914'den önce görmüşlerdi.

Sovyet hükümeti, Brest-Litovsk görüşmelerinde Almanya ve Avusturya-Macaristan ile hemen barış yapmak için uğraştı. Birçok ülkede giderek artan sayıda işçi ve köylü zaten savaşı reddediyordu, ki bu durum da özellikle Troçki'nin görüşme masasını bir ajitasyon yöntemi gibi kullanması örneğinde ifadesini bulan Sovyet konumuna dünya çapında verilen geniş desteği açıklamaktadır.

Almanya ve Avusturya-Macaristan temsilcileri tüm diplomatik kuralların ihlal edilmesinden yakınıyorlardı.

Neydi bu? Subaylarının başlarının üstünden doğrudan askerle konuşmak? Onları, ayaklanmaya olmasa bile emirlere uymamaya çağırmak? Sömürgeleri ayağa kalkmaya çağırmak? İşçileri greve çağırmak? Bir Dışişleri Bakanının bunları yapması temel uygarlık kurallarının ve "ülkeler arasında dostluğun" ayaklar altına alınması olmuyor muydu?

Çok geçmeden Fransız ve İngiliz hükümetleri de amansız düşmanlarının, İtilaf Güçlerinin izinden giderek Sovyet devrimcilerini suçladılar.

Öte yandan halklar için, savaşan ulusların önem verdiklerini iddia ettikleri "uygarlık" ve "uluslar arası dostluk kuralları", anlamsız katliam, koca kentlerin yerle bir olması, insanlıkdışı baskı ve

28.Kuşkusuz bu savaşın hiçbir önemli nedeni yok değildi, özellikle Osmanlı İmparatorluğunun çözülmesi sonucu ortaya çıkan ganimetlerin bölünmesi ve petrol kaynaklarının tahmin edilmeye başlandığı Orta Doğu'da hakimiyet konusunda İngiltere ile Almanya arasındaki mücadele gibi.

sömürü anlamına geliyordu. Bu felaketler ve ölüm uygarlığıydı. Lenin ve Troçki daha üstün bir uygarlık, tüm kadınlar ve erkekler için yaşama, özgürlük ve eşit haklar umudunu canlandırıyorlardı.

Emperyalist propaganda -kısmen sağ sosyal demokratların da katıldığı- bugünkü ya da Soğuk Savaş sırasındaki anti-komünist propagandadan çok daha zehirleyiciydi. Ancak emekçi kitleler arasında etkisi çok daha azdı. {Kitleler} Sovyet rejiminin samimiyetini görüyorlardı.

Sovyet rejimi: eylemde enternasyonalizm

1918'deki birinci Sovyet Anayasasının "ulusal yurttaşlar" ile "yabancılar" arasındaki ayırımı kaldırdığını gördüler. Sovyet Rusya'da yaşayan ve burada çalışmak isteyen herkes, seçme hakkı da dahil olmak üzere tüm politik haklara hemen sahip olacaktı. İskoçya'nın Glasgow kentinde bir savaş gereçleri fabrikasındaki işçi temsilcisi John MacLean grev yaptığı için İngiliz Hükümeti tarafından hapsedilmişti. RSFSC tarafından baş konsolosluğa atandı ve böylece diplomatik dokunulmazlığı oldu: bu durum Londra'yı kendisini serbest bırakmak zorunda bıraktı. Tarihte ilk kez bir *devlet iktidarı* uluslararası işçi sınıfının hizmetinde olduğunu eylemde gösteriyordu.

Böylece Bolşevikler sosyalist hareketin en iyi geleneklerine sadık kaldıklarını gösteriyorlardı. İkinci Enternasyonal bu alanda trajik bir başarısızlık göstermiş, en iyi önderleri kendi örgütlerinin bir dizi kongrede aldığı kararları ve verilen en ciddi sözleri çiğneyerek 4 Ağustos 1914'de savaşın mantığını kabul etmişlerdir.

{İkinci Enternasyonalin} bu tarihi teslimiyetçiliğinden sonra kendi ilkeleri ile uyum içinde olan yeni Sovyet rejiminin uygulamaları kitleler arasında enternasyonalizmin yeniden doğmasında binlerce konuşma, makale, broşür ya da kitaptan çok daha etkili oldu.

Üçüncü Enternasyonalin kurulmasını mümkün kılan ve kuşatma altındaki Rus Devrimi ile güçlü bir dayanışma hareketine yol açan işte buydu.

Bir sosyalist gelenek: savaşa karşı devrim

Aslında yeni Sovyet rejimi 1907 ve 1913'de bizzat İkinci Enternasyonal tarafından alınmış kararları uygulamaya koymuştu. Gerçekten de savaş tehditine karşı verilecek sosyalist cevabın politikası sadece, görülmemiş bir katliam tehlikesini göstererek katliamı durdurma ya da sona erdirme çağrısı olamazdı. Sosyalist Enternasyonal'in 1907 Stuttgart Kongresinde Lenin, Martov ve Rosa Luxemburg'un önderlik ettiği solun sayesinde oybirlirliği ile alınan karar şöyle diyordu:

> Herşeye rağmen savaş çıkarsa, bunu bir an önce sona erdirmeye çalışmak ve var olan güçleriyle savaşın yarattığı ekonomik ve politik buhranları kitleleri ayağa kaldırmak ve bu şekilde de kapitalist sınıf hakimiyetinin yıkılmasını hızlandırmak için kullanmak [sosyalist partilerin] başlıca görevleridir. [29]

1913'de Basel'de toplanan olağanüstü kongrede Sosyalist Entenasyonal tüm hükümetlere ciddi bir uyarıda bulundu:

> Hükümetler şunu iyi bilmelidirler ki, Avrupa'nın bugünkü durumu ve işçi sınıfının içinde bulunduğu haleti ruhiye ile kendilerini tehlikeye atmayacak bir savaş çıkartamazlar. Fransa-Almanya savaşının Komün'ün devrimci patlamasına neden olduğunu; Rus-Japon savaşının Rus İmparatorluğundaki halkların devrimci enerjisini harekete geçirdiğini; askeri ve bahriyedeki silahlanma yarışının İngiltere'deki sınıf çatışmalarına ve kıta üstünde görülmedik bir keskinliğe ve büyük bir grev dalgasına yol açtığını unutmasınlar. Hükümetlerin, canavarca bir dünya savaşı fikrinin bile kaçınılmaz olarak işçi sınıfının gazabına ve ayaklanmasına yol açacağını görmemeleri çılgınlık olur. Proleterler, kapitalistlerin çıkarları, hanedanların hırsları ya da gizli diplomatik anlaşmaların şanı için birbirlerine ateş etmeyi bir suç olarak görüyorlar. Hükümetler, her türlü normal gelişim yollarını keserler ve böylece de proletaryayı vahim adımlar atmaya sürüklerlerse yarattıkları buhranın sonuçlarının tüm sorumluluğu bizzat onlara ait olacaktır...

29.Riddell, John (Ed.) *Lenin's Struggle for a Revolutionary International Documenets: 1907-1916*. The Preparatory Years. Monad Press, New York 1984, s. 35.

> Proletarya bu anda tüm insanlığın geleceğinin omuzlarında olduğunun bilincindedir. Proletarya, kitle cinayetleri, açlık ve her türlü yıkımsal dehşeti tehditi altında olan insanlığın güzide evlatlarının yok olmaması için tüm gayretini gösterecektir. [30]

Fransız sosyalizminin büyük simalarından biri olan Jean Jaurès, Basel kongresinin son oturumundaki konuşmasında bu mesajı çok kesin bir ifadeyle özetliyordu:

> Savaş tehlikesini azdırırken hükümetler halkların sayı saymasını çok iyi bildiklerini görebilmelidirler: kendi devrimlerinde verecekleri kurbanların sayısı başkalarının savaşında vereceklerinden çok daha az olacaktır.

Avusturya sosyal-demokratlarının lideri Victor Adler, daha da ileri giderek şöyle diyordu:

> Eğer [savaşı başlatma] suçu işlenirse bunu tarihi bir ceza izleyecektir: bu canilerin hükümranlığının sonunun başlangıcı olacaktır.

Geriye bakıldığında, 1914 Ağustosunun olaylarının ışığında, bu analizler ve görüşler pek gerçekçi değil gibi gelebilir. Ancak şuna işaret etmek gerekir ki ne Lenin, Rosa Luxemburg ve Martov, ne de Jaurès ve Adler savaşın hemen başlangıcında bir devrim olacağı kehanetinde bulunmuşlardı -ve gerçekten de devrimler üç ya da dört yıl sonra patladı.

Birinci dünya savaşından sonraki dönem

1914 Ağustosunda Adler'in 1913'de ifşa ettiği suçlulara katıldığı ve bundan sonra devrimi hazırlamak değil engellemek için elinden geleni yaptığı doğrudur. Sosyal-demokratlar da dahil olmak üzere kitlelerin, o dönemin şövenizm dalgasına kapıldıkları da doğrudur.

Bunlar inkar edilmez gerçekler. Ancak bunların illa da reformist

30.Idem s. 89-90.

günlük uygulamanın (ekonomik grevlerle "iyi" seçim sonuçlarının hazırlanmasını birleştiren) sonucu olduğu ya da bunun proletaryanın burjuva devletine ve toplumuna giderek artan entegrasyonunun bir yansıması olduğunu iddia etmek biraz ileri gitmek olur.

Çünkü aksi takdirde 1917'de kitlelerin tavrındaki dönüşü nasıl açıklarız? Yani tıpkı Stuttgart ve Basel kararlarının öngördüğü gibi, "*savaşın yarattığı politik ve ekonomik krizin*" gerçekten de sefalete, açlığa, hastalığa, katliamlara, demokratik hakların ezilmesine başladığı andan itibaren {gösterdikleri tavrı}. Ocak 1918'de Brest Litovsk'da Rus Devrimi'ne Alman Ludendorff tarafından empoze edilen "*paix de rapine*"e karşı yapılan politik grevler de dahil olmak üzere büyüyen grev dalgası nasıl açıklanabilir?

1917 Mayısında Fransız ordusunda açık isyan başladı. Elli dört bölük emirlere itaat etmeyi reddetti. 100,000'den fazla *poilus* (er) sıkıyönetim mahkemelerine verildi, 23,000'i suçlu bulundu, 423'ü ölüme mahkum edildi, resmi kayıtlara göre 55'i gerçekten kurşuna dizildi. Diğer birçokları mahkemeye çıkartılmadan vuruldular ya da top ateşine tutuldular.[31] Ağustos 1917'de Barselona'da bir kitle grevi makinalı tüfeklerle bastırılırken geriye 70 ölü, yüzlerce yaralı ve 200 esir kaldı. Şubat 1918'de Avusturya-Macaristan donanması Catarro'da isyan etti.

Ekim 1918'den sonra bu dönüş kesintisiz bir dizi devrime yol açtı. Bolşeviklerin umduklarından epeyce geç. Ama yine de bunlar gerçek devrimlerdi: Finlandiya'da, Avusturya'da, Macaristan'da, Bavyera'da sovyet iktidarının kurulması, İtalya'da devrimci buhran.[32] Bu iki yıl boyunca dünya devrimi elle tutulur bir gerçekti.

Aralık 1918'de Londra'da Albert Hall'daki bir toplantıda Ulaşım İşçileri Federasyonu'nun genel sekreteri Robert Williams, "devrime hazır olunması" gerektiğini, "Enternasyonal sosyalizmin güneşinin bütün Avrupa'da kapitalizmi erittiğini" söylüyordu.[33] Ocak 1919'da

31.David Mitchell, op. cit. s. 18

32.Bavyera Avusturya'nın bitişiğindeki Alman sınırıdır. Daha sonra göreceğimiz gibi bu coğrafi konum önemlidir çünkü Avusturyanın batısındaki Bavyera'da, doğusundaki Macaristan'da ve bizzat Avusturya'da eşanlı bir devrimci patlama mevcuttu.

33.Mitchell. *op. cit.* s. 32

Belfast'ta ve ABD'de Seattle'de genel grev başladı. Şubat 1919'da Barselona'da genel grev bir ay sürdü.

Dünya devrimi yalnızca Bolşevikler, devrimci sosyalistler ve dünyada geriye kalan "merkezci" sosyalistlerin büyük bir bölümü için değil burjuvazi için de somut bir gerçekti.

İngiltere Başbakanı Lloyd George bununla ilgili şöyle yazıyordu:

> Avrupa'nın tümü devrim ruhu ile doldu. Savaş öncesi koşullara karşı işçiler arasında yalnızca hoşnutsuzluk değil öfke ve isyan duygusu var. Avrupa'nın bir ucundan diğerine kadar var olan düzen politik, sosyal ve ekonomik yönleri ile kitleler tarafından sorgulanıyor.

23 Mart 1919'da Lloyd George Versay Barış Kongresi delegelerine gizli bir not gönderdi:

> Almanya, Spartakistlere katılacaksa, Rus Bolşevikleri ile birleşmesi kaçınılmazdır. Bu gerçekleşirse bütün Doğu Avrupa Bolşevik Devriminin yörüngesine girecektir ve bir yıl içinde Alman eğiticileri ve Alman generallerinin yönetiminde 300 milyonluk insanın kocaman bir Kızıl Ordu halinde örgütlenmesine tanık olabiliriz.[34]

İtalya'daki durumla ilgili olarak Eylül 1920'deki fabrika işgalleri dalgası sırasında tarihçi Gaetano Salvemini şöyle yazıyordu:

> Bankerler, büyük sanayiciler ve büyük toprak sahipleri sosyal devrimi, mezbahaya gitmeyi bekliyen koyunlar gibi bekliyorlardı.[35]

Enternasyonal'in Tarihi adlı eserinde Avusturyalı Marxist Julius Braunthal Ağustos 1919'da, Sosyalist Enternasyonal'in savaştan sonraki ilk toplantısındaki durumu şöyle anlatıyordu:

> Avrupa çalkalanıyordu. Devrim ve karşı-devrim arasındaki belirleyici mücadelelerin arifesindeymişiz gibi görünüyordu.[36]

Ve şöyle ekliyordu:

34.Mitchell. *op. cit.* s. 171
35.G. Salvemini, The Fascist Dictatorship in Italy, New York, 1927, s. 30-31
36.J. Braunthal, *op. cit.* s. 175

KE'nin kuruluş kongresi toplantısından hemen sonra Lenin'nin teşhisini doğrular bir şekilde Avrupa'da devrimci bir ayaklanma gerçekleşti. [37]

Almanya ile ilgili olarak şunları kaydediyordu:

Batılı güçlerin emperyalizmi Almanya'daki sosyal devrim üzerine sınırlar empoze etmişti. Ancak bu sınırlar içinde bile büyük kapitalist burjuvazinin gücünü kırmaya yetecek bir sosyal devrim için ; o zamanlar birkaç kişinin elinde bulunan ağır endüstriyi, madenleri ve kimya sanayiinin kamulaştırılması için; bankalar üzerine devlet denetimini getirerek finans sermayesinin [gücünü] kıracak; büyük toprak mülkiyetini [köylülerin işine yarıyacak bir biçimde] bölerek ve herşeyden çok devrimci gücün bir organının -Avurturya sosyal demokrasisi tarfından yaratılan Volkswehr durumunda olduğu gibi sosyalistlerin önderlik ettikeri ve işçi saflarından oluşturulmuş silahlı bir ordunun- geliştirilmesi vasıtasıyla Junkerlerin gücünü kıracak koşullar mevcuttu. [38]

Komünist Enternasyonalin Üçüncü Kongresi'ne verdiği raporda Troçki, 1919-1920'deki durumun bu analizini tamamen doğrulayan, Avrupa burjuvazisinin iki geriye dönük yargısından söz ediyordu. 28 Nisan 1921'de gerici Fransız gazetesi ***Le Temps*** şöyle yazıyordu:

Geçen yılın 1 Mayısı devrimin ilk aşamasını oluşturacak bir genel grevin başlangıcını belirliyordu. Bugün ulusun savaş sonrası ortaya çıkan tüm buhranları aşmak için göstereceği gayrete tam bir güven var.

İsviçre burjuvazisini en çok temsil eden günlük gazete ***Neue Zürcher Zeitung*** aynı dönemde Almanya konusunda şöyle yazıyordu:

1921'in Almanyası 1918'in Almanyasına hiç benzemiyor. Hükümet bilinci öylesine güçlendi ki, devrimci günlerde bir avuç kararlı bir grup olan kömünistlerin sayısının o zamandan beri olaganüstü artmasına rağmen, nüfusun her kesiminde komünist yöntemler büyük bir muhalefetle karşılanıyor. [39]

37.*Ibidem* s. 186 38.*Ibidem* s. 232

39.L. Trotsky, *The First Five Years of the Communist International*. 1. Cilt, s. 177, New York 1945.

Rusya'nın dışında devrimci dalganın, Macaristan ve Bavyera'da kısa ömürlü sovyet cumhuriyetleri kurmaları gibi sadece geçici zaferler edindiği doğrudur. Alman devriminin ilk aşaması Ocak 1919'da yenilgiye uğradı. Avusturya devrimi burjuvazi ile bir anlaşma yapan (merkezci) Avusturya Sosyalist Partisi tarafından bilerek durduruldu. [40]

Avrupa'da Yenilgiler: reformistlerin sorumluluğu

Ancak bu taviz, kuvvetlerin nesnel olarak olumsuz ilişkilerinin bir sonucu değildi. Bu noktada Avusturya SP'sinin önderlerinin korkunç tarihi sorumluluklarını belirtmeliyiz. Gerçekten de Avusturyalı sosyalistlerin iktidarı ele geçirmeleri -ki o dönemde bu pekala mümkündü- Avrupa'daki durumu devrimin lehine ciddi bir şekilde değiştirebilirdi. Böyle bir durum, yakın zamanda kurulmuş olan ve Avusturya'nın iki yanında yer alan Bavyera ve Macaristan sovyet cumhuriyetleri ile bölgesel bir birlik kurulmasını sağlardı. İktidarı ele geçirmeyi reddetmekle Avusturyalı sosyalistler sosyal devrimler zincirini kırmış oluyorlardı; aksi şekilde hareket etselerdi üç proleter cumhuriyeti karşılıklı birbirlerini güçlendirerek tüm Avrupa'ya yayılacak bir devrimci momentuma yol açabilerlerdi. [41]

Alman devrimi 1918'de başladı ve hemen ağır bir darbe yedi. Ancak daha sonra yükselen bir aşamaya girerek Kapp-von Lüttwitz

---

40.D. Rasdolsky *(Die revolutionare Situation on Esterrecih im Jahre 1918 und die Politik der Sozialdemokraten - Der Esterreische Januarstreik 1918,* Berlin 1973) arşiv belgelerine dayanarak nasıl Avusturyalı sosyal demokratların imparatorluk hükümeti ile yakın işbirliği içinde Viyana'daki bu güçlü grevi, nasıl ilkin yönlendirmeye sonra söndürmeye çalıştıklarını gösterir. Avusturya SP sol kanat yöneticisi Otto Bauer devrime dönüşmeden genel grevin durdurulmasının proletarya saflarında büyük bir dirençle karşılaştığını kabul eder.

41.Bu sorunla ilgili olarak, Max Adler'den seçmeler, *Democratie et conseils ouvriers* , Paris 1967, adlı kitaba Y. Bourdet tarafından yazılmış Önsöz'e bakınız. Yvon Bourdet, dönemin uluslararası devrimci potansiyeli ve politik tercihin kısa dönemli sonuçlarını yeterince değerlendiremiyen Avusturyalı Marxistlerin iktidarı ele geçirmeyi reddetmelerini haklı gösteriyor (bu arada da Avusturyalı Marxistlerin "yavaş devrim" projelerinin başarısızlığa uğramasının daha sonra faşizmin yükselmesine nasıl neden olduğunu vurguluyor.)

darbesine karşı 1920 Martında etkin bir genel grevle son buldu ve bunu Cuno hükümetine karşı girişilen genel grev ile 1923 'deki üçüncü dalga izledi. [42]

Ve en önemlisi, Bolşeviklerin dünya devrimi "hayalleri" var idiyse bu hayalleri dünya üstünde milyonlarca emekçi paylaşıyordu.

Mart 1919'da Komünist Enternasyonalin Birinci Kongresinde Rusya dışındaki onbinlerce insanı yanlızca bir avuç küçük devrimci grup temsil ediyordu. Ama izleyen aylarda "Moskova'ya" duyulan sempati öylesine yaygınlaşmıştı ki birçok ülkedeki (İspanya, İtalya, Fransa, Norveç, Bulgaristan, Çek-Slovakya) örgütlü işçilerin çoğu ve diğerlerinde de oldukça güçlü azınlıklar Komünist Enternasyonale katılmak için müracaat etmişlerdi. Avusturya, Polonya, İsviçre Sosyalist Partilerin liderleri bu yükselen dalgayı bizzat reformist sosyal-demokrasiden ayrılıp proleter diktatörlüğü vaadleri veren, sözde "İkibuçuk Enternasyonal"i kurarak durdurabildiler. [43]

Ekim devriminden sonra enternasyonal proletaryanın derinden radikalleşmesinin köklerinin her ülkenin koşullarında yattığına dikkati çekmeliyiz. Bu basit olarak Moskova'dan ithal edilmiş bir ürün değildi.[44] Sınıflar arasındaki uluslararası güç dengesini derinden

---

42.Kapp/von Lüttwitz aşırı sağ darbesine karşı yapılan genel grevde ilk ve son kez reformist sendikalar bile, yalnızca SPD, USPD ve sendikalardan oluşan "saf" bir işçi hükümetinin oluşturulması çağrısında bulundular.

43.Devrimci dalganın etkisi uzuklara bile erişmiş Amerika Birleşik Devletleri'nin Seattle kentinde yarı-sovyetimsi örgütlerin ortaya çıktığı genel bir grev başlamıştı.

44.Sol Menşevik lider Martov iş işten geçtikten sonra 1917'yi izleyen uluslararası işçi köktenciliğine "sosyolojik" bir yorum getirmeye çalıştı. Bu radikalizmin temelde, "üretici" yaklaşımını benimseyen geleneksel sosyal-demokrat kalifiye ve yarıkalifiye işçiler arasında değil de "tüketici" yaklaşımını benimseyen askerlerle örgütlenmemiş işçilere arasında geliştiğini söyledi (J. Marotv, ***Bolscevismo mondiale***, Einaudi, Toronto 1960. Rusça orjinalin tarihi 1917'dir).

Olaylara bakıldığında bu görüşe katılmak mümkün değil. Yalnızca Rusya'da ve İtalya'da değil Almanya'da da Komünist Enternasyonali destekleyen işçiler herşeyden önce büyük fabrikalardaki kalifiye ve yarıkalifiye işçilerken, reformistler ekonominin daha az gelişmiş sektörlerinden ve küçük ve orta çaplı işletmelerdeki daha az kalifiye işçilerden destek alıyorlardı. Almanya'da önce USPD ile SPD arasında, daha sonra USPD'nin sağ ve sol kanatları arasında (Mart 1921'e kadar) ve sonra da 1923'de KP ile sosyal demokratlar arasındaki bölünme tamamen aynı sosyolojik temele dayanmaktadır. Rusya'da ise S.A. Smith ile D. P. Koenker Bolşeviklerin tüm desteklerini büyük kuruluşlardaki kalifiye işçilerden gördüklerini göstermişlerdir. Bakınız, (Ed) ***The Workers' Revolution in Russia in 1917 - The View from Below***, Cambridge, 1987.

değiştirmişti. Reformistlerin yardımı ile bu devrimci dalgayı durdurmaya çalışmak için burjuvazi proletaryaya 25 yıldan daha fazla bir süredir uğrunda savaştıkları önemli reformları, özellikle sekiz saatlik çalışma gününü ve oy verme hakkını vermek zorunda kaldı. Radikalleşme öylesine derindi ki savaş sırasında tarafsız kalan ve Avrupa'nın geri kalan kısmından çok daha istikrarlı olan Hollanda'da sosyal demokrat lider Troelstra devrim çağrısı yaparken İsviçre'de bir genel grev vardı.

Sınıflar arasındaki uluslararası güç ilişkisindeki bu değişiklik, İngiliz işçi hareketinin oybirliği ile yaptığı genel grev tehditi İngiliz emperyalizminin, Rus-Polonya savaşı sarısında Weygand ve Foch'un karşı devrimci güçleri ile birlikte müdahale etmesini engellediğinde Sovyet Rusya'yı askeri olarak boğulmaktan kurtarmıştır.[45] İşte bu anlamda da Bolşeviklerin dünya devrimi umutları pek hayal değildi.

Eğer kısa dönemdeki belirleyici zaferlerden söz ediyorsak kuşkusuz bu umutlar aşırıydı. Lenin ve Troçki bunu hemen farkettiler. Oldukça paradoksal bir şekilde aşırı kendiliğindencilik günahını işlemişlerdi. O dönemde devrimci dalga öylesine derin görünüyordu ki zafere ulaşmada subjektif faktörün –devrimci önderliğin– rolünü yeterince değerlendirememişlerdi:

> Önümüzde duran, ilk aşamasını 1918-1919'da Avrupa'da gördüğümüz kaotik, kendiliğinden bir saldırı değildir. Bize, burjuvazinin dağınık olduğu bir dönemde, bu saldırı sürekli yükselen dalgalar haline gelebilir, bu süreç içinde işçi sınıfının önder tabakalarının bilinci berraklaşabilir

---

45.9 Ağustos 1920'de hükümeti uyarmak amacıyla İngiliz sendikaları Parlamento Komitesi, İşçi Partisi Yürütme Komitesi ile bu partinin parlamento grubu tarafından Bir Eylem Konseyi oluşturuldu:

> Polonya sorunu konusunda Sovyet Rusya'ya karşı Müttefikler tarafından bir savaş hazırlığı sürdürülmektedir. Konsey böylesine bir savaşın insanlığa karşı işlenecek tahammül edilmez bir suç olacağını ifade etmektedir. Bu doğrultuda işçilerin tüm sanayi güçlerini bu savaşı engellemek için kullanılacağı...bu kararı uygulamak için gerekli tüm tedbirleri alacak bir Eylem Komitesinin acilen kurulacağı konusunda hükümeti uyarmaktadır.

13 Ağustos'ta 1000'den fazla delege yerel Eylem Komitesi oluşturmak ve genel bir greve hazırlanmak için toplandı. 350'den fazla şehir ve kasabada Konseyler kuruldu.

ve bu şekilde proletarya bir ya da iki yıl içinde iktidarı ele geçirebilir gibi gelmişti (bunun tarihi haklılığı vardı). Bu tarihi olanak vardı. Ama bu gerçekleşmedi. Tarih -burjuvazinin iyi ya da kötü niyeti ile, sinsiliği ile, tecrübesi ile, iktidara yönelik içgüdüsü ile- burjuvaziye oldukça uzun bir rahatlık dönemi bağışladı. Hiçbir mucize olmadı. [46]

Ama kitlelerin bir dizi ülkede devrimi istedikleri tereddüt götürmeyen bir durumdur. Bunu vurgulayan birçok kanıt ve kişisel tanıklık vardır. Eğer, buna rağmen, devrimci müicadele Rusya'nın dışında başarıya ulaşmadıysa bunun nedeni yeterli bir önderlik olmayışı ya da kitle hareketinin hegemonik önderliğinin bu zaferi engellemek için etkin bir biçimde müdahalede bulunmuş olmalarıydı.

Tereddütlerine ve çelişkilerine rağmen Braunthal'ın bizzat kendisinin de yaptığı çözümlede vardığı sonuç budur:

Neden bunun gibi birşey [bir sosyal devrim] gerçekleşmedi? Son tahlilde bunun nedeni Alman sosyal demokrasisinin bir devrimci parti gibi devrime katılmayışı, kitleler gibi (kendi tabanları) önderlerinin çoğunluğunun da devrimci terimlerle düşünmeyişleri, ve böylece de devrim sınavına zihinsel olarak hazır olmayışlarıdır. [47]

Alman halkı, Alman ve uluslararası proletarya, tümüyle insanlık bu iflasın karşılığında çok korkunç cinayetlerle pekişen bir karşılık ödedi. Buna tekrar döneceğiz.

46.L. Trotsky, *Ibidem*, s. 219.
47.Braunthal, *op.cit.* s. 232.

III. Bölüm
Ulusal Mahiyet

Çarlık rejimi 1917 Şubatında, Ekim devriminden sekiz ay önce yıkıldı. Sovyetler -işçi, asker ve köylü konseyleri- o zaman kuruldu. Ancak bu önemli dönemin başında Bolşevikler sovyetlerde çoğunluğu oluşturmuyorlardı ve iktidarda değildiler. Geçici hükümeti oluşturan ve kendilerini gösterme olanağına sahip olanlar diğer politik güçler, burjuva liberaller ve Menşeviklerdi. Ancak bunlar var olan *tüm* yakıcı sorunları çözmekten acizdiler. Bolşeviklerin giderek artan etkilerini ve sonbaharda yeni bir devrimci durumun oluşmasının izahı işte bu beceriksizliktir.

Geçici hükümetin önündeki tek görev hemen barışı yapılması değildi. Halk diğer problemlerin aciliyetini hissediyordu ve sovyetler gecikmeden bunları çözmek istiyorlardı (ama bu demek değildi ki halk her zaman bilinçli bir biçimde sovyet iktidarını destekliyordu).

Bu özellikle toprak, işçilerin yoksulluğu ve politik kurumlar sorunlarında doğruydu.

Sosyo-politik hayatın bu üç önemli alanında Rusya barbarlık, gerilik, az gelişmişlik mirasını devralmıştı ki buna otokrasi tarafından yürütülen hızlı ve vahşi sanayileşmenin etkilerini eklemek gerekir.

Ekim Devriminin tarihi başarısı Çarlık rejimi tarafından yaratılan ve -bu insanlık dışı koşulların mahkumu olan- Rus halkının çoğunluğunun çektikleri çilelerle karşılığını ödediği bu Augias ahırlarını hızla temizlemekti.

1920'lerin başlarına kadar Rusya'da var olan sefalet için Ekim devrimini sorumlu tutanların sinikliğini değilse bile sahtekarlığını

bir kez daha görebilmek için bu koşulları yalnızca tarif etmek yeterli olacaktır.

Kırsal Sorun

1861'de köleliğin kaldırılması köylülere ağır yükler getirmişti. O dönemde köylülerin eline geçmesi beklenen toplam tarım geliri yaklaşık 648 milyon altın ruble kadardı. Halbuki köylülerin ödemesi istenen toplam miktar 867 milyon ruble idi. Buna ek olarak köylüler desiatin (1 desiatin 2.7 akr'a, bir akr 52 ara eşittir-çn.) başına 1.56 ruble tarım vergisi vermek zorundaydılar. Bu toplam 170 milyon ruble ediyordu, halbuki burjuvazi ve soylu özel mülkiyet sahipleri desiatin başına yalnızca 0.23 ruble veriyorlardı.

1902'de yapılan bir araştırmaya göre köylüler tarafından ödenmesi gereken boyutuna göre, çiftlik başına, net gelirin %50-%100'ü arasında değişiyordu.

Buna ek olarak, toprak bölüşümü sırasında büyük toprak sahipleri daha önce köylülere de açık olan iyi toprakları almışlardı ve çoğunlukla onlara çok daha az verimli toprağı satın alma hakkını "veriyorlardı".

Bu ağır katkının karşılığında köylüler Çarlık yönetiminden hiçbir şey almıyorlardı. Orta Rusya'nın derinliklerinde yaşama ve çalışma koşulları son bin yılda hiç değişmemişti. Hektar başına verim İngiltere'dekinin dörtte biri, ortalama bir köylü çiftliği (yani aristokrasi ile burjuvazinin işlettikleri toprak hariç) için ise beşte biri kadardı.[48]

Bu koşullarda yıllar boyu ödenecek kira ve vergi yükü köylülerin herhangi bir birikim yapmalarını imkansızlaştırıyordu. Bu bir yandan aşırı hasattan dolayı toprağın verimliliğinin yavaş yavaş tükenmesine yol açıyordu (ekolojik sorunların yalnızca Stalinist dönemden kaynaklanmadığını görüyoruz!) diğer yandan ise her kötü hasat peryodik açlıklara yol açıyordu. Bunların da en kötüsü 1891'dekiydi.

48.Bütün bu rakamlar için bakınız, L. Troçki, *1905*, Paris 1969, s. 34 ve devamı.

Topraksızlık bu mali yükten daha ciddiydi. Bir köylü ailesini beslemek için gerekli toprağın 6.5 ila 7 desiatin arasında olduğu tahmin ediliyordu. Eskiden soylulalara ya da kamuya ait olan topraklarda çalışan köylülere yalnızca sırası ile 3.17 ya da 4.9 desiatin veriliyordu. Nüfus artışı ve çok sınırlı kırsal göç göz önünde bulundurulduğunda her erişkin köylü başına düşen ortalama toprak 1861'de 4.83 desiatin, 1905'de ise 3.1 desiatin idi. Taşrada yaklaşık 5 milyon erişkin erkek yukarıda sözü edilen düşük ortalama üretim seviyesinde bile emek güçlerini gerçekten kullanamıyorlardı. Köylülerin ilave olarak 60 ila 70 milyon desiatin toprağa ihtiyaçları vardı.

1905'de köylülerin elindeki 112 milyon desiatin'e karşı soylular, ruhban sınıfı ve burjuvazinin elinde 101.7 milyon, devletin elinde ve kamu arazisi olarak da 145 milyon desiatin vardı. Herbiri 50 desiatin'in üstünde (ortalama köylü çiftliğinin 15 misli büyüklükte) tarımsal kuruluşlar bizzat 80 milyon desiatini kaplamaktaydılar.

Sonuç açıktır ki köylüler ihtiyaçları olan toprağı burjuva ve soylu büyük toprak sahiliğini yok ederek elde edebilirlerdi.

Çünkü bu tarım devrimi gerçekleşmediği sürece köylüler yalnızca büyük toprak sahiplerine ait toprağı kiralıyabilirlerdi. 19. yüzyılın sonunda "kara toprak" diye adlandırılan bölgede (Rusya'nın ortası) toprak sahipleri topraklarının % 50'sini köylülere kiralıyorlardı; ülkenin diğer taraflarında bu rakam % 35 ila 40'dı. Çiftlik kiraları oldukça yüksekti ve kimi zaman hasatın yarısı kadar oluyordu.

Toprağın satın alınma maliyeti, vergiler ve kira toplandığında köylüye çıkan maliyet taşrada ailelerinin çoğunun yoksullaşması anlamına geliyordu. 1888 ile 1898 arasında köylülerin sahip oldukları at sayısı 19.6 milyondan 17 milyona düşmüştü. Büyükbaş hayvan sayısı 34.6 milyondan 24,5 milyona düştü. Aynı dönemde atsız çiftlik sayısı % 22'i arttı (bütün bu sayılar zamanın resmi kayıtlarından alınmıştır).

Lenin'in 1908'deki "***Birinci Rus Devrimi sırasında Rus Sosyal Demokrasisinin Tarım Programı***" adlı yazısında kullandığı rakamları

-kuşkusuz tedbirli bir biçimde- düzelten Teodor Shanin, 1905'e doğru Avrupa Rusyasında köylülerde tabakalaşmayı şöyle sunuyordu:

«İyi durumda köylü ailelerin % 15.8'inin 15 desiatin ya da fazlası vardı;
«Köylü ailelerin % 51.4'ü 7 ila 15 desiatin'e sahipti;
«Yoksul köylü ailelerinin % 32.4'ü 7 desiatin'den azına sahipti.
(Yukarıdaki şıklarda belirtilen aile başına düşen mülktür, kişi başına değil.)

1897-1905 dönemi için yaptığı çıkarsamalara göre, Rusya'da;

« kapitalist çiftçilerin oranı % 0.8 ila 1.2 idi (köylü nüfusunun % 5.1 ila 7.6'sı);
«topraksız köylülerin oranı % 6 ila 8'di (köylü nüfusunun % 3 ila 4'ü);
«zengin köylüler % 2.6 ila 3.9'du;
«iyi halli köylüler % 12.4 ila 10.7 idi;
«orta halliler % 51.8'di;
«% 24.2 ila 26.4'ü yoksul köylüydü.[49]

Dolayısıyla yoksullar köy nüfusunun üçte birini oluşturuyordu.

Çarlık döneminde köylülerin içinde yaşadıkları barbarca koşullar ve sefalet tüketim düzeylerinden de belli oluyordu. Ortalama bir köylü evinde yiyecek ve ev harcamalarının dışında, kişi başına yılda giyime 5.5 ruble, kültürel-manevi ihtiyaçlar için 2.5 ruble ve diğer maddi ihtiyaçlar için 1.4 ruble harcıyordu. 1905'e doğru Çarlık düzeni altında taşrada yaşıyan, her biri 6 kişi olan iki Rus ailesinin, yani 12 kişinin harcamaları tek bir Amerikalı işçinin (ailesi hariç) tüketimine eşitti. Yani fark 1/12 idi (kuşkusuz o dönemde Amerikalı bir işçinin tüketimi bugünkünden çok azdı).

Rusya'nın petrol ihracından önce en büyük döviz kaynağı olan büyük miktarda tahıl ihracatı; köylülerin ödemek zorunda oldukları kira ve vergilerin çok yüksek olması dolayısıyla yeterli yiyecekleri olmasa da ellerindeki tüm buğdayı satmak zorunda oldukları için mümkün olabiliyordu. Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilselerdi Rusya tahıl ihraç eden değil ithal eden bir ülke olurdu.

49.T. Shanin, *Russia as a "Developing Society"*, 1. Cilt, Londra 1985, s. 98. 101.

Bir zamanların Rusya üzerine klasik eserlerinden birini yazmış olan İngiliz heyetinin resmi temsilcisi muhafazakar Sir Donal Mackenzie Wallace Rusya'da köylülerin kötüye giden durumlarını şöyle özetliyordu: Kara toprak bölgesindeki yedi köyde erkek başına ödenmeyen yıllık vergi miktarı 1882'de 0.9 rubleden 1899'da 22 rubleye çıkmıştı. [50]

Kentsel Yoksulluk

Kentsel ve işçi sınıfı yoksulluğu daha az dramatik değildi. Çoğunlukla Sovyet yazar G. Pouzis'in rakamlarını kullanan Anatole Kopp, Rusya Sovyet Sosyalist Federal Cumhuriyetini (RSSFC) oluşturan bölgelerdeki 131 kentte durumu şöyle anlatıyordu:

> Evlerin yalnızca % 9'u [kanalizasyon] sistemine bağlıydı. RSSFC'deki 213 kentteki , devrimden önce suyu olan 195,000 evden yalnızca % 12.5'i su sistemine bağlıydı.[51]

1912'de daire başına düşen kişi sayısı Berlin'deki 3.6, Viyana'da 4.2 ve Paris'te 2.7'e kıyasla Moskova'da 8.7, Petrograd'da ise 8 civarındaydı. [52]

Oldukça büyük miktardaki fazla mesaileri saymazsak ortalama çalışma günü 10 saatti. Tarihçi Prokopovitç'e göre 1909'da Petrograd'da bir ailenin geçinebilmesi için ortalama ücretin üç misline ihtiyacı vardı. Dolayısıyla işçi sınıfı büyük bir yoksulluk içindeydi. 1908'de bir işçi ailesi gelirinin % 48'ini yiyeceğe (ki bu çok yetersizdi), % 21'ini eve (çoğunlukla sefalet içinde) ve % 15'ini giyime harcıyordu. Sağlık ve temel eğitim dahil diğer bütün ihtiyaçları için geriye yalnızca düşük bir ücretin % 15'i kalıyordu.

50.D. Mackenzie Wallace, *Russia on the Eve of War and Revolution*, Cyril Eb Black, Random House, 1969, s. 346.
51.A. Kopp, *Charger la vie, changer la ville*, Paris 1975, s. 261.
52.James H. Baker, "Devrimin arifesinde St. Petersburg ve Moskova," Daniel H. Kaiser'in, *The Workers' Revolution in Russia, 1917 - The View from Below*, adlı eserinde. Cambridge University Press,1987.
53.M. Pokrovski, *Russlands Geschichte, Büchergilde Gütenberg*, Berling 1930, s. 249-252.

Pokrovski 1892 ila 1902 arasında bir Rus işçisinin gerçek ücretinin % 20 oranında düştüğünü söylüyordu.[53] Daha sonra eserinin genişletilmiş baskısında Lenin tarafından çok övülen bu toplumsal tarihçi 19. yüzyılın sonunda Rus işçilerinin içinde bulunduğu sefil yaşam koşullarını şöyle anlatıyordu:

> İşçilerin % 63.7'si okuma yazma bilmiyordu{...} Moskova'daki fabrikalarda tekstil işçilerinin çoğu hemen her zaman tezgahlarının üstünde uyumak zorundaydılar. Aslında tüm aile bu ikibuçuk metre uzunluğunda, iki metre genişliğindeki bu tezgahların üstünde uyuyordu. Kirli parçaları elbiseleri ile temizlemek zorundaydılar. İşverenler doktora işçilerin bu şekilde yaşamaktan "hoşlandıklarını" söylüyorlardı{...}
> Tekstil işçileri hakkındaki [bu] bilgiyi veren doktor daha sonra müfettiş olarak tayin edilmişti ve de şunu da söyliyelim ki, fikrini hemen değiştirmişti. İki yıl sonra Wladimir hükümetinin birçok işletmesinde işçilerin yaşam koşullarını şöyle anlatıyordu: pislik, kötü hava, bir ya da iki pencereli bir odada iki aile{...}
> O dönemde Rus işçileri emperyalist savaştan sonra, iç savaş ve ambargo sırasındaki [Alman] işçisinden daha kötü besleniyordu. Günlük gıdası tuzlanmış et ve füme balıktı. Tek taze yiyeceği sakatattı{...}
> Bu yaşam ve ev koşullarında işçiler sık sık hastalanıyorlardı. Moskova'daki tekstil fabrikalarında 1000 kadından 134'ü veremdi. Buna ek olarak doktorların "çok ciddi" ve tamamiyle "proleter" olarak tanımladıkları bir başka salgın hastalık daha vardı: iş kazaları{...}
> [Büyük] bir tekstil fabrikasında üç yıllık bir dönemde üç işçiden yalnızca biri bir iş kazası geçirmiyordu.[54]

Petrograd'ın çoğunlukla işçilerin yaşadığı kesimlerinde çocuk ölümleri "karışık" bölgelerdekinin en azından iki misliydi. Başkentte doğan bebeklerin neredeyse dörtte biri bir yaşına varmadan ölüyordu.[55]

Eğer Marxist kaynaklardan alınan bu tanımları biraz aşırı buluyorsanız çok ılımlı bir burjuva tarihçisine kulak verelim:

> İngiltere'deki varoşların başka hiçbir toplumda görülmeyecek bir in-

54.M. Pokrovski, *Russlands Geschichte, Büchergilde Gütenberg*, Berling 1930, s. 249-252.
55.S. A. Smith, op. cit. s, 13.

sanlık dışı durumda oldukları sık sık iddia edilir. İngiltere ve İskoçya'nın en aşağı kesimlerinin sefaleti açısından karşılaştırıldığında bu doğru. Ancak İngiliz işçilerinin tümü bu seviyede değilken Rus işçilerinin neredeyse tümü bu seviyededir{...} Rusya'da bir tabakalaşma yok: işçiler kelimenin tam anlamıyla ücretli köleler halindeler ve ücretleri bir aileyi geçindirmek için yetersizdir.[56]

Eserleri batı üniversitelerinde sık sık kullanılan Rus kökenli akademisyen Nicholas V. Riasanovky şöyle yazıyor:

{...}çalışma yasalarına ve Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda ücretlerinin yükselmiş olmasına (şunu da belirtelim ki Sovyet tarihçileri bunu hararetle inkar etmeye devam ediyorlar) rağmen Rus işçileri hâlâ çok yoksuldu. Düşük ücretli, aşırı kalabalık varoşlarda yaşıyan, okuması yazması ve hiçbir avantajı olmayan imparatorluk Rusya'sının proleterleri Marx'ın Kapital'de güçlü bir şekilde tanımladığı kapitalizmin birinci aşamasının özelliği olan ve yoksul ve sömürülmüş işgücünün mükemmel bir örneğini oluşturuyordu.[57]

İngiliz profesörler Kochan ve Abraham inanılması zor bir olayı anlatıyorlar:

{...}1887'de Eğitim Bakanı Delyanov tarafından gönderilen bir tebligat aşağı sınıftan olan çocukların orta okullara gitmesini yasaklıyordu: "...arabacılar, ahçılar, çamaşırcılar, küçük dükkan sahipleri ve bu tip kişilerin olağanüstü kaabiliyete sahip olanların dışında kalan çocukları ait oldukları toplumsal ortamın dışına çıkartılmamalıdırlar. [58]

Kadın işçilerin olağanüstü sömürülmeleri ise özellikle çok ağırdı. 1914'de kadın işçilerin ücretleri erkeklerinkinin yarısıydı. 1916'da % 40'ın altına düşmüştü. [59]

Ekim devriminin bu kötülükleri radikal olarak ortadan kaldırmakta gerçekten işe yarar ve sağlıklı bir iş yaptığı fikri yadsınabilir mi?

56.E. Crankshaw, *The Shadow of the Winter Palace*, Harmondsworth, 1978, s. 344.
57.N. Riasanovsky, *Histoire dela Russie*, Paris 1987, s. 463-464.
58.Lionel Kochan and Richard Abraham, *The Making of Modern Russia*, Harmondsworth 1983, s.233.
59.S. A.Smith, *op. cit.* s. 47-48.

Çarcı Devlet

Çarcı devletin zalim rolünün çok kesin bir parasal boyutu vardı: bütçesinin % 80'i orduya ve baskı aygıtına harcanıyordu. Ulusal gelirin bu şekilde asalakça tüketilmesi temelde köylülerin zararına (dolaylı vergiler açısından aynı zamanda da işçilerin) oluyordu. Sanayi herşeyden çok yabancı sermaye tarafından finanse ediliyordu.

Rus sanayii dünya piyasasında rekabet gücüne sahip değildi. Nüfusun büyük bir kısmının içinde olduğu safelet içinde de iç pazarın dar tabanı yeterince çıkış yolları oluşturmuyordu. Üstelik ithal mallar Rus sanayiinin ürettiğinden daha ucuz ve daha kaliteliydi. Böylece Doğu ve Güney Doğu'ya karşı oldukça aşırı bir korumacı politika izleniyordu ve sürekli bir askeri yayılmacı eğilim vardı. Türkiye, İran, Afganistan, Çin, Kore gibi ülkelerin yanısıra Kafkasyanın çeşitli yöreleri tehditlerle ya da süngüyle Rus malları satın almaya zorlanıyorlardı. "*Kazak kapitalizmi (emperyalizmi)*" tabiri bu durumu anlatmak için çok yerinde kullanılmıştır. Bu dönem Tsushima'da batı ordularının yenilgiye uğratıldığı Rus-Japon savaşında kötü bir şekilde sona ermiştir.

Ancak Çarlığın en baskıcı ve zalim yönü ifadesini otokrasi tarafından kurulan (ya da kurulmayan) tüm kurumlarda ve bunların imparatorluğun halkı için ne anlama geldiğinde bulmuştur: demokratik hak ve özgürlüklerin yokluğu; bürokraside aşırı keyfi davranış; çok belirgin bir ulusal baskı:

> Azınlık halklarının hemen hemen tümünde ulusal entelijensiyanın ortaya çıkmasıyla hükümet ya hassas sınır bölgelerinde bir miktar yerel özerklik verme tavizinde bulunmak zorunda kaldı ya da bu yeni güçleri kendi inançlarına çekmeye çalıştı. Sonuç etkin bir Ruslaştırma politikasıydı. Ukrayna'da, Beyaz Rusya'da, Litvanya'da ve Polonya'da okullarda anadilde eğitim ya kısıtlandı ya da tamamen yasaklandı ve Rusça kullanılması teşvik edildi. Baltık eyaletlerinde, Livonya'da , Estonya'da ve Courland'de hükümet Alman unsurlara karşı aynı ayrımcılığı uyguladı{...}
>
> En kötü muameleye maruz kalanlar herhalde Rus yahudileriydi [Kor-

kunç kıyımlar yapıldı]. "Yahudilerin üçte biri ölmeli, üçte biri sürülmeli ve üçte biri assimile edilmeli," diyordu Pobedonostev [Ortodoks kilisesinin idari yöneticisi ve Dostoyevsky'nin bir romanındaki Büyük Engizisyon Mahkemesi Reisi modeli].
Transkafkasya'da İslam milliyetçiliğine karşı kazanılan açık zafer Gürcüstan ve Ermenistan entellijansyasının devrimci ajitasyona tekrar ele almalarını sağlayacak kadar güvenli hissetmelerini sağlamıştı. Asya'da hükümetin, kararlı bir din değiştirtme {Ortodokslaştırma} hareketine gittikçe artan desteği yerel nüfus içindeki gelenekçi müslümanları gücendireceği açıktı.... Orta ve Uzak Asya Rus emperyalist maceracıların, kuşkulu dolandırıcıların ve sahte vekillerin zevkle at koşturdukları topraklar haline gelmişti...[60]

Bin sayfalık ***Rus Devrimi*** adlı kitabında Richard Pipes devrimin 19. yüzyılın sonunda entelijensiyanın ütopik fikirlere bağlılığının ve aşırı iktidar susuzluğunun sonucu olduğuna dair akıl almaz bir fikir öne sürüyor.[61] Ancak bu komplo kuramını destekliyebilmesi için, Şubat-Mart 1917'deki askeri ayaklanmadan önce yer alan 25 Şubattaki genel greve ("savaş döneminde hayret edilecek bir olay" diye ekliyor Moynahan) yol açan güçlü işçi grevlerini yok etmesi gerekli.[62] Bütün bunlar işçilerin yaşam koşullarındaki aşırı kötüleşmeden dolayı gerçekleşti, entelijensiyanın kışkırtmaları sonucu değil. [63]

Sosyalist olmayan biri tarafından yazılmış Rus Devriminin belki de en nesnel tarihinde William Henry Chamberlin şöyle yazıyordu:

Devrimin derinleşmesinin birinci döneminin çarpıcı özellikleri nelerdi? Orduda disiplinin gevşemesi, sanayi işçilerinin önce daha yüksek ücret daha sonra üretim ve dağıtım üstünde denetim için gittikçe radikalleşen talepleri, kentlerde konutların ve daha büyük ölçüde kırsal kesimlerde toprağın gelişi güzel kamulaştırılması, ülkenin Finlandiya ve Ukrayna gibi Rus olmayan kesimlerinde daha geniş çaplı özerklik verilmesi konusundaki ısrarları. [64]

60.Kochan-Abraham, *op. cit.* s, 223-224, 196-197.
61.Richard Pipes, ***The Russian Revolution***, Vintage Books, New York 1990.
62.Bu konuda, diğer kaynakların yanısıra, Moynahan's şiddetli anti-komünist kitabı ***Comrades***'e bakabilirsiniz, (s. 49-56).
63.*İbidem* b. 4,7.
64.Chamberlin, *op. cit.* s . 143.

1917'de entelijensiya radikal ütopya için ya da aşırı bir iktidar susuzluğu içinde hareket etmekten çok, gittikçe daha ılımlı, kararsız ve herhangi bir şekilde iktidara sahip olma arzusundan yoksun olma nitelikleri ile tanımlanabilirdi.

*
* *

Şubat 1917 devrimi sırasında köylülerin, işçilerin ve ezilmiş ulusların hepbir ağızdan aynı şeyi haykırmaları şaşırtıcı mı: Yeter! Toprak, kendi geleceklerini belirleme hakkı, 8 saatlik iş günü ve işçilerin doğrudan denetimi.

Ancak Geçici Hükümet karar veremedi, ayağını sürüdü, bu konudaki kararları Kurucu Meclis'in sonrasına erteledi ama aynı zamanda Kurucu Meclis seçimleri de sürekli erteleniyordu.

Bu koşullar altında kitlelerin gittikçe daha çok kaderlerini kendi ellerine almaları, hayati sorunlarına kendileri çözüm bulmaya çalışmaları ve bu sorunları gün be gün çözüme kavuşturan Bolşevik politikalarla ve sovyetlerle özdeşleşmeleri şaşırtıcı mı?

Bölüm 4
Politik Önemlilik

Gerek Doğu'da gerekse Batı'da Ekim Devriminin kınanması Bolşevik "darbesi"nin demokrasinin kurumlaştırılmasını ve pekiştirilmesini engellediği fikrine dayandırılır. Bu nedenle "totaliter bir rejim"in kurulmasına yol açmıştır.

Demokrasi ya da diktatörlük, Ekim 1917'de ve onu izleyen aylarda alternatif buydu.

Bir kez daha çirkin bir mistifakasyon ya da tarihin tahrifi sözkonusu.

Gerçekte, Rusya'da sosyal ve politik güçlerin kutuplaşması doruk noktasına ulaşmıştı. Bu kutuplaşma öyle bir seviyedeydi ki demokrasinin kurumlaşmasında ya da kurumlaşmış ya da gerçekten de uzun ömürlü bir burjuva demokrasisi deneyine pek fırsat kalmamıştı. 1917 Temmuzundan itibaren halk taleplerinin radikalleşmesi ile belirlenen o günlerde burjuva partileri -ve de bunlarına bağlı olan askeri klikler- çok daha baskıcı bir tavır izlemeye başlamışlardı.

Kornilov'un 1917 Ağustosundaki darbesi gökten inmemişti. Sosyo-politik mücadelenin keskinleşmesini ifade ediyordu. Başarısızlığa uğraması mülk sahibi sınıfların ve uşaklarının intikam duygularını arttırmıştı. Bu Ekim ayaklanmasının arifesinde ve ayaklanmadan hemen sonra görülebiliyordu.

Rus mülk sahibi sınıfların bu nefreti nadir görülen bir güce ulaşmıştı. Örneğin 1871 Paris Komünü sırasında Fransız burjuvazisinin ve 1936 yazında İspanyol gericilerinin [duyduğu nefretle] kıyaslanabilirdi.

Jacques Sadoul yerinde bir biçimde onların,

> {...} devrimi kan içinde boğacak ve Yahudileri, Bolşevikleri, sosyalistleri ve Kadetleri katledip sürecek mutlakiyetçi bir rejim kurmak istediklerine, [65]

işaret ediyordu.

Rus Gericiliği ve Alman Emperyalizmi

Bu sınıf nefreti öylesine derindi ki birkaç aylık bir süre içinde, 1917 Haziranında Polonyanın Galiçya cephesinde Kerenski'nin hücumunda askerlerin hevessizliğine kızan soylular ve "yurtsever" monarşistler devrimci fesatlığı ezmek için Alman askerlerinin Petrograda gelmesini istediler ve koyu Germanofil oldular.[66] Yine Sadoul şöyle kaydediyor:

> {...}[Alman elçisi] Mirbach'ın Moskova'ya gelişinden itibaren monarşisler çok rahatlamışlardı. Alman elçisi ilk ziyaretini II. Nikola'nın baldızı Grand Düşese yaptı. Daha sonra diğer ünlü monarşistlerle görüştü. Kuşkusuz sorun Çarın geri getirilişinin hazırlığı. Mutlakiyetçi monarşistler utanmasızca herşeyi, özellikle Almanya ile askeri bir ittifakı ve Ukranya'nın bağımsızlığını kabul etmeye hazırlar. [67]

Alman elçiliğinin bir üyesi, Karl von Bothmer bunun kesinlikle doğruluyordu:

> Bir süredir monarşist çevreler çok etkinler ve bizimle serbestçe konuşuyorlar{...} Bu görüşmeler sırasında bize yakın olan bir dizi önemli kişi ile tanıştım. Hepsi aynı şeyi söylediler: Sizsiz hiçbir şey yapamayız. Siz doğrudan müdahale etmelisiniz, biz ondan sonra harekete geçebiliriz.[68]

65.J. Sadoul, ***Notes sur la révolution bolchevique***, Paris, 1920, s. 288.

66.Kerenski, bir reformist, Geçici Hükümetin başı. Silahlı güçler içindeki politik durum ve askerlerin barış arzusu öylesine bir seviyedeydi ki Alman güçlerine karşı etkili saldırılar düzenliyemediler. Bu yüzden de sağ tarafından şiddetle eleştirildi. Polonya'nın büyük bir kısmının Rus imparatorluğuna katılmış olduğunu unutmamalıyız.

67.Sadoul ***op cit.*** s. 322.

Bu sınıf nefreti öncelikle Bolşeviklere ve müttefiklerine yönelik değildi. Herşeyden önce köylerindeki "vahşi" köylülerden başlayarak halk kitlelerinden nefret ediyorlar, "talancıların" hizaya getirilmelerini talep ediyorlardı.

Rus devriminden sonra reformist partilerin, özellikle de sağ Sosyal Devrimcilerin tereddütlü desteği ile İç Savaşı başlatanlar burjuvazi ve soylulardı. 1918-21 döneminde sınırsız bir kötülüğün kanıtını göstermişlerdir.

Kitlelere karşı duyulan derin öfkeye dayanan bu kötülük çizgisi en açık bir şekilde özellikle Çariçe Alexandra tarafından ifade edilmiştir. Kocasına şöyle yazıyordu: "Büyük Petro ol, Korkunç İvan ol, Çar Paul ol -onları ayağının altında ez."[69]

Devrimin arifesinde bile Çara hâlâ şöyle yazıyordu: "Sevgilim, yumruğunun gücünü göster -Rusların buna ihtiyacı var... Bunu kendileri istiyorlar- çok kişi yakınlarda bana, 'Kamçıya ihtiyacımızı var,' dedi."[70]

Devrim sırasında Rusya'da yaşayan Amerikalı gazeteci A. R. Williams günlük anti-Bolşevik gazete ***Le Jour***'un 7 Eylül 1919 tarihli nüshasından N. Chiffrin imzalı aşağıdaki pasajı aktarıyor:

> Bildiğiniz gibi Bolşevikler eski birliklerin adlarını değiştirdiler. Moskova birliklerinin sırtında K.L.- Karl Liebknecht- var. Biz {kuzey Beyaz Ordusu} bu birliklerden birini esir aldık. Savaş mahkemesine çıkardık. Beyaz cephede mahkemeler çok kısa sürer. Her asker sorguya çekilir ve eğer komünist olduğunu itiraf ederse hemen asılarak yada kurşuna dizilerek idam edilir. Kızıllar bunu gayet iyi bilirler.
> Teğmen K. esir birliğin önüne çıktı ve şöyle dedi: "İçinizdeki gerçek komünistler cesaretlerini göstersinler ve öne çıksınlar" Bu sözleri uzun ve baskıcı bir sessizlik izledi. Sonra birliğin yarısından fazlası ileri çıktı. Kurşuna dizilerek ölüme mahkum edildiler. Ama infazdan önce her asker kendi mezarını kazmak zorunda bırakıldı{...}

69.Moynahan *op. cit.* s. 34.
70.Moynahan *op. cit.* s. 51.

> Mahkumlara soyunmaları emredildi{...} böylece üniformaları kanları ile kirlenmiyecek ve kurşunlarla delinmiyecekti. Komünistler yavaşça gömleklerini çıkarttılar ve bir tomar halinde bağladılar{...} Sonra çıplak halde mezarlarını kazdılar{...} Gece vakti bir emir, bir ışık, kurşunlar atıldı... Komünistler hâlâ dimdik, ayakta duruyorlardı. İkinci bir atış. Kurşunlar doğruca kalplerine girdi, dışarı kan fırladı{...}[71]

En küçük ayrıntısına kadar bu anlatım Nazi özel kuvvetleri, SS'ler tarafından İkinci Dünya Savaşı sırasında kullanılan yöntemleri hatırlatmaktadır: politik komiserlerin katli ve Yahudilerin kendi mezarlarını kazmaya zorlanmaları. Üstelik bunlar savaş esiriydiler. İşte "Bolşevik diktatörlüğe" karşı "demokrasinin savunucuları"nın tavırları buydu.

Freiherr von Bothmer yukarıda sözü edilen kitabında şöyle diyordu:

> Çeko-Slovaklar [1918 Yazında Sovyet iktidarına karşı emperyalizmin silahlandırdığı savaş esirleri] ile Sibiryalılar ellerine düşen sovyet askerlerine karşı tamamiyle vicdansızca davranıyorlardı. Çok sayıdaki infaz tüm Bolşevikler üzerinde derin bir iz bırakmıştı.[72]

Frankfurter Zeitung'un Rusya muhabiri, Alman yazar Alfons Paquet de, Jaroslav'ın Temmuz 1918'de geçici işgalinden sonra sovyetlerin Bolşevik üyelerinin karşı devrimciler tarafından, bu kez SR'lerin de etkin katkısı ile idam edildiklerini kaydediyordu.

Aynı zamanda sol SR'lerin teröristlerinin Volodarski ve Uritsky dahil en önemli Bolşevik liderlerinden bazılarını öldürdüklerini hatırlatmak bilmem gerekir mi? Bir sol SR, Fanny Kaplan, Lenin'e karşı suikastinde neredeyse başarılı olacaktı.

Bolşevik yazarlar gayet doğru bir şekilde şöyle yazıyorlardı:

> Çekoslavak tüfeklerinin ateşi altında, Sibirya ve Urallar proletaryasının en seçkin temsilcilerinin ölü bedenlerinden oluşan dağın ardında,{...}sözde "halk ordusu" (Beyazlar) kurulmuştu. [73]

71.A. R. Williams, *Durch die russische Revolution*, Berlin, 1922, s.233-234.
72.Bothmer, *op. cit.* s. 62.
73.*Illustrierte Geschichte der russischen Revolution*, Berlin, 1928, s. 539.

Uzlaştırıcı partiler tarafından "Kurucu Meclis" diye bir rejim kurma çabaları kısa zamanda başarısızlığa uğradı. Bir dizi hükümet darbesi iktidarı amiral Kolçak ya da general Wrangel gibi askeri diktatörlerin eline yeniden geçmesini sağlamıştı.[74]

Ya beyaz diktatörlük ya sovyet iktidarı

Somut seçim burjuva demokrasisi ile Bolşevik diktatörlüğü arasında değildi. Karşı devrimci diktatörlük ile sovyet iktidarı arasındaydı.

Karşı devrimin diktacı niteliği konusunda hiç kuşku yok. John Rees gerici güçler tarafından kullanılan terörün iyi bir tanımını yapıyordu:

> "Terör ne denli güçlüyse zeferimiz o denli güçlüdür," diyordu. Kornilov. "Rusyanın yarısını yakmak, Rusların dörtte üçününün kanını dökmek zorunda kalsak bile, Rusya'yı kurtarmamız gerek" diye ilan ediyordu.

Ataman Semyonov Beyaz general Kolçak'ın emri altındaydı.[75] Denetimi altındaki bölgelerin manzarası yönetiminin niteliği konusunda kuşkuya yer bırakmıyordu:

> Başkentin yakınlarında telefon direklerinden onlarca kadın ve erkek sallanıyordu ve demiryolu kenarındaki infaz tarlalarında adamları kurbanların doldurulduğu yük vagonlarını makineli tüfeklerle tarıyorlardı. Bir başka Beyaz önder, Baron Urgan-Stemberg'in emriyle, "kadınlar ve erkekler dövülerek, asılarak, kafaları kesilerek, bağırsakları çıkarılarak ve sayısız başka tür işkeceler altında canlı insan vücutlarının, bir tanığın ifadesiyle, 'şekilsiz kanlı biçimler'e dönüştürülülerek

74.17 Kasım 1918'de "Amiral Kolçak..."Bütün Rusya'nın En yüksek Hakimi" ilan edildi...İngiliz ve Fransız temsilciler darbeyi desteklediler...Ufa'da yeraltındaki S-R Birlikleri reddetiler ama daha fazla birşey yapamadılar. Kimileri Komünistlerle tehlikeli bir işbirliğine girdi; Yönetim Komitesinin üyeleri Zenzinov ve Avksentiev göç etmek zorunda bırakıldılar; ve Çernov sonunda dışarı kaçtı." (Leonard Shapiro, ***The Russian Revolution of 1917***, Basic Books, New York 1984, s. 175.)

75."Beyaz" terimi, "Kızıl"lara karşı olan karşı devrimciler için kullanılmaktadır. Böylece bir Beyaz General karşı-devrimci ordudan bir generaldir.

öldürülüyorlardı." Kendi ordusundaki doktorlardan biri bile Baronun yazılı emirlerini, "insan kanına susamış bir sapık ve megalomanyağın hasta beyninin ürünü," diye niteliyordu. [76]

Planlanmış Pogromlar

1918-1921 arasında Ukrayna, Nazilerin "son çözüm"lerinden önce Avrupa'nın tanık olacağı en korkunç katliamlara ve Yahudi kitlelerinin yok edilişlerine sahne olmuştu. Zvi Gitelman'a göre 2000 katliam yapılmış ve bunların 1200'ü Ukrayna'da gerçekleşmişti. Yazar kurbanların toplam sayısını 150,000 olarak tahmin ediyordu. Bu katlimlar büyük bir vahşet içinde yapılıyordu:

> İnsanlar boyunlarına kadar toprağa gömülüyorlar ve sonra üzerlerinde dolaştırılan atların nalları ile öldürülüyorlar ya da farklı yönlerde çekilen atlarla tam amlamıyla parçalanıyorlardı. Çocuklar anne babalarının gözlerinde önünde duvarlara vuruluyordu. Hamile kadınlar en sevilen hedefler arasındaydılar, çocukları karınlarında öldürülüyordu. Binlerce kadına tecavüz edilmiş ve yüzlercesi yaşadıkları tecrübeler sonunda delirmişlerdi. [77]

Bu katliamlar soğukkanlılıkla ve bilinçli bir şekilde karşı devrimci önderler tarafından örgütleniyordu. İngiliz yazar Mruce Lincoln -çok gerici olan- şöyle yazıyordu:

> Katliamlar artık ırksal ve dinsel nefretin dışavurumu olmaktan uzak soğukkanlılıkla tasarlanan toptan tecavüz, aşırı vahşet ve görülmemiş bir yıkım olayına dönüşmüştü. Ağustosun sonunda Kremenchuk'da bir Yahudi yerleşim bölgesinde Beyazlar bir günde hamile kadınlar, yeni doğum yapmış kadınlar ve hatta ölüm döşeğinde olan kadınlar dahil 350 kadına tecavüz etmişlerdir. [78]

Salo W. Baron'a göre "sosyalist" Petljura'nın düzenlediği katliamlar

76.John Rees: "In Defence of October." *International Socialism*, No. 52, Sonbahar 1991.
77.Z. Gitelman, *A Century of Ambivalence - The Jews of Russia and the Soviet Union*, New York 1988, 99-106.
78.B. Lincoln, *Red Victory*, New York 1989, s. 322-323.

geriye 100,000 yeni dul ve 200,000 yetim bırakmıştı. Ukranyalı Yahudi evlerinin en azından % 28'i yakılmış ve buna ek olarak % 10'u sahipleri tarafından terkedilmişti. [79]

Karşı devrim işgalci Alman ordusunun da desteğini almıştı. Odesa kenti ve çevresini işgal ettiklerinde çıkarttıkları ve **Neue Nachrichten** adlı gazetelerinde de yayımladıkları 16 Kasım 1918 tarihli bir bildiride özellikle şöyle deniyordu:

> Rus bölgesine düzeni geri getirmek ve ülkeyi Bolşevik gaspçılardan kurtarmak için girdik. {...}Rusya için zararlı bütün unsurlar, yani Bolşevikler ve onları destekleyenler artık yasadışı ilan edilmişlerdir. Onları kim barındırırsa askeri mahkemeye çıkartılacaktır. [80]

Beyazların işledikleri suçların listesi sonsuza dek uzayıp gidebilir:

> Yudeniç'in katliamları (yalnızca Ağustos 1919'da Iamburg kasabasında 650 kişi vuruldu ya da asıldı){...}Baltık çeteleri ve von der Goltz'ın Almanları tarafından yapılan katliamlar (yaklaşık 4000 kurban){...}Kolçak'ın katliamları (geri çekiliş sırasında Perm'de bin Kızıl Ordu askerinin diri diri yakılması){...} [81]

Sosyal Karşı-Devrim

Herhangi bir sosyal devrimde olduğu gibi sovyetlerin iktidarına "politik alternatif"in kuşkusuz belli bir sosyo-ekonomik içeriği vardı. Beyazların diktatörlüklerini kurdukları yerlerde Ekim devriminin kazançları hemen değilse de yavaş yavaş yokedildi. Topraksahipleri mülklerini geri aldılar. Ulusal azınlıkların hakları baskı altına alındı. Sovyetler vahşice takibata uğradı. İşçilerin demokratik hakları tümüyle yok edildi.

Beyazların yenilgisine neden olan buydu.

79.Salo W. Baron, *The Russian Jew and Tsars and Soviets*, Schocken Books, New York 1987, s. 184-185.

80.Liberal günlük gazete Manchester Guardian'ın Rusya muhabiri olan P. Price'ın kitabından, *Die russische Revolution*, alınmıştır (Hamburg 1921, s. 456).

81.A. Morizet, *Chez Lenine et Trotsky*, La Renaissance du Livre. Paris 1922, s. 129.

Kolçak'ın yenilgisindeki temel unsur birliklerinin düşük moraliydi; savaş sırasında sık sık komünist saflarına geçenler oluyordu. Bir başka unsur da Kolçak'ın, komünistlerin yandaşı olmaktan uzak olsalar da son çare olarak Sovyet hakimiyetini tercih eden halkı yanına çekmeyi beceememesiydi.
İç savaşta Kızıl Ordunun kazanması için birçok neden vardı ama bunların tümü tek bir basit gerçekte toplanabilir: komünistlerin sevilmemelerine rağmen halkın tümünün diğer bütün alternatiflerin içinde Sovyet rejimini tercih ettikleriydi. Köylüler her iki taraftan da hoşlanmıyorlardı ve rahat bırakılmak istiyorlardı: ama iş bir seçim yapmaya geldiğinde kendilerine toprak veren Komünistleri topraklarını ellerinden alan, ya da almakla tehdit eden Beyazlara tercih ediyorlardı, [82]

Chamberlin de benzer şeyler söylüyor:

16 Temmuz [1918]de Sibirya hükümeti var olan tüm Sovyetlerin ezilmesini ve yenilerinin seçilmesi yasaklanmasını emretti. Temmuz ve Ağustos boyunca Sibirya hükümetinin politikası her biçimiyle özel mülkiyetin geri getirilmesine yönelikti...
Beyazlar toprakağalarını geri getirmeye başlayınca köylüler gerilla örgütleri kurarak onlara saldırdılar. [83]

İşte beyazlar bu yüzden kaybettiler. Bir halk tabanı oluşturamadılar. Orduları, genel olarak, yeni askerler kaydetme yeteneğinden ya da hatta isteğinden uzak subaylardan oluşmaktaydı. Bu subayların köylülerden ne kadar korktuklarını görüyoruz.

Bir üçüncü yol?

Karşı çıkılması zor olan bu teşhisle karşılanan Ekim karşıtları çoğunlukla iki karşıt yönde tepki gösteriyorlar. Kimileri Rusya'da bir (burjuva) demokratik rejiminin temeli olmadığını düşünüyorlar ki bunun nedenleri sosyal (aşırı dengesizlik, demokrasinin gelenek-

82.L. Shapiro, *op.cit.* s. 176, 184.
83.Chamberlin, *op. cit.* s. 14 ve 19.

sel desteği olan orta sınıfların olmayışı) ya da etno-kültürel (Rus imparatorluğunda demokratik geleneklerin olmayışı, kitlelerin mütevekkil pasiflikleri ile kaotik ve kontrolsuz patlamalar arasında çılgınca gidip gelmeleri) olabilirdi.

Bu koşullarda bu insanlara göre Bolşeviklerin "*totaliter sapmaları*" kaçınılmaz ama yine de otoriter bir sağ rejimden daha kötüydü.

Diğerleri için yine de üçüncü bir yol mümkündü. Bunlara göre Kerenski rejimi "Bolşevik bir darbe" ile yıkılmasaydı yavaş yavaş dengesini bulup gerek aşırı sağa gerekse aşırı sola karşı ılımlı bir baskı uygulayabilirdi. Kurucu Meclis toplandıktan ve toprağın köylülere dağıtılması düzenli bir şekilde gerçekleştirildikten sonra Polonya'dakine benzer ama kuşkusuz Batı Avrupa'nın tecrübe etmediği kısıtlamalarla bir burjuva demokrasisi istikrara kavuşabilirdi. [84]

Bu gerçekçi bir görüş değil. Toplumsal çelişkilerin patlayıcı özelliğini gözardı ediyor. Kapitalistlerin, fabrikalarının rekabet gücünü zayıflatacak sosyalist bir yasayı kabul edeceklerini düşünmek, toprak sahiplerinin topraklarının bölünmesini bu reformlar genel seçimde seçilmiş Kurucu Meclis tarafından çıkartıldığı için kabul edeceklerini düşünmek 1920'lerin ve 1930'ların Avrupa tarihi derslerini anlamamış olmak demektir.

Bu dönemde burjuva demokrasisi Polonya ve Baltık ülkelerinde yalnızca aşırı bir biçimde kısıtlanmış ya da bastırılmış ve de Finlandiya'da neredeyse tamamiyle yok edilmiş değildi. İtalya'da, Almanya'da ve İspanya'da, 1917'de Rusya'dan çok daha gelişmiş olan bu üç ülkede tamamen yok edilmişti.

Menşevik önderler bizzat bunun farkındaydılar. Dan şöyle yazıyor:

> Cari güç ilişkilerini saptadıktan sonra [Menşevik Merkez Komitesi] - subjektif niyetlerinden bağımsız olarak- Petrograd üzerine yürüyen unsurların zaferinin en kötü karşı devrimin zaferi anlamına geleceği sonucuna vardı. [85]

84.Genel olarak düşünülenin aksine Kerenski rejimi, Ebert-Noske rejiminden daha az kanlı olsa da, çok baskıcı bir rejimdi. Ekim devriminden hemen önce Kerenski'nin hapishanelerinde 10,000'den fazla Bolşevik mahkum vardı ki bunların çoğu askerdi.

Ekim 1917'nin bedeli

Gerçekte iki ihtimal vardı: ya sosyalist devrim ya da tanıdığımız Alman Hitlerinden daha kötü bir Rus Hitlerini iktidara getirecek en kanlı karşı devrimlerden birinin zafere ulaşması.

İşte bu teşhisin ve onun önerdiği herşeyin ışığında son tahlilde, Ekim Devrimi tarafından ödenen bedelin çok yüksek olup olmadığı sorusuna cevap verebiliriz. Bizim cevabımız hayırdır. 1917 devriminin yenilgiye uğraması Rusya ve Avrupa'ya çok pahalıya mal olurdu.

Hesapları çarpıtmak için Ekim devriminin muhalifleri Fransız Devrimi için kullandıkları sihirli yok etme numarasını kullanırlar. Karmakarışık bir halde devrim ile karşı devrimin kurbanlarını, birinci ile ikincinin ekonomik etkilerini birbiriyle toplar ve sonra bunların tümünü Ekim Devriminin hanesine yazarlar.

Fransız Devrimi Nopolyon savaşlarının kurbanlarından nasıl sorumlu olur? Ekim Devrimi Beyaz terörün ve katliamların nasıl sorumlusu olur?

Sofistler İç Savaş ile Beyaz Terörün devrimin ürünleri olduğunu iddia ediyorlar. Bunun cevabı şu sorunda yatıyor: Devrim de Eski Rejimin bir ürünü değil miydi? İşte burada tarihin zaman ve uzayda hiçbirşeye bağlı olmayan sürekli bir akış olduğu anlayışı ile karşılaşıyoruz. Bu anlayış herhangi bir sonuç çıkarmaya imkan tanımıyor. Tarihin hareketini bir bütün olarak anlamaya yönelik bir gayret olduğu iddia edilse bile bu yöntem aslında belirli sosyal ve politik güçlerin belirli faaliyetlere yönelik kesin sorumluluklarını gizlemektedir.

Bugünlerde devrimler pek popüler değil. Ne yazık ki iki oldukça sol kitap olan ***The Honor of the Revolution*** [Devrimin Onuru] ile ***Red Petrograd*** [Kızıl Petrograd] 'ın yazarı R. V. Daniels de kendini "zamanın ruhu"na kaptırmış görünüyor. 26 Nisan 1992'de New

85.Dan. *op.cit.* s. 305-306.

York Times Book Review'da şöyle yazıyor:

> Bay Moynahan bir devrimin gerçekten ne olduğunu gösteriyor. Toplumun normal bağları akılsızca işlenen cinayetlere ve kargaşaya yol açıyor.

Bu işçi sınıfı karşıtı ve köylü karşıtı önyargılardan başka birşey değil. Neden devrimci kitlelerin ayaklanması "akılsızca" ve "kargaşa" oluyor da devletin ve özel sektörün terörü "normal" karşılanıyor. Birinci Dünya Savaşına Çarcı-kapitalist kampın katılımı 5 ila 6 milyon ölüme mal oldu. Bu "akılsızca" işlenen cinayet değil miydi? Savaş öncesinde kamçıya, sayısız idamlara ve sürgünlere, barbarca baskılara (katliamlara) ve kitlelerin açlığına dayanan yönetim "normal" oluyor da bu kötülüklere karşı kitlelerin isyanı "toplumun normal bağlarının" çöküşü mü oluyor? Esaret "normal", esarete karşı isyanlar "akılsızca işlenen cinayetler ve kargaşa" mıydı?

Ahlaki yargı ve sınıf önyargısı

Bu sorunun saklamaya çalışmayacağımız bir yönü daha var. Devrim sırasında emekçi nüfus öncelikle yüce gönüllü tepkiler gösterir. Ancak iç savaşla karşı karşıya kaldığında ve sürekli olarak sınıf düşmanları tarafından kışkırtıldığını ve saldırganlığa maruz kaldığını hissettiğinde o da gerçekten de kimi zaman "vahşi" olabilen şiddet kullanma eğilimine girer. Baboeuf karısına yazdığı mektupta, Bastille'in ele geçirilmesinden sonra Prenses de Lamballe'ın idamından söz ederken bu aşırılıkların, bu insanların, yıllarca kendilerine baskı yapanların hainliği ve şiddeti ile karşı karşıya kalmalarının kaçınılmaz bir ürünü olduğuna işaret ediyordu.[86] Bu koşullar altında kitlelerin ne olursa olsun, kadın ve erkeklerin tüm haklarına titizlikle saygılı olmasını beklemek gerçekten de bir mucizedir.

Son tahlilde devrimci terörün -içinde bulunulan kesin tarihi

86.Baboeuf, 1789 Fransız Devrimi'nde politik bir şahsiyet. Demokratik radikalizmin solunda komünist bir bakış açısı oluşturdu. 1797'de giyotinle idam edildi.

koşulları düşünmeden- bu soyut, sahte-ahlaki kınanmasının ardında apaçık bir sınıfsal önyargı yatmaktadır. İktidardakilerin geleneksel şiddeti "normal"dir. Boyutları ne olursa olsun "daha az bir kötülüğü" temsil etmektedir. Ayaklanan insanların isyankar cevapları ise, boyut olarak mülk-sahiplerininkinden daha az olsa da, tanım olarak "daha kötü"dür. İkiyüzlülük bir şamar gibi yüzümüze çarpmaktadır.

Bu sınıfsal önyargı, çoğu kez, toplumsal desteği bir kez daha apaçık olan kitlelere karşı duyulan korkuyu gizlemektedir. Oldukça ılımlı bir Fransız tarihçisinin dediği gibi:

> 1861'den sonra gerek entelijensiya gerekse devlet sürekli olarak, anarşik ve yıkıcı potansiyellerinden korktuları halkı kontrol etme saplantısı içindeydiler. Bu ortak korku (ki cehaletten gelmektedir) onların ülkenin gerçeklerinin somut olarak saptanması sonucu halk hakkında nesnel bir fikir oluşturmalarını engellemektedir. Böylece her ikisi de 20. yüzyılın başındaki popüler stikhiinost'a (temel güce) yenik düşmüşlerdi.[87]

Ekim 1917'nin hesabı ile daha sonraki Stalinist rejiminkini birbirine eklemek aynı derecede yanlıştır. Stalinizm aslında gerçek bir bürokratik karşı devrimin ürünüdür. İkisini birbirine karıştırmak ikincisini yeterince değerlendirmemek ya da "Sovyet Termidor"unun -bürokratik karşı devrimin- Ekim ve onu hemen izleyen dönemden radikal bir kopuş oluşturduğunu reddetmektir. [88]

Stalinizmin verdiği zararlar Sovyetler ve uluslararası proletarya için çok dramatikti.

Bu Stalinist karşı devrimin kapsamı, Stalin'in suçları için sözde

---

87.M. Raeff, *Comprendre l'Ancien regime russe*, Paris 1982, s.176.

88.Sovyet Termidoru'nun özel yapısı da dahil olmak bu sorunlara son kitabımda, ***İktidar ve Para-Bürokrasinin Marksist Bir Analizi*** (Yazın yay) değindim. 1789-1815 Fransız Devrimi sırasında "Termidor" terimi politik bir karşı-devrim anlamına geliyordu. 1794'den başlayarak ("termidor" devrimci takvimde bir ayın adıydı) bu karşı devrim, Ancien regime'e karşı ayaklanma döneminde yaratılmış olan demokratik ve halk örgütlenme biçimlerini yok etmiş ancak bunların burjuva niteliğine dokunmamıştı. Aynı analoji ile "Sovyet Termidor'u sosyalist demokrasiyi yok ederek bürokratik bir diktatörlük getiren ama SSCB'ne kapitalizmi yeniden getirmeyen Stalinist karşı-devrim için kullanılmaktadır.

Lenin'in fikirlerinin (ya da Marx'ınkilerinin) sorumluğunun ustaca bir incelemesinden çok daha gerçek olan tarihi bir trajediyi ifade etmektedir. 1920lerde ve 1930larda Stalin bir milyondan fazla komünisti katletti. Bunun "tarihin bir ayrıntısı" olduğunu ciddi ciddi söyliyebilir miyiz? Kasapla kurbanlarını aynı kefeye koymak iğrenç değil mi?[89]

89.Tarihçi Marc Ferro SBKP'nin dönüşümünü gösteren şu rakkamları vermekte: 1924'in birinci yarısı ile 1925'in ikinci yarısı arasında parti üyesi adayları arasında işçilerin oranı % 64.5'dan 43.8'e düşmüştü. (M. Ferro, *op.cit.* s. 246).

V.Bölüm
Bolşevik yönelme: eleştirel bir çözümleme

Genel olarak Ekim Devrimi, bastırılamıyacak kadar patlayıcı bir dinamik haline gelen nesnel sosyal çelişkilerle bu çerçeve içinde işlevsel olan sosyal tabakalarla sınıflar arasındaki güç ilişkisinin evriminin bir ürünüydü. Aynı zamanda Bolşevik Partisi'nin bu çelişkiler düğümünü emekçi kitlelerin ve uluslararası proletaryanın çıkarlarına uygun olarak çözümleme etkinliklerinin sonucuydu.

Sovyetlerin Rusyasınm ve SSCB'nin daha sonraki gelişiminin ışığı altında, bu ifadeden sonra, iktidarı ele geçirdikten sonra Bolşevik partisi tarafından uygulamaya konan kimi politikaların bu ilk işçi devletinin bürokratik yozlaşma sürecini teşvik edip etmediği sorusunu sormamız gerekir.

1920lerde ve 1930lardaki bürokratik yozlaşmaya temelde kuşkusuz ne bu partinin eğilimi neden olmuştu ne de bu yozlaşmayı başlatan unsur olmuştu. Bunun kökleri Sovyet toplumunun nesnel çelişkilerinde ve o günlerde var olan uluslararası durumdaydı. Ancak bazı belirli anlarda Bolşevik partisine -ya da önderliğin farklı unsurlarına- karşı alınan somut tavırların da rejimin bürokratikleşmesi sürecine etkisi olmuştur. Yapılan bazı yanlışları anlamaya çalışacağız.

Sovyet partilerin yasaklanması

Bu yanlışların en ciddisi, devrimci hükümetin 1918-20 iç savaşını tam da kesinlikle kazandığı anda sovyet partilerini yasaklamasıydı. Lenin'den sonra en etkili üye olan, liderliğe ve yönetimin karar-

larında öz-eleştiriye pek temayüllü olmasa da Troçkinin bu konuda iki açık yargısı vardı; 1936'da şöyle yazıyordu:

> Hiziplerin yasaklanması yanlışsız liderlerden başka türlü düşünmenin yasaklanması ile sonuçlandı. Partinin polis marifetiyle monolotikleşmesi, her türlü iffetsizliğin ve bozukluğun kaynağı haline gelen bürokratik dokunulmazlığa yol açtı. [90]

İki yıl sonra, 1938'de Dördüncü Enternasyonalin kuruluş konferansı için yazdığı Geçiş Programı'nda çok partili sistemi açıkça savunuyordu:

> Sovyet partilerinin yasallaşması olmadan sovyetlerin demokratikleşmesi imkansızdır. İşçiler ve köylüler kendi özgür oyları ile hangi partileri sovyet partileri olarak tanıdıklarını bizzat belirteceklerdir. [91]

İşçilerin Menşevikleri 1920'de bir sovyet partisi olarak gördüklerine hiç kuşku yok çünkü, özellikle Harkov ve Moskova'da seçilmiş birçok temsilcileri vardı.

Aynı şey anarşistler için de geçerlidir.

Sovyet partilerinin ve de bunun mantıklı bir devamı olan hükümet partisi içindeki faksiyonların (aslında her bir fraksiyon kurulmakta olan bir başka parti idi) yasaklanması, kuşkusuz, günün koşullarına bağlı olan bu nedenle de nesnel durum düzeldiği zaman kaldırılacak olan geçici tedbir olarak görülüyordu. Belirli bir anda uygulamaya konan bu özel kararların kesin sonuçlarının ne olduğunu sormamız gerektiğine hiç kuşku yok.

Ama aynı zamanda başka bir soru daha sormalıyız: Konjonktürel de olsa bu tür yasaklamaları haklı göstermek için öne sürülen kuramların sonuçları neydi? Sanırım kuramsal mazeretler uzun dönemde bu yasaklamalardan daha zararlı oldular -bu gün de olmaya devam ediyorlar.

90.L. Troçki, *İhanete Uğrayan Devrim*, Köz Yayınları, s.81.
91.Leon Troçki, Çan çekişen küapitalizm ve Dördüncü Enternasyonal'in Görevleri. *Geçiş Programı, Sürekli Devrim* dergisi içinde, 1978 Temmuz s.46.

İkamecilik tehlikesi

Sovyet partilerinin yasaklanması sosyalizmin -ve genel olarak sosyalist/komünist politikaların- ikameci kavramlarına dayanmaktaydı. Bu, Troçki'nin her zaman hararetle karşı çıktığı (1920-21 arasındaki "kara yıllar" hariç) ve Lenin'in de hayatının büyük bir bölümü boyunca mücadele ettiği bir kavramdır.

Bu kavrama göre proletaryanın çoğunluğu bir ülkeyi yönetecek kadar bilinçli değildir (sosyal-demokratlar da aynı fikirdedir ve hatta buna bir de şunu eklerler: bir sendikayı yönetecek kadar bile değil). Bir başka fikir de sonradan önerilmiştir: sınıf niteliğini yitirmesi ve yozlaşması.

Bu hareket noktası çarçabuk var olan işçi sınıfı yerine partinin yönetmesi sonucuna yol açmaktadır. Bu durumda toplumu değiştirmek için belirleyici unsurlar parti mekanizması; hatta liderlik kadrosu ya da daha da ötesi partinin "yanılmaz lideri"dir. Stalin, ikameciliğin gerçek içeriğini yanlış anlaşılmaya hiç mahal bırakmıyacak bir formülle açıklamıştı: "*herşeye kadrolar karar verir.*"

Partinin ikameci doktrini, Stalinizmin en kötü aşırılıkları ve suçları engellense bile rejimin yukardan aşağıya, durağan, pederşahi ve otoriter bir biçimde algılanmasını getirir. Kuşkusuz birdizi nedenle mazur gösterilmeye çalışılabilir: parti (parti liderliği) işçi sınıfının yerine yönetimi sürdürür ama parti halka dayanır, onu harekete geçirir, tepkilerini ölçer, tecrübelerinin ışığı altında hatalarını düzeltir, vs.

Ancak tüm bunlar durumu değiştirmez. İktidarda olan, kararları demokratik bir biçimde alan işçi sınıfı değildir. Onun yerine küçük bir azınlık iktidardadır.

Bu koşullar altında sovyetler içeriklerinin en azından bir hayati unsurundan yoksun kalmışlar demektir. En fazlasıyla sınıf düşmanına karşı etkin bir mücadele aracı olabilirler. Ama artık proletaryanın ve (ya da) bir bütün olarak emekçi kitlelerin doğrudan iktidarının güvencesi değildirler.

Pratikte gerçek çok-partili bir sistem olmadığı sürece sovyetler gerçek demokrasiyi geliştiremezler. Ekonomik, sosyal ve kültürel politikalarda farklı alternatifler arasında gerçek bir *seçim* yapamazlar.

Sovyet demokrasisi yok olduğu ölçüde baskıcı bir özellik kazanır ve bu baskının hedefi artık büyük, orta ve küçük burjuvazi değildir. İşçi sınıfını da ezmeğe başlar. Sosyal bir bakış açısından proletaryanın sayısal olarak büyük olduğu ölçüde daha egemen olacağı için bu baskının daha büyük bir hedefi olabileceğini söyleyebiliriz.

Öz-kurtuluş

Öz-kurtuluş, proletaryanın giderek artan öz-örgütlenmesi, ya da işçilerin kurtuluşunun eseri değil de, sendikaların, partilerin, hükümetlerin ya da devletin eseri olacaktır gibi anlayışlar ve böylesine bir politik yönlendirme Marx'ın sosyalist kurama (devrimci örgüt kuramı dahil) temel katkısına aykırıdır. Bunlar tarihi sürecin vazgeçilmez gereçleridir. Ancak bunlar ücretlilerin ve sümürülen ve ezilen diğer tabakaların faaliyetlerinin yerini asla alamazlar. Öz-eylemliliğin özgürleştirici rolü göz ardı edilemez.

İkameci ideolojinin bürokratikleşme belasını yarattığını düşünmek maddi ve sosyal çıkarların tarihteki itici rolünü yanlış anlamak demektir. Aksine ikameci ideolojiyi yaratan işçi bürokrasisinin var olmasıydı. Ancak bir kere yaratıldıktan sonra bu ideoloji de nesnel bürokratişleşme sürecini beslemiştir.

Rosa Luxemburg'un Konumu

Rus Devrimi üzerine ilk yorumlarını açıkladığında Bolşevik liderlerini tehlike konusunda uyarırken Rosa Luxemburg'un görüşü şöyeleydi:

> Politik yaşamın tüm ülkede baskı altında tutulması sonucu sovyetlerde de hayat daha kötüleşecektir. Genel seçimler olmadan, kısıntısız bir

basın ve toplanma özgürlüğü olmadan, özgürce fikir tartışması yapılamadan toplumun her kurumunda canlılık sona erer, yalnızca bürokrasinin aktif bir unsur olarak kaldığı bir tür bir hayat yaşanır. [92]

Luxemburg'dan yapılan bu alıntı 1918 yılında Rusya'da hayatı tam olarak yansıtmamaktadır. O dönemde çok farklı politik fikirler tartışılmaktaydı ve birçok örgüt yasal ya da yarı yasal faaliyetini sürdürmekteydi. Rosa bu buroşürü hapiste yazmıştı ve yeterince bilgiye sahip değildi.

Ancak daha uzun dönemde, özellikle 1920-21 arası olacaklar konusunda çok önemli ve eleştirel kehanetlerde bulunuyordu. Bunları 1918 yazında görebilmiş olmaması -*"yalnızca bürokrasinin aktif bir unsur olarak kaldığı"*- olağanüstü bir kuramsal çözümleme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki satırları yazarken de Rosa'nın haklı olduğunu düşünüyoruz.

Lenin-Troçki kuramının temel hatası, tıpkı Kautsky gibi, demokrasiyle diktatörlülüğü karşıt görmeleridir{...} {Kautsky} kuşkusuz "demokrasi"den, yani burjuva demokrasisinden yanadır{...} Öte yandan Lenin ile Troçki ise{...}işçi sınıfını harekete geçirmek için... burjuva demokrasinin yerini alacak sosyalist bir demokrasi yaratmak için -demokrasiyi tümüyle ortadan kaldırmak için değil-{...}[proletarya] diktatörlüğünden yanadırlar.

Ama sosyalist demokrasi, sosyalist demokrasinin temelleri atıldıktan sonra yalnızca vaad edilmiş ülkede başlıyacak birşey değildir; bu arada bir avuç sosyalist diktatörü sadakatla desteklemiş olan değerli insanlara Noel hediyesi gibi gelen birşey değildir. Sosyalist demokrasi sınıf hakimiyetinin yıkılmaya ve sosyalizmin kurulmaya başlaması ile eşzamanlı başlar. Sosyalist partinin iktidarı ele geçirmesi ile başlar. Proletarya diktatörlüğü ile aynı şeydir.

Evet, diktatörlük! Ancak bu diktatörlük demokrasinin uygulanma biçimindedir, yok edilmesinde, sosyalist dönüşümün gerçekleştirilmesi için zorunlu olan burjuva toplumunun ekonomik ilişkilerine ve sağlam temellere oturmuş haklarına enerjik, kararlı hücumlarda değil. Ancak

92.Rosa Luxemburg, *1917 Ekim Devrimi*, BDS yayını, s.42.
Luxemburg Polonyalı bir devrimci önder ve Marxist bir kuramcıydı. Alman işçi hareketi içinde çok faaldi. 1919'da gerici güçler tarafından katledildi.

bu diktatörlük bir sınıfın eseri olmalıdır, o sınıfın adına hareket eden bir azınlığın değil -yani adım adım kitlelerin doğrudan katılımları sonucu oluşmalıdır. Halkın etkinliğinin doğrudan etkisinde ve onun tam bir denetimi altında olmalıdır. Halk kitlesinin gelişen politik eğitimlerinden doğmalıdır. [93]

Aynı broşürde Bolşevik Partisi ile Sovyet rejiminin ulusal sorun ve köylü sorunu konularındaki eğilimlerini eleştiriken Rosa Luxemburg çok daha az yumuşaktır. Bu sorunlarda ne o dönemin ne de tarihi politik ve ekonomik zorunlulukları (geçiş dönemini ile ilgili) göz önünde bulundurmadan dogmatik tavırlar aldı. Kendi geleceklerini belirleme hakkı ve toprak reformunda toprağı işleyenler arasında paylaştırılması sorunlarını "küçük burjuva" ve oportünist olarak eleştirdi.

Ancak Bolşevikler zorla Çarın imparatorluğuna dahil edilmiş halkların kendi geleceklerini belirleme haklarına karşı çıksalardı; köylülerin çoğunluğundan gelen büyük toprak arzusuna karşı çıksalardı iktidarı kaybederlerdi. 1928'den sonra SSCB'de ve bugün olanlar bunun trajik bir doğrulanmasıdır.

Aslında da eğer liderlik bu konuda yanılıyor idiyse bile -Lenin ve Troçki diğerlerinden daha az olmak üzere- bu yanılgı aşırı oportunizm değil solcu sektercilik şeklindeydi. Ayrıca Rosa'ya karşı Kautsky'nin mantığıyla "paralellik" tartışmasını da ileri sürebiliriz. Kautsky de köylülere popülizm yapma iddiasını Rosa'ya karşı kullanmıştı.

İşçi-köylü ittifakı ve savaş komünizmi

1918-1920 döneminde, "savaş komünizmi" diye adlandırılan abluka altındaki Sovyet rejiminin buğdaya el koymasının, bir ölçüde bile olsa ne denli kaçınılmaz olduğu konusunda bir yargıda bulunmak çok zordur. Ancak Sovyet rejiminin en önemli temelini oluşturan işçi-köylü ittifakının giderek daha bozulmasına yol açtığına hiç kuşku yok. [94]

93. *Age*, s.44-45. Kautsky Alman sosyal demokratlarının ve İkinci Enternasyonalin en ünlü kuramcısı ve önderiydi. Reformist oldu.

Bu durumun Rus ekonomisinin çökertme tehditini oluşturan üretici güçlerin, özellikle yiyecek üretiminin giderek daha çok gerilemesine yol açtığına da hiç şüphe yok.

Tarımsal üretim, özellikle hububat üretimi neredeyse % 30, at üretimi 25, büyük baş hayvan üretimi 20, domuz üretimi 28 ve sanayi üretimi 60 oranında azaladı. Aynı miktarda buğday karşılığında köylüler 1917-18'de aldıkları sanayi ürünlerinin ancak % 5'ini alabiliyorlardı. Bu nedenle de hiçbir değeri olmayan bir miktar para karşılığında buğday satmayı reddediyorlardı. Böylece de buğdaya el konulması zorunlu olmuştu.

Ama bu durum da köylülerin ancak kendilerine yeten bir ekonomiye dönmelerine bile değil, buğday üretiminin mutlak olarak düşmesine yol açtı. Buğday üretimi düştükçe de el konacak buğday miktarı da azaldı.

Bunu genel bir spekülasyona ve karaborsaya doğru gitme eğilimi izledi ki bu durum da özellikle halkın en yoksul kesimlerini etkiledi.

İç savaş sırasında Kızıl Ordu'nun başı olan Troçki kendini temelde milyonlarca köylüden oluşan bir ordunun başında buldu. Sürekli olarak bu büyük ülkeyi dolaşıyordu. Dolayısıyla da köylülerin durumunu Lenin ile partinin diğer liderlerlerinden daha iyi görüyordu. Bu nedenle Lenin'den bir yıl önce "savaş ekonomisi"nden vaz geçilerek daha gevşek bir ekonomiye,"NEP"e (Yeni Ekonomik Politika) geçilmesini önerdi. Bu noktada Lenin ile liderliğin çoğunluğunun direnişi ile karşılaştı.[95]

Bu noktada, İç savaştan sonra buğdaya el konulması politikasına devam edilmesi gayretlerinin, Kronstadt ayaklanması da dahil olmak üzere, 1921 toplumsal krizine neden olduğunu savunan

94."Savaş Komünizmi" İç savaş (1918-1920) sırasında uygulanan siyasi-ekonomik politikaya verilen isimdir.

95.Troçki, pek olgunlaşmamış NEP teklifinin başarısızlığa uğramasından sonra bir süre alternatif bir "emeğin askerileştirilmesi" projesini savundu. Bu teklif Dokuzuncu Parti Kongresi tarafından oybirliği ile kabul edildi. NEP -yani New Economic Policiy: Yeni Ekonomik Politika- 1921'de getirilmişti. Kontrollü Savaş Komünizmi'nden tamamen kopuşu öngörüyor ve piyasa ile köylü üretiminin liberalleşmesini getiriyor, küçük özel sanayinin gelişmesini destekliyor ve yabancı sermayeyi kabul etmeyi öneriyordu.

Sovyet tarihçi Roy Medvedev'in görüşlerine katılıyoruz. Bu onlara çok pahalıya patlayan çok ciddi bir hataydı. [96]

Bunun da ötesinde "savaş komünizmi" döneminde proletarya yalnızca sayısal değil, maddi ve manevi şekilde zayıflamıştı. 1921'de bir sanayi üreticisi üretim sırasında 1913-14'de kullanılan enerjinin %30'unu ve 1916-17'de kullanılılan miktarın yarısından azını tüketiyordu. Bu da iş üretkenliğinde ciddi bir düşüşe neden oldu. Chamberlin bunu 1920 yılında, 1913 seviyesinin % 20'si olarak belirliyordu. [97]

Kimileri, "doğrudan komünist" üretim ve dağıtım biçimlerine geçiş olarak vurguladıkları "savaş komünizmi" politikasını idealize etmektedirler. Yukarıda söylediklerimizde verdiği istatistikleri kullandığımız Kritsmann, "büyük Rus Devrimi'nin kahramanlık yılları"ndan söz etmektedir.[98] Birçok Bolşevik önder bu görüşü paylaşmıştır.

Zorunluluktan yasa oluşturan bu kişiler yokluğun ve vesikaya bağlanma sıkıntılarının kuramını oluşturdular. "Doğal" bir ekonomiye (daha doğrusu üç sektörden, geçimlik, mübadele ve para

96.Roy Medvedev, ***La Révolution d'octobre***, Paris 1978, s. 210. Mart 1917'de Baltık kıyısında bir liman olan Kronstadt'daki garnizon isyan etti. Yönetimle başlayan görüşmeler sonuçsuz kaldıktan sonra isyan Kızıl Ordu tarafından bastırıldı. Bu yazıda Kronstad ayaklanmasının ortaya çıkarttığı sorunu derinlemesine incelemek istemiyorum. Kanımca İç Savaş henüz devam ettiğine göre bu bir politik yargı, bir taktik sorunu idi, ilke değil. Tartışmada karşılaşılan zorluk Bolşeviklerin kararını eleştiren herkesin yargılarının özellikle politik değerlendirmelere dayandırmaları: Taleplerin niteliği, var olan politik güçlerin niteliği,vb. Ama kanımca iş savaş durumunda belirleyici olan sosyal güçlerin yapısıdır (ve de onların "mantığı").
Ancak bu sorunda verilen bilgi kesin sonuçlara varılabilmesini mümkün kılmıyor. Kimilerine, özellikle anarşistlere göre Kronstadt denizcileri temelde, 1917-18'dekiler gibi işçiydi. Ayaklanmaları Petrograd ve diğer yerlerdeki işçi protestolarının bir uzantısıydı. Böylece ortaya konan sovyet, proleter demokrasisi sorunuydu.
Diğerlerine, özellikle Troçki'ye göre, 1917-18 proleter denizciler yok olmuştu. Ya cephede ölmüşlerdi ya da Kızıl Ordu ya da devlet mekanizması tarafından yutulmuşlardı. 1921'de denizci orta ya da iyi halli köylülerin oğullarıydı. Ayaklanmaları "savaş komünizminin" reddini ve "buğday" isteklerini yansıtıyordu. Onlarla görüşmek ama Petrograd üzerinde asılı duran ve ulusal ve uluslararası bir tehdit olan karşı devrimi güçlendirecek bir toplumsal dinamiğe boyun eğmemek gerekiyordu, çünkü buzulların erimesi Kronstadt limanını Baltık'taki Beyaz donanmaya açabilirdi.
97.Chamberlin, *op. cit.* 2 Cilt, s. 108.
98.L. Kritsman, ***Die heroische Periode der grossen russischen Revolution***, Wien-Berlin, 1929.

sektörlerinden oluşan bir ekonomiye) dönüşü idealize ettiler.

Bu dönemde geliştirilen ve uygulanan bu çok eşitlikçi "modeller" ne denli iyimser ve de uyarıcı -gelecek açısından!- olsalar da, tüm Marxist gelenek ve de proletaryanın aklı selimi bu "sefalet komünizmi"ne karşıdır.[99] Bu "model" ülkeyi giderek yoğunlaşan kıtlıktan çıkarmaktan yoksun kalmakla yetinmemiş Stalin'in 1928-34 arasında sinik bir şekilde kullandığı bir karmaşaya da neden olmuştu.

Barış görüşmeleri sorunu

İç savaş ve emperyalist güçlerin, özellikle Alman emperyalizminin Sovyet Rusya'ya müdahalesi "savaş komünizmi"nin kökenini ve sapmalarını kısmen açıklamaktadır.

Ancak bu noktada Brest-Litovsk görüşmeleri sırasında, politik olgunluğunun doruğuna erişmiş olan Lenin'in dışında birçok Bolşevik liderin ve kadroların yaptığı başka bir önemli hataya geliyoruz. Bu da önde gelen imparatorlukların her biri ile ayrı ayrı barış yapmaktaki gecikmedir.

1917 Aralığında başlayan Brest-Litovsk görüşmelerinin ilk aşamasında bu imparatorluklar tarafından önerilen barış koşulları ile Sovyetler tarafından görüşmelerin kesilmesi ve Alman ordusunun ilerlemesinin devamından sonra elde edilen koşullar arasında önemli bir fark vardı.

Birincileri işçi sınıfı ile kent küçük burjuvazisinin büyük bir kesimi tarafından kabul edilebilirdi. İkincileri ise geniş bir kesim tarafından ulusal bir aşağılanma ve Sovyetler Birliği proletaryasının ve uluslararası proletaryanın çıkarlarına ihanet olarak görülmüştü. Buna ek olarak Ukrayna'nın imparatorluk Almanyası tarafından kontrol edilmesi ve Ukrayna köylü hareketinin ezilmesi anlamına gelmekteydiler. Bu durum Bolşevikler ile sol SR arasındaki koalisyonun kopmasına neden oldu. İç savaşa güçlü bir dürtü oluşturdular.

99.Marx ve Engels, kaçınılmaz olarak bütün "eski pisliğin" düzeltilmesine ve yalnızca sefaletin genelleştirilmesine yol açacak, "sefalet komunizmi"ne karşı uyarmışlardı.

Merkez Komite ile Bolşevik kadroların çoğunluğu Brest-Litovsk'un birinci aşaması sonucu oluşturulan barış koşullarını imzalamayı reddettiler. Bu tutumlarının dayanığı olarak da -tıpkı "ne savaş ne barış" ara konumu için Troçki'nin yaptığı gibi- bu konumun kent nüfusunun çoğunluğunun duygularını temsil ettiği iddiasını kullandılar. Ancak bu tutum ne köylü nüfusunun çoğunluğunun ne de tam bir çözülme durumunda olan ordudaki askerlerin duygularını yansıtıyordu.

Ve özellikle herhangi bir somut alternatife açılmıyordu. Hohenzollern ve Habsburg yönetiminin hemen yıkılması? Bunu kim garanti edebilirdi? Hemen "devrimci savaş"a başlanması mı? Var olmayan bir ordu ile mi? [100]

Acil olarak barış koşullarının imzalanmasının reddedilmesinin tek sonucu Alman ordusunun çok önemli yeni topraklar işgal etmesi ve özellikle çok zengin Ukrayna'nın Sovyet Cumhuriyetinin elinden alınması oldu. Lenin bunu gün be gün tahmin etmişti. Bir kez daha bu hatanın devrime çok pahalıya patladığını görüyoruz.

Kızıl Terör

Terör sorunu -ve Çeka'nın (gizli siyasi polis) oluşturulması- doğrudan Brest-Litovsk görüşmelerinin sonucuna bağlıdır. Her ikisi de bu olayların ışığında açıklanabilir.

Terör sorunu -kabul edilemez aşırılıkları sorunundan bağımsız olarak- kimilerinin iddia ettiklerinden çok daha açıktır. 1936'daki İspanya İç Savaşı deneyimi bu gerçeğin açık bir örneğidir. O dönemde yalnızca Stalinistler değil anarşistler ve sağ, orta ve sol, istisnasız bütün sosyal demokratlar ve de birçok özerk ve örgütlenmemiş işçi grupları geniş çaplı "kızıl terör" tedbirleri uyguladılar. Başka çareleri yoktu.

Militanların karılarını ve çocuklarını rehin alan, savaş esirlerini ve politik muhalifleri kitleler halinde öldüren acımasız, cani ve işkenceci bir ordu karşısında kayıpları azaltmak için birşeyler

100.Hohenzollern ile Habsburglar: Almanya ile Avusturya-Macaristan'ı yöneten aileler.

yapılmalıydı. Bu bir aklı selim sorunudur: suçlarının karşılığını pahalıya ödeterek canileri durdurmaya zorlamak. Ancak Lenin'in Ekim Devriminden sonra terör kullanmak zoruna kalmamaya gayret ettiğini belirtmeliyiz. Tam olarak şöyle diyordu:

> Tutuklamalar yapmakla suçlanıyoruz. Gerçekten de tutuklamalar yaptık; bugün Devlet Bankası'nın müdürünü tutukladık. Terörizme başvurmakla suçlanıyoruz ama silahsız insanları giyotine yollayan Fransız devrimcilerinin terörüne başvurmadık ve umarım başvurmayacağız. Umarım yapmayacağız çünkü güçlüyüz. Herhangi birini tutukladığımızda sabotaj yapmayacağına dair bize yazılı güvence verirse kendisini serbest bırakacağımızı söylüyoruz. Bu tür yazılı güvenceler verildi. [101]

Ancak karşı devrimciler Bolşeviklerin baştaki müsamahakarlıklarına rağmen tamamen sinik ve ilkesiz davranışlar gösterdiler. General Krasnov, Raledin ve diğerleri ile Ekim ayaklanması sırasında tutuklanan subay adayları hükümet aleyhine faaliyetlerde bulunmayacakları vaadi üzerine serbest bırakılmışlardı. Hemen vaadlerini bozdular, silaha sarıldılar ve binlerce işçinin ölümüne neden oldular.

İnsanlar bu tür hataları bir kere yaparlar, iki kere yaparlar sonra da çok sert bir cevap verirler. Bu çok mu şaşırtıcı?

Geleceğin "Terör kurbanları"nın özellikle ahlaksızca faaliyetleri arasında A.R.Williams, beyaz ordulara cephane getirmek için Beyazların Kızılhaç kamyonlarını kullandıklarına işaret etmektedir.[102]

Williams, Kışlık Sarayın ele geçirilmesi sırasında devrimin müsamahakar ruhunun bir ifadesini de kaydediyor. Subay adayları teslim oluyorlar. Sarayın diplerinde bir yerde bir işkence merkezi ortaya çıkarıldığı için kalabalık öfke içindedir. Kızıl Ordu birliğinin başında olan Antonov-Ovseenko şöyle bağırır: "*Esirlerden birine dokunan ilk kişiyi vururum.*" Daha sonra kalabalığı şöyle ikna eder:

> Bu çılgınlığın sonunun ne olduğunu biliyor musunuz? Bir Beyaz Muha-

101.Lenin, "4 (17) Kasım 1917'de Cepheden gelen delegelerle İşçi ve Asker Temsilcileri Petrograd Sovyeti'nin bir ortak toplantısında yanılan konuşma," ***Collected Works***, 26. Cilt, s. 295.
102.A.R. Williams, ***op. cit.*** s.112.

fiz esiri öldürdüğünüz zaman asıl öldürdüğünüz devrimdir, karşı devrim değil. Hayatımın yirmi yılını sürgünde ve hapiste bu devrim için geçirdim{...}[Devrim] Bizim için daha iyi birşey, daha iyi bir hayat ve hepimize özgürlük demektir. Devrim için kanınızı ve hayatınızı vermelisiniz, ama aynı zamanda ona başka birşey daha vermeniz gerek{...} zekanızı. Devrime bağlılığınız tutkularınızın tatmin edilmesinden önce gelmeli. Devrimi zafere ulaştıracak cesarete sahipsiniz. Şimdi, şerefiniz adına alicenaplığınızı kanıtlamalısınız. Devrimi seviyorsunuz. Sizden tek istediğim sevdiklerinizi öldürmemeniz. [103]

Ama karşı devrimin vahşi şiddeti üzerine hava değişti. Yine, şaşırmalı mıyız?

Ötesi, Terörün sınırları konusunda açık olmalıyız. Mart 1920'ye kadar toplam Kızıl Terör kurbanlarının sayısı resmen 8,620 olarak veriliyordu. Morizet bu rakamı 10,000'in biraz üstü olarak saptamakta. Denikin ve Kolçak'ın Beyaz Ordularının yenilmesinden sonra ölüm cezası birkaç aylığına Sovyet hükümeti tarafından kaldırılmıştı (Mayıs 1920'de Polonya'nın Ukrayna'ya saldırmasından sonra yeniden getirildi).

Sovyet Rusya'da hava birçok tarihçinin dediği gibi genel bir korku havasından çok uzaktı. Bu durumu, 14 Temmuz 1921'de Moskova'da Beyaz subay Galkin'in Devrimci Mahkeme'de yargılanmasına tanık olan Morizet'in yazdıklarında bulabiliriz:

O gün suçlanan bir kişiye bu denli sempatik bakan bir seyirci kitlesi ve mahkeme heyeti daha evvel gördüğümü sanmıyorum. Odayı dolduran dörtyüz kadar işçi ya da asker, dördü de genç, üç hakim ve bir savcı, hepsi bu yıpranmış giysiler içinde, tabanca elinde kurallara uymak için çalışan düşük rütbeli bir subay olan bu otuzbeş yaşındaki adama dostça bir tavırla bakıyorlardı. Adamla aralarında herhangi bir engel yoktu. Herşeyden çok dava ile ilgilenen dört silahlı asker sanık, savunma ve bize ayrılan bahçe sırasının etrafındaki boş alanı belli belirsiz kaplıyorlardı.

Devrimci bir mahkemin ürkütücü seyircilerinden çok insan kendini bir vicdan sorunu üzerine anlaşamayan bir grup insan arasındaki hararetli tartışmaları seyrediyor sanabilirdi. [104]

103. *Ibidem*, s. 126.
104. Morizet, *op. cit.* s. 429.

Galkin'e hafif bir ceza verilmiş, sovyet rejimine karşı silaha sarılmış olmasına rağmen de hemen affedilmişti. Ancak kendisi bu insanlarla edindiği tecrübelerden sonra karşı devrimci beyaz diktatörlerden daha çok nefret ettiğini söylemişti. Mahkeme kendisine inanmıştı.

Çeka

Çeka sorunu şimdiye dek sözünü ettiğimiz sorundan, yani hain bir iç savaş sırasında alınan geçici tedbirlerden çok farklıdır. Çeka, kaçınılmaz olarak, herhangi bir kurum ve bir mekanizma gibi sürekli olma ve hertür denetimden kaçma eğilimlerini taşıyan bir kurumun, bir mekanizmanın yaratılmasıydı.

Faşist bir işkenceci bir halk mahkemesi tarafından, hatta kısacık bir mahkemeden sonra kurşuna dizilebilir. Ama gizli bir siyasi polis halk denetimine tabi tutulamaz.

Glasnost (Gorbaçev tarafından getirilen "şeffaflık" politikası) sayesinde yayımlanmaya başlanan Çeka arşivleri, iyi niyeti konusunda hiçkimsenin kuşku duymadığı Çeka'nın ilk başkanı Felix Dzerzhinsky'nın kişisel namusluluğuna rağmen bu işin baştan çürümeye başladığını göstermiştir. Yalnızca bir durumdan söz etmek yeterli olacaktır: Çeka'nın üyeleri ve muhbirleri, "spekülatör"lerden ya da "ekonomik suç" işleyenlerden ele geçirilen her türlü mal için kendilerine bir ödül ("ganimet"ten bir parça) ayırıyorlardı. Bunun nasıl bir yozlaşma dinamiğine yol açacağına hiç kuşku yok. Chamberlein bu durumu tamamiyle doğrulamakta. [105]

Aynı durum Çeka'nın her türlü denetimden kaçma eğilimi için de geçerlidir. Bu tehlikeli dinamik çok başdan saptanmıştı. Bir öykü bunu gösteriyor. Lenin, sol Menşevik lider Martov'u çok beğenirdi ve onun yakın dostuydu. Bir gün Lenin kendisini Kremlin'e çağırıp ona sahte bir pasapost verdi ve şöyle dedi: "*Ülkeyi hemen terket. Yoksa birkaç güne kadar Çeka seni tutuklayacak ve onları ben bile durduramıyacağım.*"

105.Chamberlein, *op.cit.* 2. Cilt, s.71.

Ancak Bolşevik rejimine tamamiyle karşı bir gerici olan G. Leggett bile bu bağımsızlığın başta tamamen konjonktürel olduğunu kabul etmektedir:

> Çeka'nın uyguladığı rasgele şiddet ile Halkın Adalet Komiserliği tarafından oluşturulan Sovyet hukuk sistemi arasındaki kaçınılmaz çatışmada rejime ne zaman bir tehditle karşı karşıya geldiyse Çeka kazanmıştır; kriz geçtikten sonra kazanan [Halkın Komiserliği] olmuştur. [106]

Şahsen Lenin hukuk sistemine dayalı bir devlet kurmaktan ve bu yönde kararlı adımlar atılması zorunluluğundan yanaydı. 1921 yılında İç Savaşın sona ermesinden sonra siyasi poliste reformlar yapılması üzerine Dzerzhinsky ile Kamanev'i karşı karşıya getiren çatışmada Lenin, Çeka'nın faaliyetlerini casusluk, politik suçlar ve demiryolları ile yiyecek dükkanlarının korunması ile sınırlanmasını öneren Kamanev'i desteklemiştir. Diğer tüm baskı faaliyetleri Halkın Adalet Komiserliği'nin sorumluluğu altında olmalıydı.

Çeka'nın hiç de Lenin'in ya da Bolşevik Partisi'nin bir ürünü olmadığını da belirtmek gerekir. Çeka'nın yaratılmasında temel rolü herkesden çok sol SR'ler oynamıştır. Ama ne olursa olsun bağımsız olma ve giderek daha az denetim altına girme eğiliminin daha baştan beri Çeka'da mevcut olduğu doğrudur. Victor Serge, bu konuda "*profesyonel yozlaşma*" tabirini kullanmaktadır. İşte bu nedenle Çeka'nın kuruluşunun hiç tereddütsüz bir hata olduğunu düşünüyoruz.

106.G. Leggett, ***The Cheka: Lenin's political police***, Oxford 1981, s. 171.

VI.Bölüm
Lenin'in Örgüt Anlayışı

Ekim Devriminin aşırılıklarına ve Stalinist diktatörlüğe giden yolu Lenin'in örgüt anlayışı mı açtı?

Bolşevizmi eleştirenler tarafından sık sık öne sürülen tezlerden biri de 1918'den sonra gerçekleşen aşırılıklara -Kurucu Meclin'in dağıtılması, Terör, savaş komünizminin uzaması- son tahlilde Lenin'in örgüt anlayışının neden olduğudur. Bu yazarlara göre bütün kötülüklerin temel kaynağı olarak Lenin'e atfedilen görüşleri şöyle özetliyebiliriz: devrimler kitleler tarafından değil devrimci parti tarafından "yapılır"; bu parti kısıtlı bir sayıda profesyonel devrimcilerden oluşan aşırı merkeziyetçi bir partidir; bu parti -bu nedenle- büyük ölçüde işçi sınıfının denetiminden kaçabilmektedir; bu sınıf kendisini bırakın bir devrimci siyasi bilinç seviyesini, devrimci siyasi bir eylem seviyesine bile getirmekten yoksundur. [107]

Kimi yazarlar, örneğin Louis Fisher, bir adım daha ileri giderek, klasik olarak ***Ne Yapmalı*** adlı kitapta ifade edildiği biçimiyle Lenin'in örgüt anlayışının ilham kaynağının bu kişinin çok sevimli olmayan psikolojik özellikleri olduğunu söylemektedirler: Çarizme ve mülk sahibi sınıflara karşı duyulan kör bir nefret; kardeşinin otokrasi tarafından idam edilmesinin intikamını almak için duyduğu su-

---

107.Stephen F. Cohen, "Bolshevism and Stalinism" (Robert C. Tucker'in ***Stalinism - Essays in Historical Interpretation***, adlı kitabından, Norton 1977), bu konuda çok sayıda yazardan atıflar yapmaktadır. Kaynaklar burada tekrarlanamıyacak kadar çok. Örnek olarak şunları verebiliriz: Merle Fainsod, Hannah Arendt, Robert V. Daniels, Michael Karpovitch, Ulam, Barrington Moore, Arthur P. Mendel, Zbigniev Brzesinski, Robert H. McNeal, Alexander Solzhenitzyn. Hepsinin düşüncesini özetlemek için bir alıntı yeterli. Bu da Merle Foansod'dan: "*Totaliter bir nüveden gelişmiş bir totalitarizm çıkar.*"

suzluk; şiddetin, terörün, "düşmanın imhası"nın tüm devrimlerde temel bir rol oynadığı inancı.

Ne biçimde olursa olsun en iyi şekliyle bile bütün bu fikirler tarihsel gerçek, Lenin'in yazıları ve ilham verdiği ya da yönettiği eylemler konusunda tek taraflı bir görüştür.

Lenin ve iktidar

Herşeyden önce Lenin'in mutlak kişisel güç peşinde koşan bir monomanyak olarak portresini çizmek onu tanıyan birçok kişinin tanıklıklarından ortaya çıkan imajı ile uyuşmamaktadır. Bolşevik lider hakkında çok eleştirel olan Nikolai Valentinov şöyle diyordu:

> Lenin'i kalpsiz, katı bir adam, yalnızca siyasi kararlar üreten, doğanın güzelliklerine tamamen kayıtsız ve duyarsız biri olarak görmek büyük bir hatadır ve hemen hemen herkes bu hatayı yapmaktadır. O tarlaları, çayırları, nehirleri, dağları, denizleri, okyanusu seven biriydi. [108]

Lenin'in kendi kişisel rolüne verdiği oldukça kısıtlı önem Merkez Komite ***Toplu Eserler*** ini yayınlamayı önerdiği zaman gösterdiği tepkide görülmektedir:

> Neden? Oldukça lüzumsuz. Otuz yıl önce herşeyi yazıyorduk. Bütün bunları yeniden basmaya değmez.[109]

Lenin'in her tür maddi ayrıcalığı reddetmede gösterdiği basitlik ve dürüstlük aşağıdaki ifadelerde de açıkça görülmektedir:

> Köylü hayranlarının Kremlin'e getirdikleri yiyecek ve yakıt hediyelerini Lenin de başkalarına verirdi{...} Komiserlerin maaşları, en yüksek sanayi teknisyenleri kategorisinin üçte ikisi oranında belirlenmişti{...}
> Savaş komünizmi Moskova tiyatrolarını öldürmemiş ya da avangardların çoşkularını boğmamıştı. Tiyatro talebi öylesine yüksekti ki Lenin ve Balabanova [O dönemde komünist enternasyonalin sekreteri, EM] - en azından tercihli bir muamele görmeyi reddetme konusunda an-

108.N. Valentinov, ***Encounters with Lenin***, Oxford University Press 1968.
109.L.B. Kamenecev, ***Lenins literarisches Erbe***, Hamburg, 1924.

laşıyorlardı- bir gece Stanislavsky'nin Çehov'un Üç Kızkardeş oyununun oynandığı Sanat Tiyatrosunun kapısından dönmüşlerdi{...} [110]

Lenin'in "iktidar kavgasında" sinik ve gözü dönmüş biri olduğu söylentileri herşeyden çok 1917'de Bolşevik propagandasının desteklemek için "Alman altınlarını" kabul ettiği gibi oldukça iğrenç bir iftiraya dayanmaktadır. Bu iftira Temmuz 1917 devrimci günlerinden sonra Bolşeviklerin takibata uğramasının temelini oluşturmaktaydı.

Lenin'in en iyi biyografilerinden biri olan eserinde Ronald W. Clark bu konuda agnostik bir tavra girerek ateş olmayan yerden duman çıkmayacağını söyleyecek kadar ileri gitmektedir. Sonra da konuyu tamamen reddetmeden, bir Alman Dışişleri yetkilisinin 50 milyon markın Bolşevik hareketine yatırıldığını doğruladığını aktarmaktadır.[111]

Aynı Ronald Clark sonra da bu iftiranın ne denli yersiz olduğunun kanıtını vermektedir: Bolşeviklerin yayın organı **Pravda**, hep mali sıkıntı içindedir.

Birkaç bin ruble için acil ve sürekli talepler geliyordu.[112] Milyonlarca altın mark almış bir hareket nasıl para sıkıntısı çekerdi?

Brian Moynahan, sözde "tanıklar"ın güvenilmez niteliklerinden hiç söz etmeden bu iftirayı tamamen eleştirel olmayan bir tarzda ele almaktadır.[113] Şubat-Eylül 1917 döneminde Moynahan'ın Lenin'i anlatış tarzı açık bir tahrifat olmasa da tamamiyle kötü niyetlidir. Örneğin Lenin'in Bolşeviklerden başka sosyalistleri İsveçli sosyal demokratlar Grimm ve Platten tarafından düzenlenen ünlü "mühürlü tren"de yolculuğa ikna edemediğini iddia etmekdir. [114]

Yanlış. Fransız ve İngiliz yetkililerin denizden dönüş yollarını kapadıkları için Alman hükümeti ile varılan bir anlaşma sonucunda Alman topraklarından geçen aynı tren vagonundaki 32 Rus göçmen

110.Mitchell, *op. cit.* s. 152 ve 156.
111.R. W. Clark, ***Lenin, The Man Behind the Mask***, Londra, 1988 s. 207, 239-240.
112.*Idem.* s.227
113.Moynahan *op cit* s. 19-20 ve Chanberlin *op cit* 1. Cilt
114.Moynahan *op cit* s. 143.

arasında 19 bolşevik, 6 Bund üyesi, 3 tane Troçki'ye yakın bir grup olan Naşe Slova üyesi ve diğer örgütlerin üyesi 4 kişi vardı Ayrıca Alman hükümetiyle yapılan anlaşma, "bozguncu" ile "savunmacı" göçmenler arasında herhangi bir ayırım yapılmayacağını açıkça ifade ettiğinden bütün Rus göçmenlerinin o vagona binmeye hakları vardı. Ve de kimi Bundcular savunmacıydılar.[115]

Aslında tüm koşulları ile birlikte bu yolculuk içlerinde Fritz Platten'in yanısıra Stockholm'un sosyalist belediye başkanı Lindhagen ile İsveç Sosyalist Partisi'nin Genel Sekreteri Stroem'in de bulunduğu bir dizi uluslararası sosyalist militanın deklarasyonu ile onaylanmıştı.

Moynahan bu yolcuğun gerek Rusya'ya gerekse uluslararası platformda bir Alman yanlısı manevra olarak görüldüğünü ileri sürmektedir.[116] Ama insan bu iddiayı Petrograd'a geldiğinde Lenin'in sovyetin Menşevik lideri Nikola Çkheidze tarafından resmen karşılanması gerçeği ile nasıl bağdaştırabilir? Ya şiddetli bir yenilgici olan Troçki'nin Rusya'ya dönerken bizzat Moynahan tarafından sunulan tavrına ne buyrulur:

> İngilizlerin onu serbest bırakması [Amherst, Kanada'daki hapishane kampından] kamp kumandanını çok rahatlatmıştı. Troçki [enterne edilmiş Alman] denizaltıcılarını yeterli derecede bir başarı ile kendi tarafına çekmeyi başarıyordu ki alman subayları kumandandan onun susturulmasını istemişlerdi. "Kampta hayat sürekli bir toplantı halini almıştı." İngiliz albay onun konuşmasını yasaklamayı kabul etmişti.[117]

Burada Alman militarislerinin çıkarlarından yana olan kimdi?

Ne yapmalı? ve 1905-1907 yılları

Nihayet, Lenin'in örgütsel görüşlerini yargılamak için yalnızca - 1902 yılında yazılmış olan- **Ne yapmalı?** adlı broşürü kullanmak mümkün değildir. Bu çalışmada, daha sonra bizzat Lenin'in de ka-

---

115.Fritz Platten [İsviçre Sosyalist Partisi'nin genel sekreteri] ***Lenine, de emigratiion en Russie***, Moskova, 1925.

116.Moynahan *op. cit.* s. 143.

117.Moynahan, *op.cit.* s. 161.

bul ettiği gibi kuşkusuz biraz abartma ile öne sürdüğü tezler tarihi içeriklerinden ayrılamaz: en sıkı gizlilik içinde çalışan küçük bir parti.

Lenin hiçbir zaman bu tezleri içinde bulunduğu dönemden ve sınıf mücadelesinin içinde geliştiği somut durumlardan bağımsız olarak bütün dönemlerde, bütün ülkeler için (Rusya da dahil) geçerli bir genel örgüt kuramı seviyesine yükseltmemişti.

O dönemde Menşevikler tarafından öne sürülen alternatif görüşler illegalitenin kısıtlamalarını, bunların sınıf faaliyetlerinin sürdürülmesi için yarattığı tehditi, parçalanmış mücadelelerin - zorunlu ama zor- siyasi merkezileşmesinin rolü ve herşeyden önemlisi siyasi bağımsızlık ve daha sonra devrimde işçi sınıfının hegemonyası mücadelesinin anahtar rolünü yeterince değerlendiremiyordu. 1903'de partinin ikinci kongresinde gerçekleşen Bolşevikler ile Menşevikler arasındaki parçalanma Rus burjuvazisinin devrimdeki rolü ile ilgili temel siyasi farklılıklarının tohumlarını gizli bir biçimde taşıyordu (RSDİP'nin bu iki akımı arasındaki bölünme 1912'de resmileşmiştir).[118]

1902'de yazılmış **Ne yapmalı?** broşüründe bile kulağa "Luxemburgcu-Troçkist " gibi gelen pasajlar buluyoruz:

> Profesyonel devrimciler örgütünün "kendiliğinden mücadeleye girişmiş olan hakiki devrimci sınıf"a ilişkisinin dışında bir anlamı yoktur.[119]
> Herkes herhalde "geniş demokrasi ilkesinin" şu iki koşulu öngördüğü konusunda hemfikirdi: birincisi halka tümüyle açık olma, ikinci tüm mevkiler için seçim yapılması{...}Alman Sosyalist Partisi'ne demokratik bir örgüt diyoruz çünkü tüm fonksiyonları halka açık olarak yapılıyordu; parti kongreleri bile halka açık yapılıyordu.[120]

Bu alıntılar Ingerflom'un savunduğu tezleri reddetmek için yeterlidir.[121] Yazar Lenin'in örgüt kavramlarının geniş bir, geleneksel

118.Aslında demokratik merkeziyetçilik kavramının Lenin tarafından değil de Menşevikler tarafından formüle edildiği unutulmaktadır.
119.Lenin, "'Oniki Yıl" Derlemesinin Önsözü," *Collected Works*, 13. Cilt, s. 104.
120.Lenin, *Collected Works*, 5. Cilt, s. 437.
121.Claudio Sergio Ingerflom, *Le citoyen impossible - Les racines russes de Leninisme*, Payot, Paris 1988.

Rusya'da "sivil toplum"un olmayışının tarihsel sonuçları anlayışından -sözüm ona bu fikirleri de Axelrod ile paylaşıyordu- geldiğine inanıyordu. Dolayısıyla da Troçki ve Rosa Luxemburg'un aksine proletaryanın bile sınıf bilincini kazanması mümkün değildi. Sözüm ona Lenin de partinin sınıftan ve sınıf mücadelesinden önde geldiğine inanıyordu; yani sınıfı o [parti] oluşturuyordu. Bütün bu fikirler 1905 devriminde bile önce Lenin'in yazılarının tümünün ışığında tutarlı değildir.

1905 devriminin çok önemli tecrübesini yaşadıktan sonra Lenin, "sopayı bir yönde çok bükmüş olmak" imajını kullanarak (hasmı "sopayı" yani tartışmayı "bir yönde büktüğü" için kendisi dengeyi bulmak için diğer yönde bükmeliydi) bu açıklamayı özellikle özeleştirel bir biçimde genişletti:

> 1903'ten 1907'e kadar{...} Sosyal Demokrat parti, saflarındaki bölünmeye rağmen partinin iç durumu (İkinci Ortak Kongre, Üçüncü Bolşevik ve Dördüncü Ortak, ya da Stokholm kongresinin tutanakları), hakkında kamuoyuna bilgi veriyordu.
> Bölünmeye rağmen Sosyal Demokrat parti herhangi başka bir partiden önce geçici özgürlük dalgasından yararlanıp, ideal bir yapıya, seçim sistemine ve örgütlü üye sayısına göre kongrelerde temsil sistemine sahip yasal bir örgüt kurabilmişti.
> Kuşkusuz temelde başarılarının nedeni, nesnel ekonomik nedenlerden dolayı kapitalist toplumdaki diğer tüm sınıflardan daha çok örgütlenme kapasitesine sahip olan işçi sınıfının en iyi temsilcilerinin Sosyal Demokrat partiyi kurmuş olmasıydı. Bu koşul olmadan bir profesyonel devrimci örgütü bir oyun, bir macera ya da yalnızca bir tabela olarak kalırdı. [122]

122. Lenin, "Twelve Years" derlemesine önsöz, *Collected Works*, 13. Cilt, s. 103-104. 1905-1907 döneminde Rusya önemli bir devrimci mücadeleler dalgası yaşadı. Bu tüm örgütler için önemli bir tecrübe, programlarının geçerliliği ve yapılarının niteliği konusunda bir sınamaydı. Bu örgütlerin daha sonraki evrimlerini -çarlık rejimininki gibi- bu anahtar yıllar derinden etkilenmişti. Özellikle bakınız, T.Shanin, *The Roots of Otherness: Russia's turn of the Century*, 2. Cilt, Rusya, 1905-07, *Revolution as a Moment of Truth*, Londra 1985.

Lenin kendini daha açık bir şekilde şöyle ifade ediyordu:

> Yoldaş Radin{...} İşçi Temsilcileri Sovyeti mi yoksa Parti mi sorusunu ortaya atarken hatalı gibi geliyor bana. Sanırım{...} çözüm kuşkusuz şöyle olmalı: hem İşçi Sovyeti Temsilcileri hem de Parti olmalı {...}. Tüm sanayi, mesleki ve büro işçilerini, ev işçilerini, çiftlik işçilerini, vb. tüm mesleklerin temsilcilerini temsil eden bir örgüt olarak Sovyet, tüm çalışan insanlara daha iyi bir hayat sağlamak için ortak mücadele etmek isteyen, asgari siyasi dürüstlüğe sahip, Kara Yüzler hariç herkesin temsilcisini içine almaya çalışmalıydı. [123]
>
> [1906 Birlik Kongresi'nde] hepimiz demokratik merkeziyetçilik ilkesi, tüm azınlıklara ve tüm meşru muhalefete haklarının garantisi, tüm Parti örgütlerinin özerkliği, tüm Parti görevlilerinin geriye çekilebilirlik ile seçilmesi, bunların partiye karşı sorumlu olmaları konusunda anlaşmıştık.[124]
>
> Demokratik merkeziyetçilik ve yerel Parti örgütlerinin özerkliği ilkesi, kararlaştırılmış bir eylemin bütünlüğünü bozmadığı sürece, tam ve evrensel eleştiri özgürlüğü anlamına gelmektedir{...}[125]
>
> Merkezi Komite'nin, bir Kadet Bakanlığı talebini desteklemekten yana kararını kabul etmeleri için parti örgütlerine çağrıda bulunmaya hakkı yoktur{...} Bu konuda tamamen bağımsız ve eleştirel bir tavır almak ve Birlik Kongresinin kararları çerçevesinde kendisine göre, sorunu en doğru şekilde çözümleyecek kararları açıklamak her parti üyesinin görevidir. Artık tüm parti örgütü demokratik temele oturmuş bulunuyor. Bu da tüm Parti üyelerinin parti görevlilelirinin, komite üyelerinin, vb, seçimine katılmaları demektir{...} parti örgütlerinin taktiklerinin çizgisinin tüm parti üyeleri tarafından belirlenmesi demektir. [126]

---

123. Lenin, "Görevlerimiz ve İşçi Delegelerinin Sovyeti", ***İşçi Sınıfı Partisi Üzerine*** içinde s. 248.Sol yay. 1979. "Kara Yüzler" 1905-07 yıllarında devrimci güçlere saldırmaları için kurulmuş birçok aşırı sağcı örgütlerden biri olan Rus Halkı Derneği'ne verilen isimdir. Bu örgütler de Ekim 1905 olaylarının baskısı altında yapılan anayasal reformları geri çevirmeyi istiyorlardı.

124.Lenin, "Appeal to the Party by Delegates to the Unity Congress who belgonged to the former 'Bolşevik' group," ***Collected Works***, 10. Cilt,s. 314.

125.Lenin, "Freedom to Critisize and Unity of Action", ***Collected Works***, 10. Cilt, s. 443.

126.Lenin, "Let the Workers Decide," ***Collected Works***, 10. Cilt, s. 502-03

Louis Fischer gibi bir yazar kaynaklarını gayet iyi biliyordu Ama Lenin'in yazılarında bu yöndeki pasajlara özellikle değinmiyor.[127] Bu da entellektüel ahlaksızlığın bir örneği ve kendisi bu işi gayet iyi bilir.

Fischer 1923 ile 1936 arasında SSCB'de özellikle Amerikan dergisi **The Nation** için yazan bir dış muhabir olarak yaşadı. Bu görevini yaparken Moskova'yı savunması Stalin ve Stalinizmin çok işine yaramıştır.[128] Bununla birlikte otuz yıl sonra yazdığı Lenin'in biyografisinde şöyle diyor:

> Stalin'in Troçki'ye karşı başlattığı kan davası Sovyet Rusya'yı kana bulamıştır. Aslında Troçki'ye karşı başlatılan 1930'ların Moskova mahkemeleri ülkeye en önemli liderlerine mal olmuştu{...} 1937'de Rusyanın Askeri liderlerine ve sayıları binleri bulan sanayi yöneticilerine, yazarlara, planlamacılara, yöneticilere gelmişti{...} Bu çılgınca politikanın Rusya'ya ne felaketler getirdiğinin ölçüsü hiçbir zaman tayin edilemiyecektir{...}.[129]

1936-38'de bu çılgınca politikanın avukatı olan bu kişi tek bir kelimelik pişmanlık, mazeret ya da öz-eleştiri ifadesinde bulunmaya gerek görmemiştir. Yalnızca barikatın öteki yanına geçmeyi tercih etmiştir.

Dün harika Stalin harika Lenin'in selefiydi. Bugün despot Stalin Leninist kişisel güç ve vahşet eğiliminin bir yan ürünü olmuştur. Bu iki simetrik konumun ortak noktasını görüyoruz: son tahlilde Stalin Lenin'den gelmektedir, dün iyilik bügünse kötülük için.

127.Louis Fischer, ***Lenine***, Paris: Bourgois 1966.

128.1930larda Moskova mahkemeleri sırasında Stalin, bürokrasinin rolünü pekiştirmek için, Komünist Parti kadrolarının çoğunluğunu mahkum ve tasfiye etmişti.

129.Fischer, ***op.cit.*** s. 462.

Monolitik olmayan bir parti

Bu noktada da 1918-20 dönemi Sovyet Rus tarihi ile uğraşan birçok yazarda görülen genel tarihi tahrifle karşılaşıyoruz.[130] Lenin'in hiper-merkeziyetçilik tutkusunun ürünü olduğu iddia edilen bu sözde monolitik Bolşevik Partisi neredeydi?

Aslında bu dönemdeki Bolşevik Partisi kadar farklı fikrin bulunduğu ve aleni olarak da bu denli ifade özgürlüğüne sahip başka bir işçi partisi görülmemiştir -hele en iyi zamanlarında bile Alman ve Avusturya sosyal-demokrat partileri hiç değil. Bunun çok değişik örneklerini sunabiliriz. Ama ancak aşağıdakileri vermekle yetineceğiz:

•Ekim ayaklanmalarının elverişliliği konusundaki tartışmalarda Merkez Komitesinin başlıca üyelerinden Zinoviev ve Kamenev, Maxim Gorki'nin çıkardığı bir dergide yayınladıkları bir makalede çoğunluğun görüşüne açıkça karşı çıkıyorlardı.

•Sovyetlerin İkinci Kongresinden sonra, tüm işçi partileri arasında bir koalisyonun oluşturulması tartışmalarında Merkez Komitesinin altı üyesi ile Halk Komiserleri Konseyi'nin bazı üyeleri açıkça çoğunluğun kararına aykırı bir tutum takındılar. Muhalefetlerine ağırlık kazandırmak için de görevlerinden istifa ettiler. [131]

130.Haimson, Lenin ile popülist/terörist Thachev'in konumları arasındaki sözde ilişkiye değinmektedir. Ama Victor Adler ile Kark Kautsky'nin dışardan yani entellektüellerden işçi sınıfına sosyalist bilinç getirme gerekliliği konumları üzerine bir kelime bile etmemektedir.. Ne var ki ***Ne Yapmalı?*** daki en çok eleştirilen bölümün gerçek kaynağının bu olduğu gösterilebilir. (bakınız: L. Haimson, ***The Russian Marxists and the Origins of Bolshevism***, Boston, 1966, s.16.)

131.Pek iyi bilinmeye bu olay ayrıntılı olarak açıklanmaya değer:

> Bolşeviklerin 25 Ekim 1917'de iktidarı ele geçirmeleri İkinci Sovyet Kongresi tarafından onaylandıktan sonra Bolşevikler de dahil olmak

•İki Bolşevik lider, Ryazanov ile Lozovsky, Ocak 1918'de Sovyetlerin Merkez Yürütme Komitesi toplantısında Kurucu Meclis'in kararına aykırı oy kullandılar.

•Buharin'in etrafında toplanan "sol komünistler" Brest-Litovsk

---

üzere hemen hemen herkes yeni hükümetin tüm sovyet partilerinin temsilcilerini içine alacağını düşünüyordu. Martov'un kongrenin behemmehal böyle bir rejimi kurmayı düşünmesi önerisi Lunaçarski tarafından desteklenmiş ve delegeler tarafından oybirliği bile kabul edilmişti{...}

İkincil Bolşevik lider kadroları koalisyonu kuvvetle destekliyorlardı. Lenin Petrograd'da azarlanmıştı ve Rykov ile Nogin'in önderlik ettiği Moskova kenti örgütü Zinoviev ile Kamenev'i açıkça destekliyordu. Solkanat renkleri ile belirlenen Moskova Bölgesi Bürosu bile Bolşeviklerin kabine görevlerinde çoğunluğu oluşturmaları koşulu ile koalisyonu kabul etmişti. 2 Kasım'da koalisyon konusu gerçekleşmeye konulurken Merkez Yürütme Komitesi Lenin ile Troçki'nin tüm kabinelere katılması ve kabine görevlerinin en az yarısının Bolşeviklere ait olması gerektiği kararını aldı. Tüm Bolşevik sağ -Kamenev, Zinoviev, Halk Komiserleri Konseyinin neredeyse yarısı (Rykov, Lunaçarski, Nogin, Miliutin, Teodoroviç) ile Lozovky ve eski Menşevik Ryazanov ve Yurenev dahil birçokları- bu asgari koşula karşı, partiye ters oy kullandılar{...}

4 Kasımda kriz patladı. Merkez Yürütme Komitesi sosyalist olmayan basını susturma yolundaki hükümetin girişimleri tartışılırken, diktatörce bir yönetim olasılığından endişelenen Bolşevik Muhalefetin temsilcileri ayaklanma çağrısı yapmayan gazeteler üzerindeki baskıyı kınadılar. Larin{...}bu konuda bir karar önerisi yaptı. Kimilerinin çekimser kaldığı oylamada tasarı yirmibire karşı yirmi iki oyla reddedildi{...}

Merkez Komite'sinde Lenin'i eleştiren beş kişinin tümü de -Zinoviev, Kamenev, Rykov, Miliutin ve Nogin- kalkıp gittiler.{...}Toplu bir halde şöyle bağırdılar: "{...}Yaşasın sovyet partilerinin hükümeti!"..

Çalışma Komiseri Şliapnikov, Merkez Yürütme Komitesi'ne şu ültimatomu vererek bu gruba katıldı: "sovyet içindeki tüm partilerin katılacağı bir sosyalist hükümet kurulmasının gerekliliği konusunda ısrar ediyoruz.{...}

Alıntı R. Daniels'in, *The Conscience of the Revolution* adlı eserinden. Boulder, 1988, s. 64-65.

görüşmeleri sırasında azınlık görüşlerini açıkça savunabilmek için günlük bir gazete çıkardılar.

•Ossinsky gibi "sol komünistler"in liderlik ettiği "demokratik merkeziyetçi" diye bilinen bir eğilim, 1918'de ***Kommunist*** dergisinde Merkez Komitesinin çoğunluğunun bu konudaki fikrinden çok farklı bir işçilerin sanayi yönetimi planını yayımladılar. Sessiz, sedasızca bu planı yürütmeye koydular. [132]

•1920 kurulan ve Şliapnikov, Miasnikov ve Kollontay tarafından yürütülen İşçi Muhalefeti azınlık görüşlerini açıkça savunuyordu.

•Yine 1921'de Çeka'nın müdürü I. Vardin (Megaldze), Lenin'in muhalefetine karşı Sovyet hükümet sistemini kabul eden tüm muhalefet partilerinin ve gruplarının meşrulaştırılmasını önerdi. Bunlar sovyet seçimlerine ayrı aday listeleri sokmaya ve büyüklüklerine göre yayın yapma yetkilerine sahip olacaklardı. [133]

Halkın Adalet Komiseri Yardımcısı Ilyin-Zhenevsky'nin anlattığı bir olay bu liberal atmosferin güzel bir örneği. 1918 yılının Mart ayının sonlarında Kızıl Ordu asker ve denizcilerinin birinci konferansı olmuştu. Bu konferansın açılışında Lenin, Troçki ve Zinoviev'den oluşan bir onursal yönetici kadro seçilmesi teklifi yapılmıştı. Anarşistler buna karşı çıkmışlardı. Öneri ancak az bir farkla kabul edilmiş, birçok Bolşevik anarşistlerle birlikte oy kullanmışlardı.

Bolşevik delegasyonun liderleri ile hükümeti temsil eden Ilyin-Zhanovky'nin muhalefetine karşı anarşist ve "sol" Bolşeviklerden oluşan bir blok konferansın yasama ve karar alma yetkisi olması konusunda ısrar etmişlerdi. Aynı blok asker ve denizcilerin ücretlerine, hükümetin veremiyeceğini söylediği, önemli bir oranda zam yapılmasını da önermişlerdi. [134]

Lenin'in bu disiplin bozukluklarına şiddetle -temelde sözde ka-

132.Bolşevik partisi içinde sanayi yönetimi sorunu üzerindeki süregelen çatışma ve tartışmalar konusunda bakınız, Thomas F. Remington, *op. cit.*

133.S.Farber'in yaptığı bir alıntıdan. *op. cit.* s. 206

134.A.F.Ilyin-Zhenevsky, ***The Bolsheviks in Power - Reminiscences of the year 1918***, Londra, 1984, s. 48-51

lan ve hiçbir disiplin cezasına yol açmıyan şekilde- karşı çıktığı iddia edilebilir.

Bu doğrudur ama mesele bu değildir.

Çünkü bu olaylar Lenin'in örgütsel görüşleri ile oluşan partinin monolitik olmadığını; diğer birçok liderin ve kadroların yanısıra işçilerin ve entellektüellerin düşüncelerinde oldukça bağımsız olduklarını, oldukça keskin bir ruha sahip olduklarını ve bu partinin günlük uygulamalarının herhangi bir monolitik ya da hiper merkezci eğitimden çok eleştirel bir bağımsızlığı yansıttığını göstermektedir.

Ayrıca Lenin'in fikirlerinin de çok farklı olmadığını belirtmeliyiz. Mart 1921'de fraksiyonların yasaklandığı 10. Kongre'de eğilimlerin de yasaklanmasına karşı çıkmıştı. Parti önemli sorunlarda bölünmüşse farklı eğilim platformları temeline oturan bir liderliğin seçilmesinin engellenmesinin mümkün olmadığını açıkça ifade etmişti.

Kendisi çok kez liderlikte azınlıkta olduğu zaman başka yönlere bakmaya karar vermiş bir azınlık eğilimi örgütlemeye çalışmış ya da azınlık konumunu açıkça savunmuştu.

Bu gerçekler Lenin döneminde Sovyet Rusya tarihini çarpıtmadan saklanamaz.

Leninizm'de bir iç gerilim

Lenin'in yazılarında ve uygulamalarında farklı pederşahi, otoriter ve ikameci özellikler olduğu doğrudur. Marcel Liebman, Paul Le Blanc'in eserlerinde ve hepsinden önemlisi daha önce sözünü etmiş olduğumuz Stephen Cohen'in mükemmel makalesinde açıklandığı gibi Lenin'in tüm örgüt kuramı ve uygulamalarında dengeleyici bir yön hakimdi. [135]

Bir ilk yaklaşım olarak bu dengeleyici yön şöyle özetlenebilir: Lenin'in uygulamalarına göre, devrimci bir ayaklanmanın

135.M. Liebman, *op.cit.*, P. LeBlanc, ***Lenin and the Revolutionary Party***, Humanities Press, 1990, S. Cohen op.cit.

aşamalarında, kitle hareketlerinin çalkantılı yükselişinde, demokratik ve hatta özgürlükçü vurgular hakimdir Devrimci durgunluk, kitle hareketi faaliyetlerinin çöküşü dönemlerinde merkeziyetçilik ve partinin sınıfın yerini alması temaları önem kazanır.

Bu ikiliği Makyevelizmle açıklamak yanlış ve haksızdır. Böylesine bir tavrın başlangıç noktası kanıtlaması çok zor olan psikolojik bir yorumdur. [136]

Öte yandan bu psikolojik yorumun yerini sosyolojik bir yorum alabilir. Demokrat ve özgürlükçü Lenin işçilerin öncüsü ve kitlelerin baskısı altında hareket ediyordu. Hiper-merkeziyetçi ve ikameci Lenin pratikte kitlelerin aktif olmadığı bir durumda pragmatik bir çözüm arıyordu.

Ama bu sosyolojik açıklama da Lenin'e haksızlık. 1918'den 1923'e kadarki tüm Rus tarihini hesaba katmıyor. Özellikle 1922'den, hatta 1921'in sonundan itibaren devletin ve de partinin giderek artan bürokratikleşmesi (o zaman farkına vardığı bir bürokratikleşme) karşısında Lenin'in gösterdiği şiddetle tepkiyi anlamamızı mümkün kılmıyor. Ne bir ahtopot gibi heryeri saran bürokrasiye karşı "Lenin'in son mücadelesi"ni, ne Stalin'le son karşı karşıya gelişlerinin şiddetinin ne de bu durumda kullandığı gerçekten acınacak tonu açıklıyabiliyor:

> Gerektiği kadar enerjik ve kararlı bir biçimde müdahale edemediğim için sanırım Rus işçilerine karşı çok ihmalkar davrandım... [137]

136.L. H. Haimson'a göre Lenin "tutkuların" kişisel ve toplumsal seçimlerde temel bir rol oynadığına Marks'tan ve "ortodoks Marksistlerden" daha çok inanıyordu. Ama o kendisininkiler dahil bu tutkulara hiç güvenmiyordu. Bu da onun ideolojik tutarsızlığına yol açıyordu. Özellikle Plekhanov ile ilişkisindeki gibi kimi kişisel hayalkırıklıkları, onu derinden yaralamıştı. (*op. cit.* s. 139, 186-187).
Ama bizzat Haimson RSDİP'sinin İkinci Kongresi'nin sonunda Lenin'in Menşeviklere, özellikle Martov'a karşı çok uzlaşmacı bir tavır takındığını görüyordu. Iskra'nın editörler komitesini değiştirme önerisini geri almaya hazırdı. Bölünmeyi yaratan Lenin'in değil Martov'un inatçılığıydı. (*ibidem* s. 182-183)

Herhangi bir "sosyolojik" açıklama, ancak, her ne kadar zor da olsa, Paul Le Blanc'ın, Liebmann'ın fazlasıyla mekanik bir şekilde "dengeleyici bir hareket" tanımlamasına haklı olarak karşı çıktığı tarihi bir gerçeği gözardı edebilirdi. 1908-11 reaksiyon yıllarında, "tasfiyeci" eğilime karşı verilen mücadelede Lenin büyük ölçüde Bolşevik kadroları bir araya getirmiş ve onları eğitmiş, bu da 1912'den sonra Rus işçi hareketinde partisinin üstün olmasını sağlamıştı.

Düşünce bağımzılığı

Rus örneği daha genel tarihi bir kuralı gösterir: devrimci partinin daha sonraki mücadele yıllarında "hamle" yapabilmesi için programatik, siyasi ve örgütsel temelleri devrimci olmayan dönemlerde oluşturulur.

Lenin tarafından oluşturulan partiyi özünde işçilerin değil de burjuva entellektüellerinin oluşturduğu tezinin hiçbir gerçek temeli yoktur.[138] Bu görüş demokratik merkeziyetçiliğin,

> parti demir yumruklu güçlü bir lider tarafından yönetilirken oldukça iyi işleyen,

bir sistem olduğunu iddia eden Alfred Meyer tarafından öne sürülmüştü.[139]

Bu ikinci görüş de hakikate birinciden daha fazla uymuyor.

Tersini göstermek için Bolşeviklere ve Lenin'e oldukça düşman olan Beryl Williams'dan bir alıntı yapabiliriz:

137.Stalin'in bu konudaki politikasını şiddetle eleştirdiği "Uluslar ve 'özerkleşme' " sorunu üzerine 30 Aralık 1922'de yazdığı "Not"un ilk cümlesi. (***Son Yazılar, Son Mektuplar***, Ser Yay 1975.s. 24). Bu dönem için bakınız, M. Lewin, ***Lenin'in Son Mücadelesi***, Mer Yay.

138.Bolşevik partisinde emekçi kitlelerinin ne büyük bir çoğunluğa sahip olduğu konusunda bakınız, ***The Worker's Revolution in Russia - The View from Below***, op. cit.

139.P. Le Blanc tarafından yapılan alıntı, ***op. cit.*** s 60 ve 126.

Bolşeviklerin popülaritesi arttıkça sayıları da yükseldi. Süreç içinde parti tanınmaz bir hale gelecekti. Ekim'de artık 1903'un elit entellektüel gruplaşması ya da ortak bir düş değil bir kitle partisiydi. Üyelik sayısını tam olarak saptamak zor, ama bir yılda parti on kat artarak ikiyüzellibinin üstüne çıkmıştı. Ekim'de üyelerin çoğunluğu işçiydi. {...}Yine genel kanının aksine fazlasıyla örgütlü ve birleşmiş değillerdi ama herhalde hasımlarından çok daha uyumluydular ve kuşkusuz daha güçlü bir önderliğe sahiptiler. Ancak yaklaşımlarında Merkez Komitesi, bölge komitelerinde ve sovyetlerdeki yerel "alt-elitler" ve fabrikalardaki "alt-alt-elitler " arasında büyük farklılıklar vardı. Yerel aktivistler, tıpkı kendilerini destekleyenler gibi inanılmaz bir bağımsızlık içinde hareket ediyorlardı. [140]

Bu dürüst tanım, partinin gerçek işleyişi konusunda, Lenin'in dönemindeki "demokratik merkeziyetçilik" hakkındaki çeşitli efsanelerden çok daha sadık bir manzara çizmektedir. Neden Lenin'in bu "komite üyeleri" ile en azından dört kez ciddi şekilde karşı karşıya geldiğinin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır: 1905-06'da, Şubat 1917 devriminin başında, Ekim'in arifesinde, 1921-22'de. İlk üç seferinde çatışmalar partinin dışından da olmak üzere geniş işçi öncülerinden gördüğü destek sayesinde onun lehine sonuçlandı. Dördüncüsünde bu desteğe sahip değildi ve bildiğimiz trajik sonuç oluştu.

Tutarlı bir anlayışa doğru

Lenin, parti ve onun örgütsel ilkeleri konusunda asla bir global, tamamiyle uyumlu bir anlayış sunmadı. Ancak tarihsel olayların ışığında bu yönde gitti gibi görünmektedir. Bu berraklaşma sürecenin bir öğesi de, 1920-21 (kimilerine göre 1919-21) "kara yılları"nın dışında, öncü partinin rolü ile sınıfın öz-faaliyeti arasındaki diyalektik birliğin yavaş yavaş belirginleşmesidir.

Leopold Haimson gibi yazarlar Rus entellektüelleri ile Marksist-

140.B. Williams, *op. cit.* s 28-29.

lerin kendiliğindencilikle bilinçlilik, kitlelerin eylemi ile öncü tarafından uyarılan ve örgütlenen eylem arasındaki çelişki sorununu asla çözemediklerini iddia etmektedir. Ancak ***Rus Devrim Tarihi*** adlı kitabında Troçki tarafından sunulan çarpıcı ve klasik formülün de gösterdiği gibi Ekim Devrimi bunun cevabını vermektedir:

> Yol gösterici örgüt olmadan kitlelerin enerjisi piston haznesinde sıkıştırılmamış buhar gibi yok olur gider. Yine de hareketi oluşturan piston ya da hazne değil buhardır. [141]

Ne Yapmalı?nın örgüt modeli, sınırlı bir döneme uygulanmış olsa da sorunlar yaratmıştır: belli lider tipleri, kitle hareketlerinin çalkantısına ayak uyduramıyan "komite adamları". Lenin'in eşi Krupskaya bu konuda şöyle yazıyordu:

> "Komite adamı" çoğu kez oldukça öz-güveni olan biriydi. Komite çalışmalarının kitleler üzerinde ne büyük etkisi olduğunu görüyordu ve kural olarak parti-içi demokrasiyi tanımıyordu. "Parti-içi demokrasi yalnızca polisle sorunlara yol açar. Biz bu halimizle hareketle bağlantılıyız," diyecektir bir komite adamı. Onlara göre kendileri arasında çatışmandan başka yapacak birşeyleri olmayan dışardaki [yani sürgündeki] Parti görevlilerini içlerinden hiç sevmezler - "Rusya koşulları altında çalıştırılmalıydılar." Komite adamı dışardaki Merkezin [Yani Lenin'in! EM] yönetici etkisine karşı çıkmıştır. Aynı zamanda yenilik istemiyorlardı. Değişen koşullara ayak uydurmayı ne istiyorlardı ne de bunu yapabilecek yetenekteydiler. [142]

Her halde 1918 ile 1923 arasında Sovyet Rusya'nın gerçek tarihi, Lenin'in bir günahı olarak değil bütün bu çelişkili unsurların fonksiyonu olarak anlaşılabilir.

Stalinizmin kökenlerini bulmak isteyenler, yalnızca fikirlere bakacaklarına tarihi materyalizmin ilkelerine daha uygun olarak önce toplumsal güçlere ve bunların karşılıklı ilişkilerine bakmalıdırlar. Ama entellektüel kaynaklar açısından Stalinist örgüt kavramları Le-

141.L. Troçki, ***History of the Russian Revolution***, New York, 1980, s. xix
142.N.K. Krupskaya, ***Reminiscences of Lenin***, New York, 1970. s.124-125.

ninkilerin devamı değildir: bunlar onun vahşi ve terorist bir inkarını temsil ederler.

Sovyet Demokrasisinih yeniden kurmak?

1920 Rusyası'nda bürokratikleşme sürecine etkin bir biçimde karşı çıkmak nasıl mümkün olabilirdi? Yani kanı kurumuş, açlık içinde, ulaşım sistemi tümüyle altüst olmuş, işçi sınıfı 1917'dekinin üçte birine değilse de yarısından azına inmiş bir ülkede. İç Savaş bittiği için değil kişisel yiyecek kaynağı bulma zorunluluğundan dolayı hızla terhis olan bir işçi sınıfı. Bu tür sosyal ve maddi koşullar altında sovyet demokrasisinin acilen yeniden kurulması ve de işçi yönetimine doğru atılacak kararlı adımlar tam bir ütopyaydı.

Partinin ve devletin liderliğinin üretimde, özellikle tarımsal üretimde yukarı doğru bir dönüş, emek üretkenliğinde bir artış yaratması ve istihdamı yeniden getirmesi bekleniyordu.

Lenin ile Troçki'nin hataları zamanın olağanüstü koşullarını genelleştirmeleriydi. 1921-22'de NEP'in başından beri işçi sınıfının sayısal zayıflaması ve çözülme eğilimi ve toplumsal yozlaşması durdurulmuştu.

İşte bu noktada sovyet demokrasisinin yavaş yavaş genişletilmesi işçi sınıfının sosyo-politik olarak yeniden kurulmasını hızlandırabilir, yavaş bir yeniden politikleşmeyi kolaylaştırabilirdi. Ancak tam bu noktada kalan demokrasiyi de sert bir şekilde sınırlıyarak Sovyet liderleri tam tersine proletaryanın ve partinin depolitizasyonunu daha da ağırlaştırdılar.[143]

"Yeni yol"un ne derecede başarılı olabileceğini söylemek mümkün değil. Ama 1921'de uygulanan politikanın trajik sonuçları şu sonuca varmamak için fazla açık: 1920'de ütopik olan 1922'den itibaren hiç değildi.

143.1921 Martında KP'nin Onuncu Kongresi fraksiyonları yasaklayarak partideki iç demokrasiyi azalttı. Üstelik yeni üyelerin partiyi alınma dalgası, 1924 yılının ünlü "Lenin toplaması, mücadelede pişmemiş, dolayısıyla da politik olarak eğitimsiz olan yüzbinlerce işçiyi partiye getirerek paradoksal bir biçimde parti ve proletaryanın depolitizasyonuna katkıda bulunmuştu.

VII. Bölüm
Stratejik Boyut

Ekim devrimi bütün sosyalist işçi hareketlerinin başlıca stratejik sorununu ortaya çıkartıyor: işçi sınıfı ve sosyalizmle (ya da komünizmle) özdeşleşen bir parti devrimci bir durumda nasıl davranmalı? Bu soru daha geniş bir başka soruya, uzun dönemli sosyalist (ya da komünist) strateji sorusuna yol açıyor ki bu soruya burada değinmeyeceğiz.[144]

Devrimler gökten zembille inmezler. Kendilerinden önce gelen dönemlerden, patlamalarına yol açan koşulların yavaş yavaş olgunlaştığı dönemlerden mekanik olarak ayrılamazlar. Aynı şekilde işçi sınıfı ile özdeşleşen partilerin ne yaptıkları ve ne oldukları büyük ölçüde devrim-öncesi ya da devrimci olmayan dönemlerdeki yapılarına ve eylemlerine bağlıdır (yine de bizzat devrimin bu unsurları büyük ölçüde değiştirebileceğini inkar edemeyiz).

Bir devrim sırasındaki temel olarak içiçe girmiş iki stratejik felsefeyi şöyle özetlemek şematik ama yararlıdır: kadercilik ya da iradecilik.

Kadercilik ya da makul iradecilik

Kaderci yaklaşım "nesnel koşullar" ve "güç dengesi"nin pratik olarak hemen hemen herşeyi belirlediği, olayların akışının partilerin ve liderlerinin kararlarından bağımsız olduğu, bunların görevinin temelde "nesnel olarak imkansız olan" ile gerisi (ki bunlar maceracılık ve

144.Bu konuda ilerde başka bir Defter hazırlamayı düşünüyorum.

hayaller olabilir) arasındaki sınırı çizmek olduğu fikrine dayanır.

Böylece kitlelere bir dizi beklentilerinin imkansız olduğunu söyleme cesaretine sahip olmalıyız.

Menşevikler 1917'de bu eğilimi temsil ettiler. Ülke dışında tarihe kaderci Marksizmin en tipik örneği olarak geçen herkesden çok önderleri ve kuramcıları Otto Bauer olan Avusturyalı Marksistlerdi.

Öte yandan devrimci bir dönemde stratejiye iradeciyaklaşım, olayların akışını kısmen belirleyen nesnel koşulların (ekonomik, sosyal, tarihi ve kültürel) ağırlığı ne olursa olsun bunların tümüyle önceden belirlenmediği fikrine dayanmaktadır. Sosyal sınıfların (ve bunların başlıca kesimlerinin) somut eylemleri, partilerin ve bunların liderleri olayların akışına kesin bir etki yapabilir.

"Parametrik" determinizm

Sorun determinist bir yaklaşımı ("kadercilik" ile özdeşleştirilen) agnostik ya da teleolojik tarih felsefesinin (bu durumda "iradecilik" ile tanımlanacak) koymak değildir. [145]

Çok zararı olmuş olan mekanik ve lineer determinizmden kaçınmalı bunun yerine nesnel ve öznel unsurların diyalektiğine dayanan daha zengin bir determinizm koymalıyız.[146] Bu neyin

145.Agnostisizm görünüşün ötesinde gerçeğin ne olduğunu bilmenin *mümkün olmayacağını* kabul eder (bilinmeyenin insanlara açık olmadığını ifade eden doktrin) ya da herhangi bir metafiziği yararsız addeder. Teleolojil dünyanın, insanların ya da burada tarihin amacı sorununa uygulanan bir dizi spekülasyondur. Böylece tarihin akışını varsayılan bir amaçtan başlıyarak yorumlamaya çalışır.

146."Mekanik" terimi katı neden ve sonuç zincirlerini tanımlayarak farklı unsurlar arasındaki ilişkiyi aşırı derecede basitleştiren ve özellikle tarihi boyutu ihmal eden bir materyalist düşünce akımını ifade etmektedir. Mekanik görüş makinelerle ve özellikle saat mekanizması ile benzerlikleri yaygın bir şekilde kullanan 18. yüzyıl doğa bilimlerinden kaynaklanmaktadır. Tarihi materyalizmin mekanik bir anlayışına göre ekonomik çelişkilerden katı, tek ve kaçınılmaz bir biçimde toplumların birbirini izleyeceklerini (ilkel

"mümkün" olduğu anlayışını "parametrik determinizm" kavramı ile, "gizli" ve "zahiri" olanın göz önünde bulundurulmasını mümkün kılan bir tarih anlayışı ile ifade ediyoruz. Böylesine bir kavram Marx tarafından **Kapital**'in 1. Cildinde kullanmıştı.

Olayların akışı ne tam olarak önceden belirlenebilir ne de belirlenmesi tam olarak imkansızdır. Devrimin olası sonucu önceden belirlenen sınırlar arasında salınır.

1917 Rusya'sında ne yarı-feodal bir rejime dönmek, ne parlamenter demokrasiye dayalı bir kapitalizmin yükselişi ne de sınıfsız bir sosyalist toplumun kurulmasının tam olarak tamamlanması mümkündü. Ama önceden saptanmış çerçeve içinde kitlelerin, partilerin ve liderlerinin hareketleri olası birkaç sonuca yol açabilirdi: aşırı gerici burjuva karşı devrim zafere ulaşabilirdi (ki bu da ancak kanlı, baskıcı ve işçi sınıfının hareketi ve işçi ve köylü kitlelerinin tamamen bağımsız faaliyetleri açısından yıkıcı olurdu); sovyetlerin iktidarı ele alması vasıtasıyla devrimin galip gelerek yeni bir toplum kurmaya *başlanmasına* imkan tanıması (uluslararası devrimle bütünleşerek ya da en azından onun desteğini alarak).

Kaderci yaklaşım, büyük ölçüde, Kautsky tarafından hayata geçirilmiş olan İkinci Enternasyonal "Marksizmi"nin bir ürünüydü. Yarı-Darwinist düşüncenin mekanik determinizmi ile belirlenmiş bir kavramdı.[147] Devrimci patlama ile karşı karşıya kalınmış olsa bile

komünizm, eski kölelik,feodal, kapitalist, sosyalist) belirler.

Tarihi maddeciliğin diyalektik (daha otantik) kavranışı kuşkusuz sosyo ekonomik unsurları zorlamalarla bütünleştirir. Ama aynı zamanda başka unsurların (örneğin, devletlerin, kültürlerin, ideeolojilerin, mücadele geleneklerin) ağırlığını de göz önünde bulundurur. Özellikle sosyo-politik mücadelelerin, sınıf mücadelesinin aktif rolünü vurgular. Tarihin akışının ekonomik çelişkilerin "demir mantığı" ile değil bu farklı unsurların etkileşmesi tarafından belirlendiğinin anlaşılmasını mümkün kılan budur.

147.Charles Darwin, doğal ayıklanma süreci ile canlı türlerin evrimi üzerine çalışmaları ile tanınmış ve 19. yüzyılda yaşamış bir doğa bilimci ve biyolog. "Darwinizm" olarak bilinen kuramları çok zengin olmakla birlikte, kimi zaman çok basit bir biçimde yorumlanmış (neo-Darwinciler tarafından) ve yanlış bir biçimde sosyoloji alanına taşınmıştır.

sosyalistlerin son tahlilde olayların o değiştirilemez akışına boyun eğmekten öte yapacak birşeyleri olmadığını ima ediyordu. Bunun tam aksine, iradeci yaklaşım sosyalistlerin tarihsel sonucu kendi eylemleri ile belirleyici bir biçimde etkileyeceklerini öne sürüyordu. Bunu yapmaya çalışan Bolşeviklerin başlıca meziyetleri de buydu. Ekim olaylarından Rosa Luxemburg'un aldığı başlıca ders de bu oldu. Bu ders de onun Lenin ve Troçki'ye yönelttiği eleştirileri yumuşatarak Rus Devrimini coşkuyla desteklemesine yol açtı:

> Bir parti tarihi bir anda ne denli cesaret, devrimci uzakgörüşlülük ve tutarlık gösterebilirse Lenin, Troçki ve diğer yoldaşlar bunu gayet iyi bir ölçüde göstermişlerdir. Batılı sosyal-demokratlarda eksik olan her tür devrimci şeref ve yetenek Bolşevikler tarafından gösterilmiştir. Ekim devrimi yalnızca Rus devriminin kurtuluşu olmamıştır; aynı zamanda uluslararası sosyalizmin şerefinin de kurtuluşu olmuştur.

ve aynı şekilde:

> Önemli olan Bolşeviklerin politikalarında özü, öz olmayandan, çekirdeği eklemelerden ayırdedebilmektir. İçinde bulunduğumuz, tüm dünyada belirleyici nihai kavgalarla karşı karşıya olduğumuz bu dönemde sosyalizmin en önemli sorunu zamanımızın en önemli sorunudur. Mesele şu ya da bu taktik mi gibi ikincil bir sorun değil proletaryanın eylem yeteneği, harekete geçme gücü ve de dolayısıyla sosyalizmin iktidarı ele geçirme iradesidir. İşte bu noktada dünya proletaryasına örnek olmak için harekete geçen Lenin, Troçki ve arkadaşları birinciydiler: Hutten ile birlikte bugüne dek hâlâ "Cesaret ettim" diye bağırabilecek bir tek onlar var!
>
> Bolşevik politikasında temel ve kalıcı olan bu. Bu anlamda onların yaptığı politik iktidarın ele geçirilmesi ve sosyalizmin gerçekleştirilmesi sorunun pratik çözümü için ve tüm dünyada sermaye ile emek arasındaki çatışmada güçlü bir sonuç kaydetmek için uluslararası proletaryanın başında ilerlemenin ölümsüz tarihî göreviydi Rusya'da sorun ancak ortaya konabilir. Ama Rusya'da çözülemez. Ve bu anlamda da gelecek heryerde "Bolşevizm"e aittir. [148]

148.Rosa Luxemburg, *1917 Ekim Devrimi*, BFS, s.47.

İktidarı ele geçirmek doğru muydu?

Tabii ki bu iki seçenek, kadercilik ve oportünizm arasındaki bu farklılık, her ne kadar temelde farklı fikirler olsa da abartılmamalı. Sorunun fazlasıyla basitleştirilmesi belirsizliğe yol açarak seçimi zorlaştırabilir.

Bu anlamda "iradeci" yaklaşımda maceracı, darbeci, "Blanquist" aşırılıklara kaçma: ücretlilerin çoğunluğunun desteği olmayan azınlıkların iktidarı ele geçirme gayretleri ihtimalleri vardır.[149]

Ancak bu tür sapmaların varlığı ve tehlikesi ancak Ekim Devriminden önce Rusya'da var olan gerçek stratejik seçimi yapmamanın bahanesi olabilirdi.

Bolşevikler tabii ki proletaryanın çoğunluğunun desteğine sahipti. İnsanlar açıkça radikal ve devrimci bir değişiklik istiyorlardı. İşte bu somut koşullar altında iktidarı ele geçirmek doğru muydu?

1917 ve daha sonraki yıllardakiler gibi günümüzün devrimci Marksistleri de bu sorunun cevabının hiç tereddütsüz "evet" olduğuna hep inandılar.

Determinizm, siyasi tercihler, tecrübe

Yakın zamanda Ekim Devrimini izleyen yıllarda Bolşevik taktikleri üzerine yapılan eleştirel çalışmalar John Rees ile Samuel Farber arasında tarihsel determinizmin niteliği konusunda bir tartışmaya yol açtı. Birincisi, 1918-23 arasında Rusya'da devrimci sosyalist politika için mümkün olabilecek bir dizi alternatifi, analizi, diğer

149.Almanya'da Ocak 1919 Spartakist ayakanması, kısa bir süre sonra Avusturya, Viyana'da Bettelheim tarafından iktidarı ele geçirme denemesi, hepsinden çok Almanya'da "1921 Mart Eylemi" ve Stanbulinsky'ye karşı Bulgar KP'nin darbe girişimi bu kategoriden sayılabilir. 19. yüzyılın önemli devrimcilerin olan Auguste Blanqui, aktif azınlığa dayanarak iktidarı ele geçirmeye çalışma isteği olarak tanımlanan ve komplocu yöntemler kullanan "Blankizm"e adını vermiş çok önemli bir Fransız devrimcidir.

tercihleri sunduğu için ikinciyi, materyalist determinizmi tümüyle terketmekle suçluyor.

> Marksizm her türlü koşulda, siyasi irade ya da ideolojinin anahtar bir rol oynayabileceğini iddia etmez. İşçilerin ne ölçüde "kendi tarihlerini kendilerinin yapabilecekleri" içinde bulundukları nesnel unsurların üzerlerine ne denli bir ağırlık yaptığına bağlıdır{...}. Rusya'da (1927 Ekim'inden sonra), daralan kısıtlamalara rağmen, eylemin sınırları bir kuşatmaya karşı koymaya indirgenmişti. İşçi devletinin yenik düşmesini engellemek için siyasi bilinç ve iradenin en küçük zerresi bile gerekliydi. Subjektif unsur, giderek daralan kısıtlamalar altında, Beyazlara tavizler vermek ile elde ne varsa devrimi onunla savunmak arasında bir tercih yapmaya indirgenmişti. [150]

Ama bu sorunu bu şekilde sunmanın iki zayıf noktası var.

Bir kere sovyet demokrasisinin, alternatifin ya Beyazlara taviz vermek ya da elde ne varsa devrimi onunla savunmak arasında olduğu durumda değil İç Savaştan sonra sovyet partileri yasaklandığı zaman kesinlikle tıkanmış olduğu konusundaki asıl iddiaya cevap vermiyor. Yani bu tıkanıklık zaferden sonra, Sovyet bölgesinde artık Beyaz Ordu diye birşey yokken olmuştu.

O zaman alınan tedbirler, İç Savaşta zafer kazanılmış olduğu için İç Savaştaki devrimci seferberliğin azalacağı fikri ile alınmıştı. Bolşeviklerin gözünde bu seferberliğin yok olması Beyaz Ordu'dan sovyet iktidarını daha çok tehdit ediyordu. John Rees bu açıklamadan hiç söz etmiyor. Bu nedenle de bunun mantıksız ve yanlış niteliğini ortaya koymuyor.

Rees bundan sonra bu somut sorunları soyut ve genel formülle çözümlüyor. Sorun sovyet iktidarını savunmak ve Beyazların zaferini engellemek için genel olarak "gerekli tüm araçların" kullanılıp kullanılmaması değil. Sorun şu ya da bu somut tedbirin İç Savaşın muzaffer bir şekilde sürdürülmesini daha kolay mı yoksa daha zor mu kıldığıydı.

Çeka'nın oluşturulmasında durum bu muydu? 1919-20'de

150.J. Rees, "In Defense of October" *International Socialism*, Sayı 52'de.

buğday müsaderesinin devam ettirilmesinde ve arttırılmasında ve genel olarak "savaş komünizmi"nin aşırılıklarında durum bu muydu? Sovyet partileri yasaklanırken durum bu muydu?

Sovyet iktidarı, Bolşevik Parti'sinin önderlerinin gerçek bir tercih şansları vardır: bu tedbirleri almak ya da almamak. Doğru mu yaptılar? Yanlış mı?

John Rees sanki böyle bir sorun yokmuş gibi davranıyor. Ve de çok garip bir biçimde Bolşeviklerin bu konudaki davranışlarını tümüyle haklı çıkarmasa bile büyük ölçüde açıklayabilecek temel tartışmadan hiç söz etmiyor. Bu tartışma Rosa Luxemburg tarafından rus devrimi broşüründe formüle edilmişti.

Sosyalist devrim, sınıfsız bir toplumun kurulmaya başlaması gibi tamamen yeni bir tecrübe idi. Danışılabilecek, daha önce belirlenmiş kurallardan oluşan bir el kitabı yoktu. Rus Devrimi, hem övünç duyulacak hem de dramatik, koskocaman tarihi bir laboratuardı. Ancak deneyerek, el yordamı ile ilerlenebiliyordu.

Ancak pratik şu ya da bu somut tedbirin -burada genel bir yönlendirmeden söz etmiyoruz- doğru mu yanlış mı olduğunu gösterebilirdi. Önceden belirlenen şemalardan başlayan herhangi bir dogmatik yaklaşım üretici değildir (herhangi bir saf pragmatik yaklaşım gibi). Her ikisi de büyük stratejik tercihleri gözardı ederler.

Olaydan sonra apaçık görünen bir sürü olay zamanında böyle görünmezler. Bu mümkün değildir. Napolyon Bonopart'ın söylediği gibi, "Hele bir başlayalım sonra görürüz." Lenin bu usta taktikçinin bu sözlerini tekrarlamaktan çok hoşlanırdı.

Hatalar ve sosyalist demokrasi

İşte böyle olduğu için devrim için çoğulcu sovyet demeokrasisinin, aktif siyasi hayatın, kitlelerin pratikte eleştirme ve müdahale etme haklarının hayati önemi vardır. Çünkü eğer devrim sınıfsız bir toplumun kurulmasının başlangıcı için muazzam bir laboratuarsa, hatalar kaçınılmazdır; bu nedenle hataları engelleyecek değil -ki bu mümkün değildir- daha çok bunları mümkün olduğu kadar çabuk

düzeltecek ve sonra da gelecekte bir daha yapılmasını engelleyecek mekanizmalar kurmak hayatidir. Bizzat Lenin bir partinin kendi hataları ile ilgili davranış biçiminin o partinin geleceğini belirlediğini ifade etmiştir.

Ve işte bu çerçeve içinde sovyet demokrasisi bütün değerini bulmaktadır.

Demokrasi ve sosyal eşitlik

Dolayısla bana göre Samuel Farber genel yaklaşım yönteminde John Rees'e karşı çıkmakta haklıdır. Ama o da genelde ve soyut bir biçimde haklıdır, yaptığı çok sayıdaki somut yargılarda değil. Aslında kendisi saf biçimsel demokrasi kriterini, ki bu kriter ilk bakışta göründüğünden çok daha az demokratiktir, aşırıya kaçan bir biçimde kullanmaktadır.

Farber ısrarla, yazılı yasaların önemi, suçlu olduğu ispat edilene dek suçlananın masum olduğunun kabul edilmesi prensibi, vb. gibi "hukuk devleti" üzerinde durmaktadır.[151] Hareketimiz, 1979 ve 1985 kongrelerinde kabul ettiği, ***Sosyalist Demokrasi ve Proletarya Diktatörlüğü*** adlı tezlerde bu ilkelerin çoğuna yer vermiştir. Bu hakları kabul etmek ve savunmak için Doğu Avrupa'daki ayaklanmaları ve Farber'in kitabının yayınlanmasını beklemedik. [152]

Ancak Farber, "formel" olmasa da yine de çok hakiki olan bir dizi sorunla hiç ilgilenmiyor: piyasa ve para durumları var olduğu sürece (yani tüm geçiş dönemi boyunca) kadın ve erkeklerin insan haklarının garanti edilmesine engel olacak sorunlar; hakimlerin yozlaşması; bir insanın sahip olabileceği avukat sayısının kısıtlanması ihtiyacı, aksi takdirde parası daha çok olanın kendisini daha çok sa-

151.S. Farber, ***Before Stalinism***, Polity Press, 1990, s. 159-162.

152. ***Sosyalist Demokrasi ve Proletarya Diktatörlüğü*** kararı ilk olarak Dördüncü Enternasyonalin 1979'daki 11nci Dünya Kongresine sunulmuştu. Önce belirtici bir oyla kabul edilmiş, yeniden tartışılmış, düzeltilmiş ve nihayet 1985'deki 12nci Dünya Kongresinde kabul edilmiştir. Bu şekli için bakınız, Yazın Yay. Yeniyol broşür dizisi, 1992.

vunma ya da -sivil yasaya göre- başkalarını suçlamaya imkanı olacaktır; parasız savunma hakkı; kesin halk kontroluna olan ihtiyaç ve böylelikle de "kapanmış bir dava"nın yeniden açılamaması durumunun kaldırılması; uygulama kurallarının yurttaş kitlelerine daha şeffaf yapılması için özde değiştirilmeleri; hakimlerin görevden alınabilmeleri ilkesinin genelleştirilmesi (böylece hayat boyu atanmaları ilkesinin kaldırılması) ve de jürili mahkemelerin ilkesinin sonuna da yaygınlaştırılması.

Bu hukuksal değişikliklerin kişilerin haklarını ya da "hukuk devleti"nde yok etmesi ya da sınırlaması için hiçbir neden yoktur. Yalnızca ayrıcalıklı azınlıkların değil (bürakratlar ve aydınlar da dahil) tüm kadın ve erkeklerin yasal haklarını tam olarak kullanmalarını istiyorsak aslında bunlar gereklidir. Ne var ki sert "devrimci adalet" eleştirisi bunları sanki ilkesel olarak dogmatik bir biçimde reddetmektedir.

Hukuk sistemimizde toplumsal eşitsizlik "hukuk devletimizde" iyi bilinen bir skandaldır. Üç örnek bu durumu kuvvetle doğrulamaktadır. İtalya tahtının varisi Prens Victor-Emmanuel genç bir Almanı öldürdüğü için, dava onbir yıl sürdükten sonra mahkum olmuştu. Ortalama bir yurttaş davayı bu denli uzatabilir miydi?

Japonya'da Hitachi şirketi fazla mesai yapmayan bir işçisine karşı açtığı davayı 24 yıl sonra kazandı. İşçiler için bir danışma merkezi kuran bir avukat olan Bay Kawahito bu dava konusunda şöyle diyordu:

> Diğer birçok Japon yasası gibi bu madde de özellikle açık yapılmamış. Bugünkü karar yanlış bir karardı çünkü Japon işçiler artık mesai yapmayı reddedemiyecekler ve de karoshi (aşırı çalışmaktan ölmek) vakaları çok artacak{...}Bir ilaç yapımcısı olan Nippon Kayaku'nun Tokyo'da yakınlarda yaptığı bir araştırmaya göre dört memurdan biri aşırı çalışmaktan ölmekten korkmaktadır{...}
> Yüksek Mahkeme büyük şirketleri açıkça kayırmıştır ve ekonomik gücün fazla mesaiden doğduğunu sanmaktadır. İnsan hayatına göre ekonomiye öncelik vermiştir. [153]

153. *The Times*, 29 Ekim 1991.

Kennedy ailesi tecavüzle suçlanan aile üyelerinen birini savunmak için altı aydan az bir sürede bir milyon dolardan daha fazla harcadı.[154] Sıradan bir insan bunu yapabilir mi?

Amerika Birleşik Devletleri, İtalya ve Japonya kuşkusuz kapitalist ülkelerdir, kapitalizm-sonrası toplumlar değil. Ama bu yine de bu üç vakanın "hukuk devleti" kavramının belirsizliğini açıkça ortaya koymaktadır. Servet, gelir, sosyal statü eşitsizliği olduğu yerde yargı gücünün bağımsızlığının eşit fırsatlarla çelişkiye düştüğünü açıkça göstermektedirler; bu durum Farber'in de sözünü ettiği geçiş döneminde de yaşamaya devam edecektir.

Koalisyon Hükümeti mi?

Yapılabilecek eylemler arasında seçim sorunu kuşkusuz, oldukça sınırlı Bolşevik taktiklerinin ne olduğundan çok daha geniş boyutlara sahiptir. Bu seçim 1917'den bugüne dek, iktidarı ele almamaları lazımdı, Ekim Devrimi henüz "olgunlaşmamıştı" diyen Plekhanov'dan Hobsbawm'a dek herkesin karşısına çıkmıştır.

Ne yapılmalıydı? Olayların gelişmesini pasif bir şekilde beklemek mi gerekirdi? Ülke II. Wilhelm'in başıbozuk ordusuna mı bırakılmalıydı? Rus ve uluslararası reformistler, mümkün olmayan bir burjuva demokrasisi içinde saçma hayallerin dışında tutarlı hiçbir şey önermiyorlar.

Martov ve Otto Bauer/Hilferding gibi merkezciler çok tereddütlü ve çekingen bir tavırla bir başka alternatif çözümü savunuyorlardı. Martov buna "birleşik bir devrimci hükümet", sosyalizmle özdeşleşen tüm partilerin koaliyonu diyordu.

Bolşeviklerin bir kanadı da böyle bir projeyi benimsiyorlardı (bir önceki bölümde bunu görmüştük). Ama bu da Bolşeviklerin itham edildikleri "sekterlikleri"nden dolayı değil çok daha derin nedenlerden dolayı temelde imkansızdı.

Aslında sağ SR'ler ile ile sağ Menşevikler "ulusal savunma" poli-

154. *Sunday Times Magazine*, 1 Aralık 1991.

tikasından, yani ne tür sonuçlara yol açacağı belli olan savaşı sürdükmekten ne pahasına olursa olsun vaz geçmeye hiç niyetleri yoktu. Kendisi de "devrimci ulusal savunma" politikasını destekleyen (giderek daha tereddütlü bir şekilde) merkez-sol Menşevik Dan bu konuda şöyle yazıyordu:

> Demokratik bir barış imzalanmasını beklerken ülkenin savunmasının sürdürülmesi birkaç milyon kişilik bir ordunun hazır tutulmasını ve bu ordunun düzeninin bozulmasını engellemek için herşeyin yapılmasını gerektiriyordu. Bunun sonucu olarak da tarım reformunun uygulanması Kurucu Meclisin toplanmasından sonraya ertelenmesi zorunda kalındı. Aslında büyük topraksahiplerinin topraklarının devrimci bir biçimde müsadere edilmesi ve toprağın dağıtılması kaçınılmaz olarak, böylesine bir dönemde cephede kalmak istemiyecek olan milyonlarca köylünün kaçmasını teşvik ederdi.[155]

Başka bir deyişle ne Menşeviklerin ne de sağ SR'lerin çoğunluğu acil bir barış ile büyük mülkiyetin acilen paylaştırılması ve işçilerin üretimin denetimini ele geçirmelerini kabul etmeye hazırdı. Menşevik çalışma bakanı Skobelev, işveren kuruluşlarının talebi üzerine işyerlerinde imalatçıların ve yöneticilerin otoritesini geri getirmeyi kabul etti. Bu durumda nasıl bir program üzerinde bir koalisyon hükümeti kurulabilirdi?

"Arabulucular" böylesine bir "birleşik işçi cephesi" hükümeti kurulabilmesi için Lenin ile Troçki'nin dışarda kalması şartını koştular. Sovyetler kongeresinde temsilcilerin mutlak çoğunluğunu ellerinde bulunduran Bolşevikler için kuşkusuz bu kabul edilmez bir koşuldu!

En sınırda, Bolşevikler, sol SR'ler ve sol Menşevikler (Martov'un etrafındaki "enternasyonalistler") arasında bir koalisyon hükümeti mümkün olabilirdi. Üstelik Bolşevikler ile sol SR'ler arasında bir koalisyon hükümeti kurulmuş olduğu için bu kısmen gerçekleşmişti. Ama başlangıçtan beri bu yolu izlemeyi reddeden Martov'un grubuydu.

155.Dan *op.cit.* s. 298

Hiç bir şey yapmamalı mı? Alman Örneği

Bütün bunlardan başka, sadece başarısızlıkla sonuçlanabilecek devrimci bir yolu izlememenin en iyisi olduğu tartışması da getirilebilir. Bu yalnızca görünüşte bir Pontius Pilatus* tavrıdır.

Gerçekte insan harekete geçmeyi reddederek, hareket halinde olduğu kadar olayları etkilemektedir -çünkü statükoyu tercih etmekte ve alanı, insiyatifi serbest bir şekilde ele geçirebilecek sınıf düşmanlarına bırakmaktadır.

Bilim adamları, bir işi ifa etmenin günahlarının yanısıra yapmamanın da günahlarından söz ederken haksız değildirler.

Bu temel stratejik tercih sorunu en açık bir şekilde, 1918'de çoğunluğu ellerinde tutan Alman sosyal demokratlarının davranışlarını 1917'de Bolşeviklerin davranışları ile karşılaştırarak gösterilebilir (USPD'nin sağ kanadı da Rusya'da Martov'unkine çok benzer bir orta yol izlemekteydi).

Alman sosyal demokrat partisinin önderliğinin sosyal yapısı sorunu ile temsil edilen maddi çıkarları bir yana bırakalım. Bu çoğunluk akımının gerçek niyeti konusunu da bir yana bırakalım. Korkunç tarihi bilanço açıktır. [156]

SPD iktidara geçmeyi reddetti. Ilımlı da olsa sosyalizme doğru ilerleme ihtimalini görmeyi reddetti. İmparatorluktan devralınan devlet mekanizmasını, özellikle askeri, adli ve diplomatik dallarını

---

*sorumlu olmadığını göstermek üzere ellerini yıkayan İsa'nın ölüm kararını veren Roma valisi. (çn.)

156.Pierre Broué, ***Révolution en Allemagne (1917-1923)***, Paris, 1971. 1918-1919 Alman Devriminin geniş bir biyografisini sunmaktadır. Burada yalnızca Berlinli *Obleute* devrimcilerinin lideri Richard Müller; Noske, Philip Scheidemann, Severing, General Groener'in anıları ile Benoist Mechin, Peter von Oertzen, Paul Frölich, Paul Levi, Frank Borkenau'nun kitaplarını sayacağız.

ciddi bir şekilde parçalamayı reddetti. Yüzde yüz kurulu düzenin yanına geçti ve en fazlasından bazı ürkek reformları gerçekleştirmeyi göze aldı.

Bu politika birkaç biçimde somutlaştı: sendika bürokrasisi ile işverenler arasında kurumlaşmış görüşmeler (sınıf işbirliği) anlaşmasının sonuçlandırılması; burjuvazi ile bir koalisyon hükümetinin kurulması; yalnızca politik örgütler olarak değil işçil denetimini ve işletmelerde ikili iktidarı sağlayan kuruluşlar olarak da işçi konseylerinin tasfiyesi; ve hepsinden önemlisi, imparatorluk orduları komutanlığı ile sosyal demokrat lider Ebert ile General Groener'in ortak önerileri üzerinde yapılan gizli anlaşma:

> 10 Kasımda Maraşal Hinderburg askeri komutanlara, "Almanya'da terörist Bolşevizmin yayılmasını engellemek için" genelkurmayın Başbakanlık ile anlaşma yaptığı telgrafını çekmişti,
>
> General Groener yıllar sonra, "Bolşevizme karşı bir anlaşma yapmıştık," diye yazıyordu. [157]

Ama Ebert, Noske ve Groener'in Almanya'da "Bolşevizm" dedikleri şey maceracı ve azınlık aşırı sol gruplardan tamamen bağımsız olarak burjuva toplumuna meydan okuyan çok geniş bir halk hareketiydi. Örneğin Şubat-Mart 1919'da işçi konseylerini savunmak için yapılan genel grev ya da Mart-Nisan 1920'de Kapp-von Lüttwitz'in darbesine karşı oluşan kitle seferberliği.

Reformizm ve Karşı Devrim

Devrimci bir dönemde devrime bağlanmayı ve iktidara geçmeyi reddetmek eninde sonunda karşı devrimin bir parçası olmak demektir. Artık tercih harekete geçme ile geçmeme arasında değildir. Devrimci hareket ile karşı devrimci hareket arasındadır. Aslında reformistler önce manevralarla ve yalanlarla, daha sonra da şiddet eylemleri ile emekçi kitlelerin kendiliğinden, yarı-kendiliğinden ya da örgütlü

157.P. Broué, *op cit*,s, 173

hareketlerini bastırmaya yönelirler. [158]

Sosyal demokrat bakan Gustav Noske'nin bu konudaki rolü çok ünlüdür. Şöyle yazmakta hiç tereddüt etmiyordu:

> Düzenin silahlı kuvvetler tarafından yeniden kurulması fikrimi ifade ettiğimde kimse en küçük bir itirazda bulunmadı. Savaş bakanı, albay Reinhardt, general Hoffman'ı başkomutan ilan eden bir emir kaleme aldı{...}Buna generalin işçiler arasından hiç sevilmediğine dair itirazlar yapıldı{...} Ben bir karara varılması konusunda israr ettim. Birisi, "Bu işi sen yapamaz mısın?" dedi. Kesin ve kısa cevap verdim: "Hiçbir itirazım yok. Birisinin kuduz köpek rolünü oynaması gerek. Ben bu sorumluluktan kaçmıyorum." [159]

Aynı Noske birkaç ay sonra aşağıdaki uyarıyı Berlin'in duvarlarına asmakta hiç tereddüt etmiyordu:

> Bize karşı mücadele eden Spartakistlerin vahşeti ve ilkelliği beni aşağıdaki emri vermek zorunda bıraktı: hükümete karşı eline silahı alan herkes anında vurulacaktır. [160]

Bu katliamlar "Bolşevizm" düşmanlığı adı altında haklı gösteriliyordu. Biraz ironi ile bu aynı insanların, "hükümete karşı eline silah alan insanlara" karşı Kızıl Terör konusunda oldukça küstah olduklarını söylemek mümkün (gerçi Troçki Beyaz Ordu üyelerinin kurşuna dizilmelerini ne düşünmüştü ne de uygulamıştı).

Ama asıl gerçek bambaşka bir yerde. Kendilerine sosyalist diyen partilerin liderleri, öncelikler, "ilkeler", kimselerin paylaşmadığı

158.Halka karşı girişilen manevralar ve söylenen yalanlarla ilgili olarak Ebert, birinci işçi ve asker konseyleri kongresinde askeri birlikleri Berlin'e getirmek istediğini (USPD'nin suçlaması) reddetti. Yalnızca askerlerin cepheden dönerken Berlin'den geçtiklerini iddia etmişti. Aslında General Lequis yönetiminde on askeri birlik Berlin'e o getirtmişti.

159.Gutav Noske, ***Von Kiel bis Kapp***, Berlin 1920.

160.Alıntıyı yapan Broué, ***op. cit.*** s. 273. Spartakistler Alman devrimci hareketiydi.

ve papanın yanılmazlığından da oldukça uzak olduğu anlaşılan siyasi yargılar adına geniş kitlelerin grevler ve hatta silahsız gösteriler düzenlemesini yasaklama hakkını kendilerine tanımışlardır.[161]

Menşevikler, hatta sol kanatları bile, doğrudan Rusya'daki işyerlerinden kaynaklanan işçilerin denetimi insiyatifine karşı çıkmışlardı. Kendi kararlarına karşı çıktıklarında da işçileri bastırma hakkını da kendilerinde bulmuşlardı. Bu sahte ve pederşahi küstahlık Stalinst davranışın altında yatan ikameci küstahlık ile aynıdır. Reformist ve Stalinist davranış arasındaki bu paralelliğin vurgulanması gerekir.

Tekrarlayalım: bütün bunlar, işçi sınıfının öz-kurtuluşu kavramına dayanan Marx'ın doktrininin ve eğiliminin tam tersidir.

Marx ve Engels bu ikameciliğin ve onun sonuçlarını önceden görmüşler ve 1879 Eylül'ünde yazdıkları ünlü mektuplarında "Zürih üçlüsu"nün (Hochberg, Bernstein ve Schramm) reformist Manifestolarına çok alaycı bir tavırla karşı çıkmışlardı:

> Yüksek tabakaları davamıza kazanmak istiyorsak (Zürih üçlüsünün umduğu gibi) ne pahasına olursa olsun onları korkutmamalıyız. Zürih üçlüsü yatıştırıcı bir buluş yaptıklarına inanıyorlar: parti kanlı ve şiddetli bir devrim yolu izlemiyeceğini, bunun yerine meşruiyet yolunu, yani reformlar yolunu izlemeye karar verdiğini göstermelidir. [Böylece bu önerinin mantiki sonucuna göre de] Eğer Berlin bir başka 18 Mart yapacak kadar [yani devrimci bir patlama] kötü yetiştirildiğini bir daha gösterirse sosyal demokratlar bu "barikatlarlara tırmanma arzusu ile yanan düzensiz güruh"un ["Zürihçiler" tarafından bizzat kullanılan kelimeler] mücadelesine katılmayacaklar, "meşruiyet yolunu izleyecekler" barikatları indirecekler ve gerekirse bu vahşi ve eğitim görmemiş kitlelere karşı muhteşem ordu birlikleri ile birlikte yürümeyi tercih edeceklerdir. [162]

161.Katolik olarak yetiştirilmeyen okuyucular için belirtelim, Papa'nın ex cathedra (görevi itibariyle) yaptığı açıklamalar yanlış olamaz, ki bu da Hristiyan Katolik Kilisesinin demokratik yapısı hakkında çok şey söylemektedir.

162.Marx ve Engels, "A A. Bebel, W. Liebknecht, W. Bracke et autres, Leipsiz", *İşçi Sınıfı Partisi Üzerine* içinde s.125-126.

Bu reformist Ebert ile Noske'nin kırk yıl önceden tahmin edilmesi ve kınanmasıdır!

Devrimci bir buhran sırasında iktidarın sosyalistler tarafından ele geçirilmesine karşı çıkan politikalarında Alman sosyal demokratlarının öne sürdüğü temel nokta, milyonlarca işçiye karşı da olsa - burada bunların proletaryanın ya da seçmenlerin (az da olsa) çoğunluğunu ya da kuvvetli bir azınlığı oluşturmalarının hiçbir önemi yoktur- ne pahasına olursa olsun demokrasinin savunulmasıdır.

Bunu yapmak için önce karşı-devrimci bir tehdit gerçeğini ya görmezden gelmek ya da inkar etmek zorundaydılar.[163] Ancak baskı yolunu izleyerek, bu amaçla mülkiyet sahibi sınıfların eski devlet mekanizmasını kullanarak "elitler"in pekiştirilmesi sürecine giden -ve de Nazi diktatörlüğünün kana susamış rejimine giden- yolu açmış oldular. Weimar Cumhuriyeti Üçüncü Reich'ı doğurdu. Bütün bunlar 1918-19'da, 1920 ve 1923'de devrimin ve Alman kitlelerinin bastırılması sırasında kararlaştırıldı -reformistler yalnızca pasif bir rol oynamakla kalmadılar aynı zamanda karşı-devrimci kampa aktif bir şekilde katıldılar. [164]

163.Kautsky'e karşı polemiğinde Lenin'in savunduğu noktalardan biri budur: ***Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky***", Bilim ve Sos yay. Kautsky'nin çalışması: ***The Dictatorship of the Proletariat***, University of Michigan Press, 1964.

Bu eserindeki Rusya bölümünde Kautsky karşı devrimin tehlikeleri konusunda tek bir kelime söylemiyor!

164.Sosyal demokratlar tarafından yerlerinde bırakılan Alman "elitleri" ve bunların Nazizmin yükselişlerindeki rolleri için bakınız, Arthur Rosenberg, ***Entstehung und Geschichte der Weimarer Republik***; Evelyn Anderson, ***Hammer oder Amboss***.

Weimar Cumhuriyeti Almanya'da 9 Kasım 1918'de, II. Wilhelm'in tahttan indirilmesinden sonra birçok sosyal demokratın katılması ile kuruldu.

Sosyal demokratları da içeren bu hükümet geniş halk desteğine sahip Saksonya'daki bir sol sosyal-demokrat hükümeti devirmek için askeri birlikler gönderdi. (***op.cit.*** 774-775).

Nazi diktatörlüğü ve İkinci Dünya Savaşı insanlığa 50 milyon ölüme maloldu. Bu Ekim Devriminin somut alternatifi idi. İşte bu devrimin tarihsel olarak en belirgin mazereti budur.

Alman devrimini bastırdıktan sonra bu rejim sosyal ve ekonomik krizleri çözemedi. 1933 'te Hitleri iktidara çağırdı, o da yavaş yavaş Nazi diktatörlüğünü kurdu.

VIII. Bölüm
Sonuç yerine

Bolşevik devrimini izleyen yıllarda uluslararası ve Rus gericiliği Ekim Devrimi'ne şiddetle saldırdı ve devrimin yalnızca yıkıcı etkileri olduğunu söyledi.

Büyük kültürel zenginlik

Fransaz gazeteleri, özellikle **Le Temps**, Sovyet Rusya'da tüm sanatsal, bilimsel ve edebi hayatı sözümona yok eden "*Asya Barbarlığı*" hakkında sütün sütün yazılar yayınlıyordu. Temmuz 1920'de Fransız Bilimler Akademisi Rusya'ya görevle giden Mösyö Victor Henri'nin bu ülkedeki bilimsel faaliyet üzerine bir raporunu yayınlamıştı. Londra'da **The Times** gazetesi Sovyet hükümetinin Rusya'ya kan, sefalet ve açlıktan başka hiçbir şey getirmediğini söyleyen Deniz Kuvvetleri Komutanlığının bir notunu yayınlıyordu:[165]

Prusya'lı toprak ağası Karl von Bothmer, bu iftira kampanyasının ana fikrini şöyle özetliyordu:

> Hiçbir yaratıcı güç kendini gösterememiştir. Hiçbir yaratıcı güç ortaya çıkmamıştır. [Hükümet] herhangi birşey başarmış olduğunu gösterememiştir ve yalnızca canice araçlar sayesinde ayakta durabilmektedir. [166]

165. *The Times*, 7 Kasım 1925.

166. K.v.Bothmer, *op.cit.* s. 102, 131,132.

Von Bothmer'in bunları yazdığı sırada Beryl Williams dürüstçe şöyle diyordu:

> Sanatkarane denemelerin kültürel konularda çok yoğun bir tartışma ile biraraya gelmesi devrim ve iç savaş döneminde bir sanatkarane çoşku ve utopik düşler dönemine yol açtı.[167]

Kendisi 1918'in sonunda Rusya'da Devrim öncesine oranla üç misli daha fazla müze olduğunu ekliyordu.[168]

Gerçekten de edebiyatın yanısıra SSCB'de tiyatro ve sinemanın, resmin, posterlerin ve avangard heykelciliğin, şehircilik ve mimarinin, psikoloji ve psikoterapinin, ekonomik durum analizinin, tarihçilik biliminin gelişimi tüm dünyayı etkilemişti. Bu kültürel gelişme temeli ve maddi imkanları çok daha geniş olan Weimar Cumhuriyetinin o ünlü "altın yılları"ndan çok daha fazlaydı.

Eğitimin gelişmesi

Devrim aynı zamanda büyük bir okuma-yazmanın artırılması ve eğitimin yaygınlaştırılması kampanyalarını başlatmıştı. 1916'da 195 milyon ruble olan ve Şubat devriminin 940 milyon rubleye çıkardığı halk eğitimine ayrılan bütçe Bolşevikler tarafından 1918'de 2.9 milyara 1919'da da 10 milyara çıkartılmıştı. Çarlık döneminde hemen hemen yok sayılabilecek okul öncesi eğitim 200,000 çocuğu, 1921'de ise 561,000 çocuğu kapsıyordu.[169]

Profesör Norman Stone kendisini küçük düşürmekten korkmadan 1917'den önce Çarlık rejiminin Rusya'yı başarılı bir modernizasyona götürme yolunda olduğunu söylemekte tereddüt etmiyor. "Hızlı bir bilimsel ve kültürel devrim"den söz ediyor.[170]

167.B. Williams, *op.cit.* s. 80.

168.*Idem.* s. 94.

169.A. Morizet, *op.cit.* s. 179.

170.N. Stone, *Sunday Times*, 5 Ocak 1991.

Ancak Çarlık Rusyasında en fazladan birkaç bin bilim adamı vardı. Halkın büyük bir çoğunluğu okuma-yazma bilmiyordu. Ekim Devrimi sayesinde 1980'lerin başında iki milyondan fazla bilim adamı vardı; 125 milyon kişi orta eğitim almıştı; 14.8 milyon kişi orta eğitimin üstünde bir diplomaya sahipti; ve işgücünün % 80'inden fazlası orta eğitim sertifikasına sahipti.[171]

Sanayi atılımı açısından bilançonun ne gösterdiği oldukça açıktır.

İnsancıl bir devrim

Rus devriminin "başarısızlıkları" için bu kadarı yeter!

Artık maddi alanı bir yana bırakıp devrim karşıtlarının, sahtekarlığı bir yana bırakmadan, çok sözünü ettikleri ahlaki ve manevi alana dönelim.

Von Bothmer bile, alkol satışını yasaklayarak Rus Devrimi'nin büyük kentlerde alkolizmi büyük ölçüde yok ettiğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Moskova ve Petrograd'da sarhoş gezen kimse kalmamıştır.[172]

Ekim'den önce bu alkolizm belasının Rusya'yı ne denli etkilediği -ve Stalin döneminde alkolde devlet tekelinin yeniden kurulmasından sonra- ve bugün Sovyetler Birliğinde alkolizmin yarattığı tahribat göz önünde bulundurulduğunda bu sorunun önemi kolaylıkla anlaşılabilir.

Aynı şekilde siyaset yazarı Alfons Goldschmidt Petrograd ve Moskova'da kendini çok güvende hissetmiştir. Sokaklar tamamiyle güvenliydi. Açlık döneminin ortasında un kamyonları sokaklardan geçiyor ve saldırıya uğramıyordu. Yiyecek dükkanları talan edilmiyordu.[173]

Devrimin hümanizmi çok dokunaklı ve de saf olan zengin bir kültürel-ahlaki çoğulculukta da ifadesini bulmuştu. Devrimin

171.V.P. Tomin, *Uroven' obrazovanniya naseleniya SSE*, Moskova, 1981.

172.von Bothmer, op. cit. s. 47.

173.A. Goldschmidt, Moskau 1920, Berlin 1920.

amansız bir eleştirmeni olan Alman yazar Alfons Paquet kendine rağmen bu duruma sempati göstermeden edemiyordu.[174]

Ekimin birinci yıl dönümünde eski askeri akademinin beyaz duvarlarına nasıl bir uzun "özgürlük savaşçıları" listesinin asıldığını anlatıyor. Bu listede, Victor Hugo, Emile Zola, Ibsen, Emile Verheaeren, Nekrassov, Saltykov, Michalovski, Byron, Chopin, Koltzov, Constantin Meunier, Mussorgski, Puşkin, Rimsky-Korsakov, Scriabin, Beethoven, Marx, Engels, Auguste Blanqui, Bebel, Lasalle, Jean Jaurès, Plekhanov, Spartacus, Gracchus Babeuf, Garibaldi, Robespierre, Danton, Jean-Jacques Rousseau, Robert Owen, Herzen, Bakunin, Voltaire, Pestel ve başka birçok kişinin ismi yer almaktaydı.[175]

1918-19'da Puşkin, Lermontov, Gogol, Tolstoy, Turgenyev, Dostoyevsky, Gonçarov, Grigoroviç, Ostrovsky, Ryleiev, Zola, Anatole France, Merimée, Walter Scott, Romain Rolland, Aulard, Louis Blanc, Jean Jaurès, Bebel, Plekhanov ve Kautsky'nin (devrimin bu iki sert karşıtı) eserleri 25,000 ile 100,000 adet basılmıştı. [176]

Aynı zamanda devrim kitlelerin kültürel hayata katılmalarını kuvvetle teşvik ediyordu:

> Tiyatro seyircileri, buz gibi bir soğukta, yamalı giysilerinin üstüne eski püskü paltolarını giymiş gerçek proleterlerdi. [177]

1 Mayıs 1920'de 20,000 Petrogradlı, Eski Yunan'daki köle isyanlarından Rus Devrimi'ne kadar tarihi kurtuluş mücadelelerini anlatan bir öykü olan *Emeğin Kurtuluşu* adlı bir gösteri izledi. Serge Eisenstein'ın ünlü filmi *Potemkin Zırhlısı* binlerce Odessalının katılımı ile çevrildi.[178]

174.Sovyet rejimini "kadınları sosyalleştirdiği" konusundaki o ünlü ve adi suçlamayı yapan Paquet'den başkası değildi. Sözümona anarşist Saratov tarafından çıkartılmış bir karara atıfta bulunuyordu ki bu iddia büyük bir provokasyon olarak hemen yalanlandı.

175.A. Paquet, ***Der Geist der russischen Revolution,*** Munich 1920, s. 69. Listede geçen isimler için sondaki Ek'e bakınız.

176.Morizet, ***op.cit.*** s. 194-195. Yazar isimleri için Ek'e bakınız.

Sınıf Ruhu

Bu popüler-proleter ruh ile devrimin kurumsal alandaki yapısı arasıda inkar edilmez bir iç-kaynaşma vardır. Herşeye rağmen bu ruhun özünü kavrayan Alfon Paquet'den bir alıntı daha yapalım:

> Rus Devriminin ilk benzersiz katkısı, ister özelde olsun ister devlet sektöründe, kapitalizmin bencilliğini tam bir radikallik içinde ve demir bir yumrukla ele almak olmuştur. Bolşevizmin yararı bunu gerçekleştirmek olmuştur{...}
> Avrupa'nın çöküşü gözlerimizin önünde gerçekleşmekte, ama yeniden kuruluşunun temelleri şimdiden oluşturulmuş halde. Devrimin fikirlerini tam olarak anlamaya ve gelecek için bu fikirlerde bir umut bulmaya çalışalım.

Ve de çarpıcı şekilde tartışmalı bir sonucu varıyordu:

> Örneğin bir gün [Ren nehrinin kenarındaki şehirler olan] Basel, Strasbourg, Mannheim, Mayence, Ruhrort [birsürü madenin toplanmış olduğu], Emmerich ve Rotterdam işçileri Ren havzasının ortak bir konseyini kurabilir ve böylece bu büyük Avrupa nehir yolu üstündeki bu eksendeki dönüşümde, ülke sınırlarının ve de üsttekiler tarafından kurulmuş olan hukukun ötesine geçerek etkilerini hissettirebilirler{...} Bu tür konseylerin oluşması fikri birçok açıdan, ortak bir barış ekonomisi kurmak olan Avrupa amacına yardımcı olabilir. [179]

Burada hiç kuşkusuz bir sınıf ruhu var. Hiç kuşkusuz işte bu yüzden özel mülkiyet iktidarının, servetin iktidarının savunucuları devrimi sanık sandalyesine oturtuyorlar. Ama ahlaki açıdan başlamak üzere tüm açılardan onu tümüyle savunmak, toplumsal adalet ve tarihsel gerçeklerin doğrultusunda olan bizlere kalmakta.

Alfons Goldschmidt Petrograd'da bu sınıf ruhunu görmüştü:

> İlk izlenim: bir proleter kenti. İşçi hakim. İşçi sokakları yönetiyor.[180]

179.A. Paquet, *op. cit.* s. 40, 51-52.

180.A. Goldschmidt, *op.cit.* s. 20.

Alfons Paquet şöyle kaydediyordu:

> Tamamiyle proletarya hakimiyetinde olan konseyler işyerlerini, kent bölgelerini, köyleri ve eyaletleri yönetiyorlar.[181]

Bolşevik hükümeti iç savaş sırasında ülkedeki hemen hemen tüm kentlerdeki işçilere silah dağıtmıştı. Bu da, hükümetin, bir grubun değil de bu sınıfın çoğunluğunun güvenini aldığı inancında olan bir sınıf hükümeti olduğunun kanıtı değil midir?

Birçok tarihçi Bolşeviklerin Brest-Litovsk anlaşmasının ardından ve de 1918'de Kızıl Terörün başlamasından sonra birçok üyelerini ve de işçi sınıfının desteğini yitirdiklerini iddia etmişlerdi. Oldukça saygın bir eleştirmen olan William G. Rosenberg bile bunu iddia etmiştir.[182] Ama bu iddia, Sovyet iktidarını korumak için fabrika işçilerine yapılan sistematik Kızıl Ordu'ya katılma çağrıları ile çelişmektedir. Gerçekten de işçilerin büyük çoğunluğu bu çağrıya olumlu yanıt vermişlerdir.[183] Kuşkusuz 1918, 1919, 1920'de işçi sınıfının Bolşeviklere tavrında dalgalanmalar vardır. Ama eleştiri ne tür olursa olsun çoğunluğun desteği hep vardır.

Bu proleter sınıf ruhu Kızıl Ordu'ya da bulaşmıştı. Askerin El-kitabı'nda şöyle pasajlar vardı:

> Yoldaşlar arasında olmalısın. Liderlerin en deneyimli olan kardeşlerin. Savaşta, eğitimde, kışlalarda, işte onaa itaat etmelisin. Kışladan çıktığından itibaren tamamen serbestsin... Eğer biri sana "Ne ile savaşıyorsun?" diye sorarsa cevabın, "Tüfekle, süngüyle, makinalı tüfekle ve de işçi ve köylü olan düşman askerlerine aslında benim onların düşmanı değil de kardeşleri olduğumu belirten gerçeği anlatarak savaşıyorum" olmalıdır.[184]

181.A. Paquet, *Der Geist der russischen Revolution*, op. cit. s. 75.

182.W. G. Rosenberg, "Russian Labor and Bolşevik power. Social dimensions of protest in Petrograd after October," *The Workers Revolution in Russia 1917. The View from Below* adlı eserden, op. cit. s, 98.

183.Özellikle bakınız, Ilyin-Zhenevsky, *op. cit.* s. 32-33 ve A. Morizet.

184.A. Morizet, *op. cit.* s.111.

Chamberlain de şöyle yazıyor:

> Yoğun eğitim propagandası Kızıl Ordu örgütlenmesinin bir özelliğiydi. Koşulların elverdiği her yerde kurulan asker klüplerinde amatör oyunlar oynanıyor ve komünist konuşmalar yapılıyordu. İşçi ve köylülere, fabrika sahipleri fabrikalarını, toprak ağaları topraklarını geri alırlarsa ve eski Çarlık subayları ve Kazaklar iktidara geri gelirse neler olacağını canlı posterlerle anlatmaya çalışıyorlardı. [185]

Bu sınıf ruhunu yansıtan yazılar arasında bir de S. A. Smith'e ait olan bulunmakta. 1917 Aralığının sonunda cephane fabrikalarında ve Petrograd'daki Putilov fabrikalarında işçi çıkarmak gerekli olduğunda işçiler kura çekmişlerdi. Hiçbir parti üyesine, Bolşevik Partisi üyelerine bile bir ayrıcalık tanınmamıştı.

Umut

Ekim Devrimi'nin tarihsel önemi, çok sert bir eleştirmeni olan Maxim Gorki tarafından çok güzel bir şekilde ifade edilmiştir:

> İnsanlığın özgürlük, güzellik ve mantığın yol gösterdiği bir yaşam için duyduğu bastırılmaz arzunun yeni yaşam biçimleri yaratacığına -yani bunun bizzat dünyayı değiştirecek bir araç olduğuna- dürüst bir şekilde inananları; her dürüst kişinin bu tutarlı devrimcilerin faaliyetlerinin genel önemini anlaması gereklidir. Devrim, bu yol gösterici fikirlere biçim vermeye gayret eden ve insanlığın başlıca düşünürlerinin oluşturduğu bir cevap olarak görülmelidir{...}
> Kurmaya çalıştığımız yeni yaşam için bizimle olun. Özgürlük ve varoluşun güzelliği için ileri{...} [187]

Devrimin meşruiyeti için bir başka kanıt da inatla anti-Bolşevik bir

185.W. H. Chamberlin, II. Cilt, s. 34.

186.S. A. Smith, ***Red Petrograd,*** op. cit. s. 243-244.

186.A. R. Williams tarafından yapılan atıf, s. 242-243.

187.L. Shapiro, op. cit. s. 219.

yazar olan ve 1920'lerin sonlarında genç bir delikanlı olarak Petrograd'da yaşıyan Leonard Shapiro'nun kendi anılarına dayanarak yazdıklarında bulunabilir:

> Hayat çok zordu. Yiyecek neredeyse açlık sınırındaydı{...} Yine de, kuşkusuz etrafındaki büyükler tarafından etkilenen anılarım çoşku ve heyecanla dolu. Hayat yeni ve umut dolu, bir büyük geleceğe doğru ilerlemekteydi. Rejimin katılığına ve zorluklara rağmen Mart 1917'de çarlığın düşüşünün verdiği iyimserlik henüz ölmemişti.[188]

Ve David Mitchell şöyle yazıyor:

> [Victor] Serge gibi ciddi niyetli özgürlükçüler Troçki'nin haklı olduğunu, cesur, kimi zaman kanlı ama her zaman iyi niyetli gayretlerin yeni bir dünyanın baharında yol göstermeye çalıştıklarını hissediyorlardı. [189]

Daha fazla birşey söyliyemeyiz. Tarih sert ama adil bir yargıçtır; ona işini yapabilmesi için yeterli zaman verilmelidir. 1810'da, hatta 1815'de çok sınırlı devrimci çevrelerin dışında 1789 Fransız Devrimine kimse fazla itibar etmemekteydi. 1848'de ve daha sonra 1889'da bu kanı tamamiyle değişti. Ekim Devrimi için verilen kararın da böyle olacağına inanıyoruz.

188.D. Mitchell, op. cit. s.166.

Kronoloji

(Uluslararası olaylar italik yazılmıştır,
diğerleri Rusya ya da Sovyetlerle ilgilidir)

1903

RSDİP'nin ikinci kongresi. Bolşeviklerle Menşeviklerin bölünmesi.

1904-1907

Rus-Japon Savası (1904-05)
Rus devriminin yükselişi ve yenilgisi (1905-07)
İkinci Enternasyonalin Stuttgart Kongresi (1907)

1907-12

Reaksiyon dönemi ve RSDİP'nin zayıflaması
Bolşevikler ile Menşeviklerin ayrı partiler olarak ayrılması (1912)

1913-14

İkinci Enternasyonalin Basel Kongresi (1913)
Rusya'da işçi mücadelesinin devrimci yükselişi
Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması
İkinci Enternasyonal krizi

1914-17

Birinci Dünya Savaşı'nın devam etmesi

1917

Şubat Devrimi: Çarlığın yıkılması. İkili iktidarın ortaya çıkması
Temmuz Günleri: Devrim mi karşı devrim mi?
Ekim Devrimi: Sovyet iktidarının kurulması
Savaşan taraflarda savaş karşıtı hareketler

1918-20

Kurucu Meclis'in dağılması

Finlandiya'da Konseyler Cumhuriyeti

Brest Litiovsk Anlaşmasının imzalanması

Birinci Dünya Savaşının sonu

Genel İç Savaşın Başlaması

Almanya'da ilk devrimci dalga (1918)

Avusturya'da devrimci ayaklanma

Luxemburg ve Liebknecht'in Almanya'da katledilmeleri (1919)

Üçüncü Enternasyonalin kuruluşu

Doğu Halklarının Birinci kongresinin Baku'da toplanması

Macaristan ve Baverya'da Konsey Cumhuriyetleri

Almanya'da Kapp-con Lüttwitz darbesi (1920)

1921-24

Kronstadt ayaklanması

İç Savaşın sonu SBKP'nin Onuncu Kongresi. NEP'in başlaması

Almanya ve İtalya'da yeni mücadele dalgaları

İtalya'da Faşistlerin (Mussolini) iktidara gelişi (1922)

Alman devriminin nihai yenilgisi (1923)

Lenin'in hastalığı (1922'den itibaren) ve sonra ölümü (1923)

1925-35

Stalinist rejimin yerleşmesi

NEP'in sonu (1928). Taşrada zoraki kolektivizasyon

Dünya ekonomik krizi

Hitlerin başbakan olması (1933)

İkinci Çin Devriminin yükselişi ve yenilişi (1925-27)

1936-39

İspanya İç Savaşı (1936-39)

Fransa'da Halk Cephesi'nin seçim zaferi (1936)

Moskova Mahkemeleri, Baskıların başlaması

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması

Küçük sözlük

Adler, Victor(1852-1918): Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sosyal-demokrat partisi kurucu ve yöneticisi. II.Enternasyonal'in merkez solunda yer alıyordu.

Alman devrimi: Başkaca bir beliritici yoksa, burada 1918 ila 1923'de Almanya'da ardarda gelen devrimci mücadeleler sözkonusudur.

Anarşistler: Rusya'da XIX. yüzyıla uzanan önemli bir geleneğe (Bakunin, Kropotkin) sahip ama örgütlenmesi zayıf devrimci akım. Yeni iktidara karşı çıkmazdan önce, Ekim devriminde belli bir süre Bolşeviklerle işbirliği yaptılar. Devrim sırasında en tanınmış anarşist yönetici Makhno idi.

Antonov-Ovseenko, Vladimir(1884-1938): 1902'den başlayarak RSDİP üyesi. Menşevik fraksiyona katılır. Çar ordusunda görevli, bir isyanın başını çeker. Hapsedelir, firar eder. Yeralatı, sonra göç. Mezhraiontsy üyesi, 1917'de Boşlevik Partiye katılır. Ekim ayaklanmasının bir yöneticisi. İç savaş sırasında Kızıl Ordu siyasal sorumlusu. Anti-Stalinci muhalefetin bir süre üyesi, sonra Stalin'e katılır. İspanya savaşı sırasında, 1936'da Barselona'ya gönderilir. SSCB'ye dönüşünde Stalin tarafından temizlenir.

Auschwitz: 1940-1945'de Naziler tarafından inşa edilen başlıca toplama kamplarından birinin Polonya'da bulunduğu yerin adı.

Austro-marxisme: Özellikle, birinci dünya savaşından önce canlı, avusturya marksist akımı. Temsilcileri arasında Max Adler, Rudolf Hilferding, Karl Renner ve Otto Baur. Ulusal sorun ve işçi konseylerine dair özgün tezler getirdi. 1918-1919'da Avusturya'nın "partikülaritesi" ve "yavaş devrim" teorisi adına sosyalist hareketin iktidarı ele geçirmesine karşı çıktı.

Avusturya-Macaristan: Avusturya ve Macaristan devletleri arasındaki bir "uzlaşma"dan hareketle 1867'de kuruldu. Habsbourg'ların alman-avusturya monarşisi egemenliğinde. En az 11 milliyeti kapsayan dilsel

ve dinsel çokuluslu yığışma. 1918'de, özellikle çekoslavakya, avusturya, polonya, macaristan ve Sırp, Hırvatve Sloven kralığının kurulmasıyla dağıldı.

Avksentiev, Nicolay (1873-1943): S-R yöneticisi. 1899 öğrenci hareketine katıldı. Rusya'da ve göçmenlikte PSR için çalıştı. 1905 devriminden sonra sürgün, firar, göç. Sağa kayar. Rusya'nın 1914 savaşına girmesini destekler. Şubat 1917 devriminden sonra Tüm Rusya Köylü Sovyetleri başkanı. Kuruluşundan başlayarak sovyet rejimine karşı mücadele eder. Doğuya çekilir, Ufa ve sonra Omsk'da bolşevik karşıtı bir hükümete başkanlık eder. Kolçak diktatörlüğünce Sibirya'dan sürülür. Parise(1919) sonra New York'a(1940) geçer.

Aydınlanma Çağı: Avrupa XVIII. yüzyılı, dönemin büyük burjuva devrimleri ile eşanlı olarak, bilimsel ve felsefi düşüncelerin köklü bir devrimi ile belirir

Azerbaycan: Çarlık Rusya (ki kuzeyini 1828'de işgal etmişti) ve İran arasında bölünmüş ülke. Nüfusun çoğunluğu müslüman, Azeri. Ülkenin kuzey kısmı SSCB'nin federe bir cumhuriyeti oldu. Bugün bağımsız. Yaklaşık 7 milyon nüfusu var. Başkent: Bakü.

Baböf, François Noël,, Gracchus denir(1760-1797): 1789 fransız devriminde siyaset damı. Demokratik radikalizmin solunda kollektivist ve komünist bir görüş savunur. Tribun du peuple (1794-1796) yayıncısı. Conjuration des Egaux'nun kurucusu. Giyotine vuruldu.

Bakunin Mikhaïl(1814-1876): Anarşist devrimci rus. I. Enternasyonal'in önemli üyesi.

Bakü: Azerbaycan Cumhuriyeti başkenti, Hazar Denizi kıyısında, petrol üretim merkezi.

Bakü Kongresi: Bkz. Doğu Halkları kurultayı.

Baltık ülkeleri: Doğu'da Niémen ağzı ve Batıda Finlandiya körfezi arasında baltığı çevreleyen ülkelere verilen ad (Baltık İsveç, Finlandiya, eski SSCB, Polonya, Almanya ve Danimarka arasındaki Kuzey denizidir). Bu ülkeler Estonya, Letonya ve Litvanya sovyet cumhuriyetlerini oluşturmuşlardı (şimdi bağımsızlar).

Basel Kongresi: 1913'te Bâle-Basel'de (İsviçre) toplanan Sosyalist

Enternasyonal Kongresi.

Bauer, Otto(1881-1938) Avusturya PS'nin sol kanat yöneticisi, Austro-marxist. Alman dilinde önemli marksist teorisiyen. Sosyalist Enternasyonal'in gözde kişiliği. 1918-1919'da Avusturya'da iktidarı almaya karşı "yavaş devrim" teorisini savundu.

Bebel, August(1840-1913): Alman sosyal demokrasisinin önde gelen kurucularından biri. Merkez solda yer aldığı II.Enternasyonal'in yöneticisi.

Beethoven, Lugwig van(1770-1827): Alman besteci. Batı klasik müziğinin en büyük bestecilerinden biri olarak kabul edilir.

Belarusya: Beyaz Rusya da denir. Baltık ülkeleri, Rusya, Ukrayna ve Polonya arasında bulunur. Geçen yüzyıl boyunca Belarusya bölgenin değişik güçlerine bağlıydı. SSCB'nin federe Cumhuriyetlerinden biri oldu. Bugün bağımsız. Yaklaşık bir milyon nüfusu var. Başkent: Minsk.

Bernstein, Edouard(1850-1932): Engels'in vasiyetini yerine getiren. Alman sosyal demokrasisi yöneticisi. *Sosyalizmin önkoşulları ve sosyal demokrasinin görevleri* (1899) kitabıyla "revizyonizm"e (marksist kavramları reformist bir anlamda revizyonu) ilişkin önemli bir teorik tartışma açar.

Bettelheim, Ernst: Macar komünist yönetici Bela Kun'un Avusturya'daki temsilcisi. Temmuz 1919'da, sosyal demokrat yöneticilerin pasifliği karşısında, iktidarı ele geçirmek üzere başarısız ve "solcu" bir girişim örgütlemeye niyetlendi.

Beyaz Rusya: Bkz. Belarusya.

"Beyazlar": Genel olarak "kızıllar"a karşı çıkan, karşı devrimcileri belirtmek için kullanılan terim. Beyaz bir general karşı devrimci ordunun (o da bir "beyaz ordu") bir generalidir.

Birinci Dünya Savaşı(1914-1918): "Büyük Savaş" denirdi...ikinci dünya savaşı patlayana(1939-1945) kadar Dünyanın paylaşalması için emperyalistler arası ilk büyük askeri çatışma. "Merkezi imparatorluklar"ı (Almanya ve Avusturya-Macaristan) ve müttefikleri- Fransız-İngiliz "Antant"ı ve onun müttefiklerini (Rus imparatorluğu ve Birleşik Devletler gibi) karşı karşıya getirir. Avrupanın kıtasının büyük bir kısı-

mın kana buladıktan başka, Asya, Afrika ve yeryüzünün bellibaşlı denizlerine yayılır. Merkezi imparatorlukların yenilgisiyle sonuçlanır. Bu savaşta altmışbeş milyon asker seferber olmuştur. Muhafazakar tahminlere göre, savaş 18,5 milyon insanın ölümüne neden olmuştur.

Birleşik enternasyonalist sosyal demokratlar: 1917'de küçük devrimci grup. Maksim Gorki'nin yayınladığı *Yeni Hayat* sayesinde etkili.

Blanc, Louis(1811-1882): Fransız ütopik sosyalist ve siyaset adamı. 1848 devrimi süresince bakan.

Blankizm: Bkz, Auguste Blanqui.

Blanqui, Auguste(1805-1881): Belki de XIX. yüzyılın, komünist düşünceli, en büyük devrimcisi. Yaşamının yirmi yılını, siyasal düşüncelerinden ötürü hapiste geçirdi. Adı, genellikle komplocu yöntemler ve devrimci bir elitle hareket eden bir azınlığa dayanarak ikidarı ele geçirme iradesi olarak eleştirilen "blankizme" verilmiştir.

Bolşevik: Rusça "çoğunluk" sözcüğü. RSDİP'nin II.Kongresinden (1903) sonra Lenin'in yönettiği akımın adlandırılması. 1905 devriminden sonraki baskı nedeniyle oldukça zayıflar. 1912'de bağımsız parti olarak kendisini kurar. 1913-1914'de yeni bir taban kazanır. 1917'de, Ekim devrimini yönetir. 1918'de, Komünist Parti adını alır.

Bolşevizm: Bolşevik akımın teori ve pratiği. Genellikle leninizmle eşanlamlı olarak kullanılır ama bu akımın daha dağişik bileşenleri olmuştur.

Brest-Litovsk: 1917-1918'de ayrı bir barış için sovyet iktidarı ve alman bloku arasında görüşmelerin yapıldığı Belarusya (eski polonyada) kenti.

Brest-Litovsk görüşmeleri: Sovyet iktidarı ile merkez devletleri (öncelikle Almanya) arasında bir ayrı barış için görüşmeler. 1917'de başladı ve Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması ile sonuçlandı. Sovyet iktidarı, Ukrayna gibi, zengin ve çok büyük toprak parçalarını bırakmak zorunda kaldı. Sovyet hükümeti bu antlaşmayı Kasım 1918'de - alman yenilgisi ve rus iç savaşı belirdiğinde- iptal etti.

Bracke, Wilhelm(1842-1880): Alman sosyal demokrasisinin kurucularından. Marx'ın yazıştıklarından.

Buharin, Nicolay(1888-1938): 1906'da Bolşeviklere katılır.1910'de göçmen. 1917'de Bolşevik Parti Merkez Komitesi üyesi. Lenin'le savaş sırasında ulusal sorun ve Devlet sorunu üzerine polemikleri olmasına ve 1918'de "Sol Komünist" grubu oluşturarak Brest-Litovsk Antlaşmasının imzalanmasına karşı çıkmasına rağmen, Lenin'in yakınında durdu. NEP savunucusu ve 1920'li yıllar boyunca KE yöneticisi. İlkin karşı çıkar sonra 1929'da Stalin'e bağlanır. Moskova duruşmalarında temizlenir. Sayısız temel eserin yazarı.

Byron, George(1788-1824): İngiliz romantik şair. Türk egemenliğine karşı Yunan Kurtuluş Komitesine seçilir. Bağımsızlıkları için ayaklanan savaşçılara ulaştığında ölür.

Çar:Slav egemenlerini; Rusya imparatorunu belirten rusça kelime.

Çeka: sovyet rejiminin siyasal polisi.

"Çekoslavak": 1918 yazında, emperyalistler tarafından silahlandırılırak (fransız subayların emrinde) Sibirya'da sovyet iktidarına karşı mücadeleye girmiş çekoslavak savaş mahkumları. 25 mayıs 1918'de çekoslavak lejyonunun isyanı genelleşmiş iç savaşın başlangıcını gösterir.

Çernov, Viktor(1873-1952): SR partisinin önde gelen yönetici ve teorisiyeni. 1890 yıllarından beri mücadele eder. Savaşta enternasyonalist. Şubat 1917 devriminden sonra Rusyaya döner. Kerenski döneminde tarım bakanı. Ekim 1917'de sağ kanat SR yöneticisi. Ocak 1918'de dağılan Kurucu Meclis başkanı. Sovyet iktidarına karşı mücadele. Hem Kızıl Ordu hem de Kolçak tarafından tehdit altında, 1921'de göç. Paris'de mücadele. New York'a yerleşir.

Çubar, Vlas(1891-1941): Ukraynalı köylü. 1907'de bolşevik. 1920'den 1922'ye Ukrayna'da Ekonomi Konseyi başkanı. 1921'de MK'ya, 1926'da Siyasi Büro'ya girer. Moskova duruşmaları sırasında ortadan kaybolur

Dan, Fedor (Théodore)(1871-1947): Rus sosyal demokrasisi yöneticisi. 1903'den sonra menşeviklerin sözcüsü. Savaş sırasında pasifist. 1917'de menşevizmin sağ kanadında. Ekim devrimine karşı çıkar. 1922'de sürgün. Martov'la birlikte önemli olan *Rus sosyal demokrasisi-*

sinin tarihi'nin yazarı.

Danton, Georges(1759-1794): Avukat. Fransız devriminde jakoben akımın önde gelen temsilcilerinden biri.

Darwin, Charles(1809-1882): Doğal ayıklanma ile canlı türlerinin evrimi üzerine çalışmalarıyla ünlü, XIX. yüzyıl İngiliz doğacısı ve biyologu. En tanınmış eseri: *Türlerin Kökeni*(1859). Teorileri, *darvinizm*, oldukça zengin olmakla birlikte kimi kez çok basitleştirici bir biçimde(*neo-darvinizm* ile) yorumlanmışlar ve beşeri bilimler alanına kötü oturtulmuşlardır.

Delege Konseyleri: Bkz. Sovyetler.

Demokratik merkeziyetçi muhalefet: Smirnov, Ossinski ve Sapranov ile (1920) KP'nin IX. Kongresinde ortaya çıkan muhalefet. Otorite yöntemlerinin kötüye kullanımı ve merkeziyetçiliğin kuralsızlığını ortaya koydular.

Denikin, Anton(1872-1947): Rus generali. İç savaş sırasında (özellikle 1918'de güneyde) karşı devrimci ordunun bir kolunu yönetmiştir. 1920'de batı avrupaya göç, daha sonra, 1945'te Birleşik Devletlere.

Desiyatin: 2,7 ark (elliiki ar) değerinde bir yüzey ölçüsü (tarımsal yapıda rus incelemelerinde kullanılan).

Doğu Halkları Kurultayı: Birinci Doğu Halkları Kurultayı Bakü'de, Eylül 1920'de toplandı. Üçte ikisi komünist olmak üzere, başlıcaları türk, iranlı, rus ve Kafkas ve Orta Asya halkları; ermeniler, gürcüler, özbek, hazar, kürt, tacik, çeçen, inguş vd. kırk kadar milliyetten gelen ikibinden az olmayan delegeyi (55'i kadın...) topluyordu.

Dostoyevski, Feodor(1821-1881): Dünya çapında tanınmış rus yazarı. Zorba bir toprak sahibinin oğlu, liberal siyasal çevrelerle ilişkisi oldu. Çarlık tarafından ölüme mahkum edildi, affedilip Sibiryaya sürgüne gönderildi. Romanlarında genellikle beşeri acıları ve alçalmaları anlatır.

Dzerjinski, Felix(1877-1926): Polonyalı. Rus ve Polonya sosyal demokrasisinde aktif. Onbiryıl mahpusluk, sürgün. Şubat 1917 devrimi ile zındandan kurtulur. Ağustos 1917'den ölümüne kadar bolşevik partinin MK üyesi. Çeka'nın kurucusu, kişisel dürüstlüğü ile bilinir. 1924'de ulu-

sal ekonomi konseyi başkanı, 1924-1925'de Siyasi Büro yedek üyesi. Kalb krizinden öldü.

Ebert, Friedrich(1871-1925): Alman siyaset adamı. sosyal-demokrat, 1913'ten sonra SPD yöneticisi. Birinci Dünya Savaşı sırasında şoven. Spartakist ayaklanmasının(1919) bastırılmasına katkıda bulundu. Alman Cumhuriyeti başbakanı(1919-1925).

Ekim: Bkz. Ekim devrimi.

Ekim Devrimi: Başkaca bir belirtici yoksa, burada 1917 Ekim devrimi sözkonusudur (ve devamı olarak onu izleyen yıllar). Başka "Ekim Devrim"leri de vardır (örneğin, 1949 çin devrimi).

Engels, Friedrich(1820-1895): Karl Marx'ın önde gelen çalışma arkadaşı. Katkısını marksist teorinin kurulmasına hasretti.

Enternasyonal, I.: Uluslararası Emekçi Birliği(1864-1876). Özellikle Marx ve Engels tarafından kuruldu.

Enternasyonal,II.: Sosyalist Enternasyonal. 1899'da kurulan büyük işçi enternasyonali. 1914'te, yönetici aygıtın çoğunluğu emperyalist baskılar karşısında teslim olduğunda ve savaşa karşı mücadeleyi reddettiğinde bölündü. 1923'de, Reformist temelde yeniden kuruldu.

Enternasyonal, III.: Komünist Enternasyonal. Devrimci temellerde 1919'da kuruldu. 1920-1930 yıllarında, sovyet stalinci bürokrasisinini elinde diplomatik bir araç haline geldi. Şeklen 1943'te feshedildi. Yerine Kominform kuruldu.

Enternasyonal, IV.: 1938'de, özellikle Lev Troçki ile, devrimci temellerde kuruldu. Anti-stalinci Sol Muhalefetin mirasçısı.

Enternasyonal, "iki buçuk"uncu: II. ve III. Enternasyonal arasında sallanan merkezci sosyalistlerce 1921'de kurulan, "Viyana Enternasyonali".

Enternasyonal, sosyalist: İkinci Enternasyonal.

Ermenistan: Ermenilerin dağlık ülkesi. Katliamlara (türkler tarafından: 1894-1896 ve 1915-1916) ve komşularının toprak fetihlerine maruz kalmış. Türkiye, İran ve Çarlık Rusyası arasında bölünmüş. SSCB'nin onbeş cumhuriyetinden biri. Bağımsız oldu. Yaklaşık 3,5 milyon nüfusu var. Başkent: Yerevan.

Estonya: Baltığın tam şeridindeki ülke. SSCB'nin üç Baltık ülkesinin en kuzeyindeki. Yaklaşık 1,6 milyon nüfusu var. Başkent: Tallin (eskiden Reval).

Foch, Ferdinand(1851-1929): Fransız ordusu mareşali. Birinci dünya savaşında, Almanya'ya karşı müttefik orduları birleşik komutanlığında önemli bir rol oynadı. 1918-1919'da rus devrimine karşı aktif.

France, Anatole (1844-1924): Fransız yazar. Tarihsel ve ahlaki romanların yazarı. İlerici davalara bağlandı.

Fransız devrimi: Başkaca bir beliritici yoksa, 1789-1815 burjuva devrimi sözkonusudur ve daha belirgin olarak, daha radikal olan ilk yılları, 1789-1794. Fransız devriminin başlıca aşamaları, 1789'da Ancien régime'in devrilmesi, 1792'de Cumhuriyetin ilanı, 1793-1794'te jakoben hükümet, 1794 "termidor", 1795-1799 Direktuvar rejimi, 1799-1815'te Napolyon Bonapart'ın diktatörlüğü.

Galiçya: Eski Avusturya imparatorluğu eyaleti, bugün Polonya ve SSCB'de. İberik yarımadasındaki (ispanyol devleti) Galiçya ile karıştırılmamalı.

Garibaldi, Guiseppe(1807-1882): İtalyan devrimci ve yurtsever. Feodaliteye, Avusturya'ya, İki-Sicilya Krallığına, papalığa ve Fransa'ya karşı İtalya'nın birliği ve bağımsızlığı için mücadele etti.

Geçici hükümet: bağlamına göre ve başka belirtici yoksa, şubat 1917 devriminden sonra, ocak 1918'de Sosyalist Federasyonunu kuruluşuna kadarki hükümetlerden biri. Ekim 1917 devriminden sonra "işçi köylü geçici hükümeti" olarak adlandırıldı.

Gogol, Nikolay(1809-1852): Ukrayna'da doğdu. Yazar ve dramaturg, modern rus romanının yaratıcısı.

Gorki, Maxime(1850-1936):Büyük rus yazarı, bolşevik sempatizan ve eleştirileri sola yakın olmasına karşın Lenin'in dostu. Gazetesi *Yeni Hayat (Novaïa Jizn),* birleşik enternasyonalist sosyal demokratların tutumlarını tanıtıyordu. 1920 yılları başlarında sovyet rejimine eleştirel destek tutumunu benimsiyordu. Son olarak Stalin'e bağlandı.

Gotz, Abraham(1882-1940): SR yöneticisi. 1917'de sağ kanat üyesi. Kerenski taraftarı. Ekim devrimine aktif olarak karşı çıktı. İç savaşta tu-

tuklandı. 1922'de ölüme mahkum oldu. Cezası hafifletildi. 1940'da öldü.

Guillaume II(1859-1941): Bir Hohenzollern. Prusya kralı. Almanya imparatoru(1888-1918).

Gürcüstan: Karadeniz, Rusya, Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye arasındaki Kafkas ülkesi. SSCB'nin onbeş cumhuriyetinden biri. Bugün bağımsız. Yaklaşık 5,3 milyon nüfus. Başkent: Tiflis.

Habsburg: Habsburg sülalesi (hanedan) Avusturya'da 1278'den 1918'e kadar hüküm sürdü.

Halk Komiseri: Sovyet hükümeti üyesi.

Halkçı sosyalist: Bkz. İşçici.

Herzen Aleksandr(1812-1870): Yazar ve eleştirmen rus edebiyatçısı. Rusyanın ilk sosyalistlerinden biriydi ve "popülist" denen akımın belli başlı öncülerinden biriydi

Hilferding, Rudolf(1877-1941): Avusturya kökenli alman siyaset adamı. Sosyal demokrat ve II. Enternasyonal yöneticisi. *Finans Kapital* üzerine önemli bir çalışmanın yazarı. Reformist oldu. 1923'de, 1928-29'da maliye bakanı.

Hindenburg, Paul von(1847-1934): Mareşal ve alman devlet adamı. Birinci dünya savaşı sırasında(1916) alman ve avusturya güçlerinin üst komutanlığına getirildi. 1925'de Reich başkanlığına seçildi, 1932'de yeniden seçildi, Hitler'i başbakanlığa atadı(1933).

Hiroşima: Nükleer holokaustun ilk kurbanı olan Japon kenti. Japon kenti Nagazaki de 1945'te bir amerikan atom bombası ile vuruldu.

Hitler, Adolf(1889-1945): Alman faşizminin(nazizim) şefi. Hindenburg tarafından 1933'de başbakan atanır. Onun ölümünden sonra(1934) başkan. "Reichsführer" olarak tüm iktidarı üzerine aldı. Totaliter ve kişisel bir diktatörlük kurdu. Gestapo(devlet polisi) ve toplama kamplarını kurdu. Tek partiyi dayattı. İşçi hareketini kanla ezdi. Soykırımı ile yahudi ve çingene topluluklarını yoketmeye yöneldi. İkinci dünya savaşının patlamasından önce Avusturya, Çekoslavakya ve Polonyayı işgal etti.

Hobereau: taşradaki küçük soyluluğu adlandırmak için küçültücü terim.

Hohenzollern: XII. yüzyıl sonunda orta avrupa beliren kraliyet haneda-

nı. Dallarından biri Prusya'da (1525'den başlayarak) sonra Alman imparatorluk rejiminde (1871-1918) hüküm sürdü.

Hugo, Victor(1802-1885): XIX. yüzyıl fransız yazarı, çok resmi olarak benimsenmiş. Monarşist bir aileden gelme, siyasete bağlandı, cumhuriyetçi oldu, insaniyetçi bir demokrasi taraftarı. Çağının siyasal, ahlaki ve edebi kaygılarını yansıtmayı istedi.

Ibsen, Henrik(1828-1906): Norveçli şair ve dramatik yazar. Halk kökenli. Yazılarında toplumsal ve felsefi bir esinle, özgürlük aşkını ve başkaldırma isteğini dile getirir.

İç savaş: Başka belirtici yoksa, 1917 ekiminden sonra gizli, sonra sovyet devrimini devirmek için ulusal ve uluslararası karşı devrimci güçlerce 1918'de genelleştirilen savaş. Emperyalist ittifak özellikle Almanya, Fransa, Büyük Britanya, Birleşik Devletler, Japonya, kanada'yı kapsıyordu.1920-1921'de karşı devrimin başarısızlığı ile sonuçlandı.

İnterrayons örgütü: Bkz. Mezhraiontsi.

İşçi muhalefeti: 1920 sonbaharında Şilyapnikov ve Kollontay ile oluşan, KP içindeki muhalif grup. Üretimde sendikaların denetimini, partiden işçi olmayanların ayıklanmasını, sorumluların seçilmesine ilkesine dönüşü savunuyordu. Sendikalar tartışmasında Lenin'e ve özellikle Troçki'ye karşı çıktılar.

İşçici: Trudovik ya da Halkçı sosyalist diye de adlandırılır. 1905 devriminde köylü radikalleşmesini temel alarak oluşan küçük burjuva akım. 1906-1914'teki sözde parlamentoya katılır. Devrime karşı, taşra küçük burjuvazisinin muhafazakar tedirginliklerini ifade eder. 1917'de sayısal olarak çok güçsüzleşir. Kerenski tarafından yönetilir.

Jakoben: 1789 Fransız devriminde radikal küçük burjuva akımların en önemlisi.

Jaurès, Jean(1859-1914): Üniversite hocası, gazeteci ve milletvekili. Fransız hümanist sosyalizmin önde gelen temsilcilerinden biri. Birinci dünya savaşının çıkarılmasına karşı çıktığı ve pasifist tutum takındığı için katledildi.

Kadet(KD): "Anayasacı-Demokrat" akım. 1917'de önde gelen burjuva partisi haline gelir. Şubat 1917'de Çar'ın devrilmesinden sonra ilk geçici

hükümeti kurar.

KD: Bkz. Kadet.

Kamanev, Lev(1883-1936): 1901'de rus sosyal demokrasisine girdi. Sürgün, firar. Göçmenlikte bolşevik oldu ve lenin'in yakın çalışma arkadaşı. Rusya'da yeraltında. 1914'te tutuklandı. Şubat 1917 devrimi ile kurtuldu. Lenin'in Nisan 1917'deki yönelişine, sonra Ekim ayaklanması kararına muhalif. "Uzlaşmacılar" hareketinin başı, 1918'de yeniden seçileceği, MK'dan istifa eder. 1920'li yıllarda SBKP'nin -KE'de de- önde gelen yöneticilerinden biri. Stalin'e karşı çıkar. Moskova mahkemelerinde tasfiye edilir.

Kamkov, Katz(1885-1938): Sol S-R yöneticisi. Ekim devrimini ve 19174de bolşeiviklerle bir ittifağı destekledi. Brest-litovsk Antlaşmasını bir ihanet olarak kınadı. Petrograd'da alman elçisi, Mirbach'ın temmuz 1918'de öldürülmesini düzenleyenlerden biri. Bu suikast "Sol S-R'lerin ayaklanmasının" unsurlarından biriydi ve Almanya ile savaşı yeniden başlatmayı hedefliyordu. Hapiste öldü.

Kapp, Wolfgang(1858-1922): Alman siyaset adamı. Aşırı milliyetçi. General Lüttwitz ile, 1920'de, Weimar Cumhuriyetine karşı Berlin'de bir hükümet darbesi düzenler. Bu darbe girişimi bir genel grevle başarısızlığa uğratılır.

Kautsky, Karl(1854-1938): Engelsin çalışma arkadaşı vasiyetini yerine getirenlerden. Birinci dünya savaşından önce (merkez solunda yer aldığı) alman sosyal demokrasisinin ve II.Enternasyonal'in başlıca teorisiyeni. Reformist oldu.

Kazak: Kökenleri, (XV., XVI. yüzyıllar) özellikle Don ve Dinyeper ırmakları boyunca yerleşik, fatihlere (türk, tatar...) direnen, savaşı ve özgür toplulukların adı. Arta kalanlar imparatorluğun sınırlarına gönderilen silahlı birlik, çarın özel muhafız birliği ve özellikle yıldırmak için baskı gücü olarak yetiştirilirler. Dağınık düzen atlı mücadelede uzmanlar. 1918-1921 iç savaşında beyaz orduların önemli bir kısımını oluştururlar. Yoksul kazakların çoğu devrimin başında bolşeviklere ve anarşist orduya (özellikle Ukrayna'da) katılırlar.

Kerenski, Aleksandr(1881-1970): Sosyalist avukat. 1917'de, "işçici"

akımın başlıca yöneticisi. 1917 Martında Adalet bakanı, sonra Savaş Bakanı. Temmuz 1917'de geçici hükümet başkanı. Burjuvaziin güvenilir adamı haline geldi. Devrimci hareketi bastırdı. Adını "kerenskizm"e verdi: yükselen bir devrime karşı burjuvazinin oynadığı son anayasacı kart. İngiltere'ye göç etti, sonra Fransa ve Birleşik Devletlere.

Kolontay, Aleksandra(1872-1952): Rus devrimcisi. 1899'da RSDİP üyesi. İlkin bolşevik sonra 1914'e kadar menşevik. Savaşta enternasyonalist. 1915'de yeniden bolşevizme katılır. Göçmen. Rusya'ya dönüşte, Ağustos 1917'de Bolşevik Parti MK'sına girer. Sağlık Komiseri. 1920-1922'de İşçi Muhalefeti sözcüsü. Stalin döneminde herhangi bir siyasal rol oynamaz ve diplomatik faaliyete çekilir. Marksist feminizmin önde gelen bir teorisiyeni ve yöneticisiydi.

Kolçak, Aleksandr(1874-1920): Tüm amiral ve rus sağının siyaset adamı. İç savaş sırasında beyaz ordularını "üst komutanlığında" birleştirmeye çalışır. Denetlediği bölgelerde kanlı bir askeri diktatörlük kurar. Siberya'da ele geçirildikten sonra kurşuna dizilir.

Koltsov, Aleksis(1874-1920): Rus halkçı şairi. Otodidakt. Aşk ve özgürlük türküleri.

Komintern: Komünist Enternasyonal.

Kornilov, L.G.(1870-1918): Meslekten subay rus. Temmuz 1917'de başkomutan. Bir hükümet darbesi düzenlemeye çalışır. İç savaş başında bir "gönüllü ordusu" kurar.

Kronştad Ayaklanması: Başkaca bir belirtici olmadığında, burada Mart 1921'deki sözkonusudur: Baltık üzerinde bir liman, Kronştad'ın askeri garnizonu bolşevik iktidara karşı ayaklandı. Yapılan görüşmelere başarısızlığa uğradı, ayaklanma Kızıl Ordu tarafından bastırıldı.

Kropotkin, Piotr(1842-1921): Anarşist devrimci rus. Eski prens, subay, kaşif ve bilgin. İsviçre, Fransa ve İngiltere'de mücadele etti. 1917'de Rusya'ya döndü. Yazıları ve etkisi birçok ülkeye yayılmıştır.

Kun, Bela(1885-1937): Macar devrimci. Rusya'da savaş esiri iken bolşevik oldu. 1919 Macaristan konseyler Cumhuriyeti başkanı. Göç etti. KE yöneticisi. Stalini destekler. Stalinci temizlikte tasfiye edildi.

Kurucu Meclis: Bir Anayasa kabul etme göreviyle seçilmiş olan temsil-

cilerin meclisi. Rusya'da bir Anayasa gerekliliği Şubat 1917 devriminden beri kendini kabul ettirmişti. Üyeleri Ekim'den önce seçilmişlerdi ama sonra toplandılar; güç ilişkilerindeki hızlı ve derin evrimi, devrimin deneyimini yansıtmıyordu. Sovyet Kongresinin alternatif meşruiyeti ile çatıştı. Ocak 1918'de yeni devrimci iktidar tarafından dağıtıldı.

Larine, Iou(1882-1932): 1901'de sosyal demokrat militan öğrenci. Sürgün edildi, birkaç kez firar etti. "Tasfiyeci" menşevik fraksiyonunun yöneticisi. Savaşta enternasyonalist. 1917 yazında bolşevik partiye katılır. Lenin'in tutumlarına karşı çeşitli muhalefetlere katıldı. 1926'da Stalin'e bağlandı.

Lasalle, Ferdinand(1825-1864): 1863'de ilk alman işçi partisinin kurucusu. Bu parti Gotha Kongresinde(1875) marksist işçi partisiyle birleşerek SPD'nin doğuşunu sağladı.

Lenin, Vladimir(1870-1924): Rus marksisitlerinin kinci kuşağının başlıca temsilcisi. 1887'de marksist bir çevreye katılır. Popülizme ve "legal marksizme" karşı polemik yapar. Sürgün edilir. Göç eder. 1903'ten başlayarak bolşevik yönetici. II.Enternasyonal solunun yaratıcılarından. Ekim devriminin, ölümüne kadar, SBKP ve III.Enternasyonal'in en tanınmış yöneticisi.

Leninizm: Lenin'in ölümünden sonra kullanılmaya başlanan terim. Onun şahsındaki siyasal pratik ve marksist doktrin kolunu belirtir.

Lermontov, Mikhaïl(1814-1841): Romantizmle halkçı destanlar geleneğini bağdaştıran rus şairi ve romancı.

Letonya: Estonya ve Litvanya arasında bulunan, Baltık kıyısındaki, üç baltık cumhuriyetinden biri. SSCB'ye bağlandı. Bugün bağımsız. Yaklaşık 2,7 milyon nüfusu. Başkent: Riga.

Liebknecht, Karl(1871-1919): Wilhelm Liebknecht'in oğlu, alman sosyal demokrat devrimci. Dünya savaşı boyunca enternasyonalist, antimilitarist faaliyeti ile sivrildi. Hapsedildi. 1918'de devrimle kurtuldu. Alman komünist partisinin kurucusu. 1919 Ocağında gericilik tarafından öldürüldü.

Liebknecht, Wilhelm(1826-1900): Alman sosyalisti. 1848 devriminde yer aldı. Marx'la yazışanlardan. I.Enternasyonal'in kurucularından.

Sosyal demokrat işçi partisinin(1869) kurucularından.

Litvanya: SSCB'nin baltık cumhuriyetlerinin en güneydeki. Beyaz Rusya, Polonya, Rusya ve Letonya ile sınırları var. Bugün bağımsız. Yaklaşık 3,6 milyon nüfus. Başkent: Vilnius.

Livonya: Litvanya'nın kuzeyinde bulunan baltık kıyısı bölgesine Almanlar tarafından verilen ad.

Lloyd George, David(1863-1945): Britanya siyaset adamı. 1916-1922'de başbakan.

Lozovsky, Salamon(1878-1952): İşçi, RSDİP'sine 1901'de katıldı. 1903'te Bolşevik. 1909'de göç eder. "Uzlaşmacı" olur. 1917'de Rusya'ya dönüşünde, menşeviklerle bir koalisyona taraftar, sosyalist işçi partisini kurar. Tekstil sendikası yöneticisi. 1919'da partiye döner. 1921'den 1937'ye kızıl sendikal enternasyonal başkanı, sonra Dışilişkiler komiseri. 1949'da ayıklanır.

Ludendorff, Eric(1865-1937): Alman generali. Hindenburg'un yakın çalışma arkadaşı, aşırı savaş yanlısı. Milliyetçi ve antisemit, Hitler'le 1923 Münih darbesine katılır. 1925 başkanlık seçiminde aday.

Luksemburg, Rosa(1870-1919): Polonyalı marksist devrimci ve teorisiyen. Alman sosyal demokrasisinde reformizme karşı mücadelede çok önemli bir rol oynadı. Emperyalizm üzerine çalışmaları ve leninizme yönelik (parti sorununda olduğu gibi rus devriminde tarım ve demokrasi sorunu üzerine de) formüle ettiği eleştirileriyle ünlü. Savaşta enternasyonalist. Hapsedildi. 1918'de serbest. Ocak 1919'da gericilik tarafından katledildi.

Lunaçarski, Anatol(1875-1933): Edebiyat ve sanat eleştirmeni. 1892'den başlayarak mücadeleye katıldı. 1903'de bolşevik. 1908'de Lenin'den uzaklaşır. Menşevik olur. *Sosyalizm ve Din* başlıklı, 1910 tarihli bir incelemenin yazarı. Savaşta enternasyonalist. Mezhraiontsy üyesi, 1917'de Bolşevik partiye katıldı. 1917 Ekiminden 1929'a Eğitim halk komiseri.

Makno, Nestor(1889-1934): Ukraynalı anarşist. Ekim devriminden sonra, Ukraynanın güneyinde, kazak ve köylü bir ordu örgütledi. Denikin(1919) ve Wrangel'e(1920) karşı Kızıl Orduyla müttefik. Bu ittifak,

beyaz orduların yenilgisinden sonra bozulur. Romanya'ya(1921), sonra Paris'e iltica eder.

Martov, Julius(1873-1923): RSDİP yöneticisi. Lenin'in dostu. 1903'ten başlayarak, sol kanadını temsil ettiği menşevik akımın kurucusu. Savaşta enternasyonalist. 1917 ekiminde iktidarın ele geçirilmesi ve sosyalist devrim sorununda "merkezci". İç savaşta sovyet rejimine eleştirel destek verdi. 1920'de Rusyayı terk etti.

Martinov, A.(1865-1935): 1884'te popülist militan. Tutuklandı. 1899'da RSDİP'e üye oldu. "Ekonomistler"in lideri, Lenin'e karşı polemik. 1905'ten sonra "tasfiyeci" menşevik. Savaşta enternasyonalist. 1917'de menşeviklerin sol kanadında. 1925'de KP'ye katılır. Ölümüne kadar KE'de çalışır.

Marks, Karl(1818-1883): Engels ile birlikte tarihsel maddeciliğin(marksizm) temellerini formüle etti. Komünist işçi hareketinin militan ve teorisiyeni. I.Enternasyonal'in kurucusu. Bu *defter*'de incelenen konulara ilişkin olarak belirtelim ki, Marks ve Engels öğretilerinin devrimci (yani anti-reformist) içeriğinin altını çizmişlerdir. XIX. yüzyıl sonu koşullarında, Rusyanın kapitalist gelişme tarihsel evresinden geçmeden doğrudan sosyalist geçişe girme olasılığını düşünmüşlerdir (potansiyal olarak mevcut bulunan bu olasılığın gerçekleşmesi. ulusal ve uluslararası mücadelelerin akışına bağlıydı). Beşeri toplulukların dünya tarihindeki tekdoğrulu anlayışına ve teorilerinin mekanist yorumlarına karşı çıkmışlardır. Bu konuda örneğin, bkz: Marx "*A.Bebel, W.Liebknecht, W.Bracke ve diğerlerine*", 17-18 Eylül 1879; Engels "*Joseph Bloch'a mektup*", 21-22 Eylül 1890; Marx "*Vera Zasuliç'e mektup*", 8 Mart 1881; Marx "'*Oteçestvenye Zapisky' redaksiyonuna mektup*", Kasım 1877; Marx ve Engels "*Komünist Parti Manifestosu İkinci Rusya Baskısına Önsöz*", 21 Ocak 1882.

Maksimalist: S-R'lerde uç sol bölünme.

Menşevik:Rusça "azınlık" terimi. RSDİP'nde 1903'den sonra oluşan "sağ devrimci" akım. Bolşevizme karşı. Dünya savaşında, biri enternasyonalist akım (Martov) ve bir diğeri anti-alman ve askeri müdahaleden yana (Plekhanov) olmak üzere bölündü. 1917'de biri, çoğunluk, sınıf işbirliği kanadı(Dan, Lieber, Tseretelli) ve diğeri sol olmak üzere bö-

ləndü. Ekim 1917 Devrimine kaşı çıktı.

Menşevikler (enternasyonalist): Martov ve Martinov ile menşeviklerin sol bölümü ve kanatı. Almanya'ya karşı Rusyanın savaşa girmesini desteklemeyi mahkum ettiler ve menşevik akımın çoğunluğu tarafından savaşın övülmesi çabasının izini sürdüler.

Mérimé, Prosper(1803-1870): Fransız yazarı.

Merkez imparatorluklar: Orta avrupada, birinci dünya savaşındaki başlıca müttefikler(Almanya ve Avusturya-Macaristan).

Merkezci: Aksine bir belirti olmadıkça, burada, reformla devrim arasında (parlamenter sağ ve sol arasındaki bir "merkez" parti değil) salınan bir akımı belirtir.

Meunier, Constantin(1831-1905): Belçikalı ressam ve heykeltraş. Kömür mandencilerinin sefaleti ile tanıştı, işçi durumunu betimledi.

Mezhraiontsi: "Çevreler arası komiteler" (ya da "bölümler arası"). 1917'de, özellikle, Troçki'nin de bulunduğu, rus sosyal demokrasisinin iki büyük eğilimine ait olmayan devrimci kadroların toplandığı örgüt. Temmuz 1917'de Bolşevik partiye katılır.

Miasnikov, G.I.(1889-1946): Bolşevik kadro. 1922'de işçi muhalefeti üyesi.

Milyukov, Pavel(1859-1943): Rus siyaset adamı. KD partisinin kurucusu. Şubat 1917'de monarşiyi kurtarrmaya çalıştı. Geçici hükümette dışişleri bakanı. İç savaşta general Denikin'in siyasi danışmanı. Fransaya göç etti.

Milyutin, Vladimir(1884-1942): İktisatçı. 1908'de üye. 1901'da bolşevik. Birçok kez sürgün. Ekim devriminden sonra Tarım Komiseri. Koalisyon hükümeti yanlısı. 1928'de merkezi statistik bürosu yönetmeni. Stalinci temizlik sıraesında kaybolur.

Moskova duruşmaları: 1936-1938'de, SSCB'de ardarda düzenlenen siyasal duruşmalar. Bu duruşmalar boyunca, Ekim devriminin yöneticisi olmuş komünist kadroların çoğunluğuna, herzaman karşı devrimin temsilcisi gibi inanılmaz suçlamalarda bulunulmuştur. Bu duruşmalar, SBKP ve Devlet'te Stalin'in yönettiği fraksiyona karşı tüm muhalefeti fizik olarak yoketmeyi hedeflemekteydi. Stalinci dönemin en büyük te-

mızlığının başlıca piyesini oluştururlar.

Musorgski, Modest(1839-1942): Rus besteci. Varını yoğunu yitirmiş bir toprak sahibinin oğlu. Küçük insanların acılarına yakın.

Nazizim: "National-Socialism"in ilk hecelerinin yanyana gelmesi, hitlerci alman faşizminin resmi adı. Irkçı, yahudi düşmanı, milliyetçi, totaliter ve antikomünist akım. III.Reich'ın, hitler diktatörlüğünün ideolojisi.

Nekrasov, Nikolay(1821-1877): Rus gazeteci, edebiyat eleştirmeni ve şair. Halkın sefaletini dile getirmekle ünlü.

NEP: "Yeni Ekonomi Politikası" 1921'de yürürlüğe sokulur. Savaş komünizminin komuta ekonomisinden derin bir kopuşu temsil eder. Köylü üretimini ve piyasayı serbestleştirir ve özel küçük sanayinin gelişimini kolaylaştırır, yabancı sermaye yatırımlarına açılır.

Noguine, Victor(1878-1924): İşçi. 1898'den başlayarak RSDİP üyesi. 1903'te bolşevik. Sürgün, göç, yeraltı. 1910'de uzlaşmacı. Nisan 1917'de MK'ya seçilir. Bir kolasiyon hükümetinden yana. Sanayi Halk Komiseri. Ölümünden sonra, stalinci temizlik sırasında "halk düşmanı" ilan edildi.

Osmanlı İmparatorluğu: XV. yüzyıldan başlayarak kurulan Türk imparatorluğu, Roma İmparatorluğunun ve Arap Halifeliğin mirasçısı, büyük bir akdeniz gücü haline geldi. Güney-doğu avrupa, Orta-doğu ve Kuzey Afrika'nın önemli bir kısımında (XVI-XVII. yüzyıllarda) doruğuna ulaşır. Uzun bir gerileme ve çöküş döneminden sonra, birinci dünya savaşında Almanyanın müttefiği olur. Sonuçta, merkez imparatorlukların yenilgisinden sonra dağılır, Mustafa Kemal ayaklanması ve Cumhuriyetin kuruluşu.

Ossinski, V.(1887-1938): Sosyalist. 1907'de bolşevik. Birçok kez sürgün. 1918'de ulusal ekonomi konseyi başkanı. "Sol komünistler"in kurucularından. 1921-1930'de ilkin MK yedek üyesi sonra asil. Moskova duruşmaları sırasında tutuklandı, sonra kayboldu(temizliklerde tasfiye?).

Ostrovski, Aleksandr(1823-1886): Rus tiyatro yazarı. Gogol'ün ardından, halkçı esinli, kendine has ulusal bir tiyatro geliştirdi. Rus burjuvazinin önyargılarını sergiler.

Owen, Robert(1771-1858): İngiliz ütopik sosyalistlerin en büyüklerinden, kooperatif hareketinin kurucusu.

Plehanov, Georgi(1856-1937): Rus entellektüel ve filozof. RSDİP ilk kuşak kadrosunun en ünlüsü. Marksizmi Rusya'ya soktu. II.Enternasyonal'in kurucu üyesi. 1904'ten itibaren menşevik yönetici. Birinci dünya savaşı süresince şoven bir tutum takındı. "Tarihsel olarak erken" gördüğü 1917 Ekim devrimine karşı çıktı.

Pobedonostev: XX. yüzyılın başında rus ortodoks kilisesinin laik temsilcisi. Dostoyevski'nin, *Büyük Engizisiyoncu* romanını modellerinden biri.

Pogrom: Genellikle yetkililer tarafından düzenlenen ve katliam ve talanla beliren antisemit hareket.

Polonya: Orta avrupa ülkesi. 1792 ile 1795 arasında eski Polonya Krallığı kademeli olarak Prusya(Posnanie), Avusturya(Galiçya) ve Varşova'yı 1915'te eyaletlerinden birinin başkenti yapacak olan Rus imparatorluğu arasında kademeli olarak paylaşıldı. Polonya birliğini ve bağımsızlığını birinci dünya savaşının sonunda elde etti. Stalinci bürokrasinin egemenliğindeki Varşova paktına sokuldu (Doğu Avrupa ülkelerinin sovyetik bloku). Bir Halk Cumhuriyeti oldu. 1989-1991 arasında Moskova ile bağlarını kopardı.

Popülizm: XIX. yüzyıl Rusyasında önde gelen devrimci akım. 1848'den 1881'e rus sosyalizmini temsil eder. Karmaşık, farklı hareket ve yönelişleri kapsar (kırsal olduğu gibi kentsel örgütsel çalışmayı, propagandanın yanısıra çarın kendisine ve yüksek memurlara karşı suikasti içererek). Rus marksizmi (Plehanov, Lenin) onun yönelişleriyle polemik yaparak kendisini inşa etmiştir. Bu akım tüm rus devrimci geleneğini etkilemiş ve özellikle, XX. yüzyılın başında S-R partisinin doğuşunu hazırlamıştır.

Prusya: Kuzey Almanya'nın eski ülkesi. Kökeni XIX. yüzyıla uzanır. XVII. yüzyılda bir krallık kurar. Sınırları fetihlere göre değişmiştir (kimi zaman bugünkü Almanyanın ötesinde, bugünkü Polonya ve eski SSCB'ye uzanarak). 1870-1871 savaşıyla tamamlanan Almanyanın birleşmesindeki önemli bileşenlerden biri. Resmi olarak 1934'de Reich'ın bağrında kaybolur.

Puşkin, Aleksandr(1799-1837): Rus yazar. İmparatorluk görevlisi, ama liberal düşünceler savunur. İki kez sürgüne mahkum olur. Modern rus edebiyatının kurucusu olarak kabul edilir.

Radek, Karl(1885-1939): Galiçya'da doğdu. Polonyalo, alman ve sonra rus sosyal demokrasisinde aktif. Tutuklandı, firar etti. Katusky'ye karşı polemik. 1917'de bolşevik partiye. Ulusal sorun konusunda anlaşmamakla birlikte Lenin'e yakın. 1918'de sovyet hükümetinde dışişleri komiser yardımcısı. Brest-Litovsk görüşmelerine katıldı. Almanya meselesiyle uğraştı. KE'de çalıştı. Moskova'daki Doğu halkları üniversitesinde rektör. Stalin'e karşı çıktı. Hapiste öldü.

Reich: İmparatorluğu imleyen almanca kelime. Alman devletini ve üç siyasal rejimi belirtmek için kullanılır: I. Reich ya da Germanik Aziz Roma İmparatorluğu(926-1806); II.Reich Bismark tarafından kurulan (1871-1918); III. Reich, hitlerci(1933-1945).

Renner, Karl(1870-1950): Avusturyalı hukukçu ve siyaset adamı. austro-marxist akımdan. Reformist oldu, birinci dünya savaşında "sosyal yurtsever" Ulusal Konsey başkanı(1931-1933), nazi işgalinde yeraltına geçti. 1945'de başbakan, sonra Cumhurbaşkanı.

Riyazanov, David(1870-1938): Rus sosyalist militan ve marksist tarihçi. 1889'da bir marksist çevrenin örgütleyicisi. Tutuklandı, göç etti. RSDİP'nin büyük fraksiyonlarını tercih etmeyi reddetti. Savaşta enternasyonalist. Mezhraiontsi üyesi, 1917'de Bolşevik partiye katıldı. Ekimden sonra menşeviklerle işbirliğinden yana. 1930'a kadar yöneteceği Marx-Engels Enstitüsünün kurucusu. Stalinci temizlik sırasında ortadan kayboldu.

Rikov, Aleks(1881-1938): 1901'de RSDİP'e girdi. 1903'te bolşevik. 1905 devriminde "komite adamlarını" destekleyerekten Lenin'in yönelişine karşı çıktı. MK'ya seçildi. Birçok kez tutuklandı (8 yıl hapiste) ve firar etti. 1910'da "uzlaşmacıların" yönetecisi. İçişleri Komiseri(1917). 1923'den 1929'a Siyasi Büro üyesi. 1924'te Halk Komiserleri Konseyi başkanı. 1928'de, Buharin ile birlikte Stalin'e karşı çıkar. Moskova duruşmaları sırasında tasfiye edildi.

Robespierre, Maximillien de(1758-1794): Fransız devriminde, jakoben akımının önde gelen temsilcilerinden.

Rolland, Romain(1866-1944): Fransız yazar. Hümanist ve evrenselci içerikte felsefi ve tarihi dramların yazarı. 1927'den itibaren SSCB'ye desteğini sunar.

Rousseau, Jean Jacques(1712-1778): Aydınlanma çağının radikal küçük burjuva büyük ideologu. tarihyazımının ve çağdaş toplumbiliminin habercilerinden.

Rus imparatorluğu: X. ve XV. yüzyıl arasında kurulan imparatorluk. Sınırları, doğu avrupadan, Türkiye'ye, Moğolistandan Çine, Baltıklardan uzak doğuya uzanıyordu. Rusya, güneyde müslüman nüfus ve batıda, kimi kez sınai gelişme açısından görece önemli (Polonya gibi) orta avrupa nüfusu gibi, çok farklı kavimlere ve milliyetlere hükmediyordu. 1917 Ekim devriminden sonra yerini SSCB'ye bıraktı.

Rus-Polonyalı savaşı: Başkaca bir belirtici olmadığında, Mayıs-Eylül 1920'de sovyet kızıl ordusu ile polonya iktidarı arasındaki savaş. polonya devrimci hareketi ile birleşik bir hareket yerine sovyet müdahalesi, bir ulusal savunma refleksine yol açtı. Kızıl ordunun ricatı ile sonuçlandı.

Rus-Japon savaşı: 1904-1905'de süren, uzak doğudaki sömürgeler için Rusya ve Japonya arasındaki savaş. Çarlık ordusu (ve özellikle deniz) yenildi. Rus yenilgisi 1905 devriminin olgunlaşmasına katkıda bulundu. Japon zaferi doğuda büyük bir yankı buldu: asyai bir gücün, batılı bir imparatorluk üzerine ilk galebe çalışıydı bu.

Rusya: Doğu avrupa ülkesi. X. yüzyıldan XX. yüzyıla, Çarlığın egemenliğinde uçsuz bucaksız bir imparatorluğun merkezi oldu. Avrupa büyük gücü (ve asya: Sibirya). 1789'dan (fransız devrimi) itibaren avrupa kıtasında (Almanya ile birlikte) düzenin bir muhafızı oldu. 1917 devriminin esas olarak cereyan ettiği sahne. 1923'den itibaren SSCB'ye bütünleştirildi. Birliğin diğer bileşimine tahaküm eden, stalinci bürokrasinin kalesi haline geldi. SSCB'nin dağıtılmasından beri, rus rejimi büyük güç olma konumunu sürdürme peşinde. Başkent: Moskova.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi partisi(RSDİP): 1898'de kuruldu (ama baskıdan ötürü bir süre yokoldu). Marksizmi benimseyen tüm devrimci akımları toparladı. 1903'de bolşevik (Lenin ile) menşevik (Martov ile) iki başlıca fraksiyona bölündü. Geçici bir süre 1905 devrimi ile birleşti.

Lahin yapıları 1917'ye kadar birleşik kalmakla birlike, özellikle Bolşevik partisinin doğuşuna yol açarak, 1912'de kesin olarak iki parti halinde bölündü. Troçki gibi, sayısız bağımsız şahsiyet, 1918'de SBKP olan, Bolşevik partiye 1917'de katıldılar.

Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Federasyonu: Ocak 1918'de üçüncü tüm rus sovyet kongresince kuruldu.

Saltikov(Şçedrin), Mikhail(1825-1889): Rus yazar ve gazeteci. Ülkesinin taşra eşrafının ve soyluluğunun satirik betimleyicisi.

Savaş Komünizmi: İç savaş döneminde (1918-1921) uygulunan, eşitlikçi özü, nadikal devletleştirmesi ve köylülerin gıda ürünlerini zorla elkoyma gibi olağanüstü önlemleriyle karakterize olan ekonomik siyaset yönelişine verilen ad.

Scott, Walter(1771-11832): Dünya çapında tanınmış iskoç yazar. Tarihsel roman yazarı. XIX. yüzyıl tarihçilerin akıl ustası.

Scriabine, Aleksandr(1872-1915): Rus besteci ve piyanisti. Evrensel bir sanat geliştirmeye çalıştı. Doğu filozoflarıyla görüşmesinden etkilendi.

Sibirya: Kuzey Asyanın tümünü kapsıyan eski SSCB'nin asyadaki bölümü. Çarlık döneminde olduğu gibi, Stalin döneminde de siyasal mahkumlar (genellikle devrimciler) Siberya'daki kamplara, iç sürgün olarak gönderilirdi.

Skripnik, Nikolas(1872-1933): Ukraynalı sosyal demokrat işçi. 1903'de bolşevik. Yıllar boyu hapishane ve zındanda kaldı. 1918'den itibaren Ukrayna devriminin yöneticilerinden. MK üyesi, muhalefete karşı Stalin'i destekledi, aynı zamanda Ukraynanın ruslaştırılmasına karşı da direndi. İntihar etti.

Soğuk savaş: 1948'den başlayarak emperyalist güçler ile sovyet bloku arasındaki "Doğu-Batı" çatışması. "Soğuk" denmekte çünkü dünya çapında askeri kapışma yoktu, ama buna sayısız "yerel" ve bölgesel" savaşlar eşlik etti (amerikan emperyalizminin vietnam devrimine karşı sürdürdüğü yıkıcı savaş gibi).

Sol muhalefet: "leninist-Bolşevik" diye de adlandırılır. Anti-stalinci (anti-bürokratik) muhalefet. SBKP içinde 1923'de kuruldu, özellikle Troçki

tarafından oluşturuldu. 1929'da uluslararası sol muhalefetin ve 1938'de Dördüncü Enternasyonal'in kuruluşuna beşiklik etti.

Sol komünist muhalefet: 1918 başında, Buharin, Radek, Uritski çevresinde, Brest-Litovsk Antlaşmasının imzalanması meselesine ilişkin olarak oluşturulan muhalefet grubu. Devrimci bir savunma savaşının ardından, sovyet yapılarının iktidarının temelden güçlendirilmesini, ekonomik alanda denetemin merkezileştirilmesini ve millileştirmelerin yaygınlaştırılmasını içeren, komünist mücadelenin bütününde "uzlaşmasız" bir program öneriyorlardı.

Sosyal demokrat: Bu terim bugün reformist sosyalist partilerin ait olduğu akımı belirtmekte. Birinci dünya savaşından önce, en devrimci unsurları da dahil olmak üzere (örneğin, Lenin o zaman bir rus sosyal demokratıydı) bütün marksistleri ifade ediyordu.

Sovyet: "Konsey"lerin rusça terimi. 1905, daha sonra 1917 devrimi sırasında ortaya çıkan öz örgütlenme yapılarını ifade eder: işçi, köylü ve asker konseyleri. Fabrika konseylerini bütünleştirmekle birlikte hepsinden önce bölgesel ve piramidal yapılar (tabandan tavana geriye çekme ile temsilcilerin seçilmesi). 1917'de, sosyalist demokrasinin kurumsal çerçevesini, devrimci yeni devletin çatısını oluşturur. İç savaşta canlılığını yitirir. Tüm temsiliyeti ve reel iktidarı stalinci bürokrasi tarafından elinden alınmıştır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB): 1923'de kuruldu. Kesin olarak 1991'de dağıldı ve yerini (geçici?) Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) aldı.

Spartaküs: Roma'da ayaklanan kölelerin şefi. Antik çağdaki en büyük köle isyanını yürüttü. Roma ordularınca iki yılda çökertildi. İÖ. 71'de öldürüldü.

SPD: Alman sosyal demokrat partisi. 1891'de kuruldu, marksist ve Lasalcı akımların birleşmesinin ürünü olan sosyal demokrat işçi partisinin (1875'e kadar gider) mirasını topladı. Özellikle Kautsky tarafından temsil edildi, birinci dünya savaşına kadar II.Enternasyonal'in başlıca partisiydi. 1914'te, ülkelerinin savaşa girmesini kabul ederek kendi emperyalist güçlerinin çıkarları önünde yöneticilerinin çoğunluğu teslim oldu. Reformist oldu, bu parti 1918-1923 alman devriminin bastırılmasına katıldı.

Spiridonava, Maria(1882?-1941?): SR militanı. 1906'da bir köylü katliamının sorumlusu bir generale ateş etti. Onbir yıl zından. Şubat 1917 devrimi ile kurtuldu. SR partisinin sol kanat yöneticisi. Enternasyonalist. Bolşeviklerle koalisyonu destekledi. Brest Litovsk Antlaşmasını mahkum etti. Temmuz 1918, "sol SR ayaklanmasını" hazırladı. 1919'da tutuklandı. Stalinci temizlik sırasında ortadan kayboldu.

S-R'ler: II.Enternasyonal üyesi parti. Resmi olarak 1902'de kuruldu. XIX. yüzyıldaki "popülist" denen hareketin uzantısı. köylü hareketinde hegemonik, aynı zamanda kentlerdeki büyük işletmelerde yerleşik. Zayıf örgütlü. 1917 Şubat devriminden sonra, geçici burjuva hükümetiyle sınıf işbirliği politikasına girer. Yaz aylarında giderek güçlenen bir sol kanat (Spiridonava, Kamkov) ve giderek zayıflayan bir sağ kanada (Çernov, Gotz) bölünür. Sağ kanat Ekim devrimine karşı hemen mücadele girişir. Sol kanat, bir ihanet olarak değerlendirdikleri Brest-Litovsk Antlaşmasına kadar sovyet iktidarına katılırlar. Bolşeviklere karşı çıkarlar ve 1918 Temmuzunda "sol SR'lerin ayaklanmasını" düzenlerler.

SS: Koruma seksiyonu. Alman nazizminin askerileştirilmiş siyasi polisi. "Ölüm kampları", toplama kamplarının yönetiminde ve bastırmada, Gestapo ile önemli bir rol oynadı.

Stalin, Jozef(1879-1953): Gürcü. RSDİP'e 1898'de katıldı. 1903'te bolşevik. Uzun süre partinin leninist kanadında devrimci bir kadro. Kafkasyada yeraltı. Savaş sırasında Sibiryaya sürgün cezası.

1917 Şubat geçici hükümetine ilişkin olarak uzlaşmacı. Nisan'da Leni'in pozisiyonlarına gelir. MK'ya seçilir. 1919'dan 1923'e Milliyetler komiseri. 1922'den başlayarak MK sekreteri. 1922-23'de milliyetler ve parti içi rejim meseleesinde Lenin'e şiddetle karşı çıktı. 1924'ten ölümüne kadar SBKP'nin ve Devletin başlıca yöneticisi oldu. 1930'lu yıllardaki büyük temizliklere yön verdi. Sovyet rejiminin bürokratik yozlaşma sürecinin simgesi oldu.

Stalinizm: Josef Stalin'in şahsıyla özdeşleşen bürokratik diktatörlük rejimi.

Sun Yat-sen(1866-1925): 1911 Çin cumhuriyet devriminin yöneticisi. Guomindang partisinin kurucusu.

Stuttgart Kongresi: 1907'de Stuttgart'ta (Almanya) toplanan Sosyalist Enternasyonal Kongresi.

Şansölye: Almanya ve Avusturya'da hükümet başkanı.

Şliapnikov, Aleksandr(1883-1943): Demir-çelik işçisi. 1899'dan başlayarak RSDİP üyesi. 1905 devriminden sonra iki yıl hapis. 1908-1914 göçmen. 1915-1917 yeraltında. Ekim devriminden sonra Çalışma komiseri. Bir koalisyon hükümetinden yana. 1918'de MK'ya seçildi. İşçi Muhalefeti üyesi. İlkin stalinizme karşı çıktı sonra bağlandı. Stalinci temizlemede tasfiye edildi.

Şopen, Frederik(1810-1849): Polonyalı besteci ve piyanist. Batı klasik müziğinin en büyük bestecilerinden biri olarak kabul edilir.

Tasfiyecilik: "Tasfiyeciler", 1905-1907 devriminden sonra partinin yeraltı örgütünü dağıtıp sadece yasal faaliyette bulunmayı isteyen, menşeviklerin kanatı.

Temizlikler(stalinci): Stalinci rejim tarafından yapılan terör sisteminin başlıca unsuru. 1930'lu yıllarda geliştirelen, dünyanın en baskıcı ceza yasasından destek alır. Bu onyılın başında, tarımın zorla kollektifleştirilmesi çerçevesinde köylülere kitlesel baskının ardından yapılmıştır, Temizlikler, tabandan tavana, birbirini izleyen kuşakların komünist kadrolarını cezalandırmıştır. İlkin 1917 öncesi kadroların çoğunluğu elenmiştir (1936-1938 moskova duruşmaları ile). Sonra devrim ve iç savaş sırasında, sonra NEP'te, sonra İspanya iç savaşındakilerin(1936-1939) yanısıra Kızıl Ordunun birçok üst subayı (iç savaştakiler olduğu gibi ikinci dünya savaşındakiler de) ve kendileri de stalinci olan önemli sayıda diğer kadrolar. KP'nin yönetici aygıtı böylece kırıp geçirildi. Yüzbinlerce insan öldürüldü (özellikle komünistler ama eski S-R'ler ve menşevikler de). Terör kurbanların ailelerine de vurdu. Bir hükümet yöntemi olarak, siyaset çevrelerinin dışına çıkarak toplumun tüm kesimlerine uzandı. Milyonlarca kişi, ölmek üzere sibirya'daki kamplara gönderildi (1930 yıllarının sonunda stalinci kamplarda en az altı milyondular). Stalinci terör ve temizlik, stalinizm döneminde gerçekleşen bürokratik karşı devrimin derinliğini ve şiddetini gösterir.

Teodoroviç, İvan(1876-1938): Köylü. 1898'de sosyal demokrat. 1903'te bolşevik. Zindanda sayısız yıllar. Nisan 1917'de MK'ya seçilir.

Nisan ve Kasım'da uzlaşmacı. Ekim devriminden sonra İkmal komiseri 1928'de Köylü Enternasyonali sekreteri. Stalinci temizlikler sırasında ortadan kaybolur.

"Termidor": Bu terim, ilkin, 1789-1815 Fransız Devrimi süresince bier *siyasal* karşı devrimini ifade ederdi. Robespierre'in devrilmesi ile temmuz 1794'te başlayan ("termidor" dönemin takviminin bir ayı idi), bu karşı devrim Ancien régime'e karşı ayaklanmadan doğan halkçı ve demokratik iktidar biçimlerini, onun burjuva karakterini bozmadan, yoketti. Kıyas yoluyla, "sovyet termidoru", sosyalist demokrasiyi tasfiye edip bürokratik bir diktatörlük kuran, ancak SSCB'de kapitalizmi yeniden yerleştirmeyen stalinci karşı devrimi belirtir.

Tolstoy, Lev(1828-1910): Dünya çapında ünlü rus yazarı. Köklü soylu aileden. Büyük tarihsel romanların yazarı, rus toplumunu sergiler.

Toplama kampları:Hitlerci Nazi rejimi tarafından 1933'den başlayarak kurulmuşlardır. Kamp sistemi -"toplama kampları dünyası"- tüm direnişi kırmayı ve Almanya'da da Hitlerci rejimi dayatmayı hedefler. II. Dünya Savaşının patlamasından önce, 1939'da zaten işlemekteydiler. Baştan beri alman tutuklularını (kamu hakları savunucuları, siyasal-komünistler ve de sosyalist ve liberaller de) ve yokedilmesi amaçlanan topluluk üyeleri (Yahudiler ve çingeneler); sonra, önce işgal edilen ülke (Avusturya...) uyrukları. Dünya savaşıyla işgal edilen avrupa ülkelerinin direnişçilerini, siyasal mahpuslarını ve Yahudileri de kapsadı. Bu kamplar arasında: Auschwitz, Bergen-Belsen, Buchenwald, Dachau, Mauthausen, Neuengamme, Ravensbruck, Treblinka. Kamplar nazi diktatörlüğünün en korkunç kurumlarından biri olmuştur. İnsani olmayan yaşam koşulları, çalışmanın verimliliğinin kalmaması ile "ölüm kampları" adını hak etmişler ve 1942'den başlayarak, özellikle Yahudilere yönelik, kitlesel tasfiyesi bir sınai sistem olarak yürürlüğe koyulmuştur.

Transkafkasya: Kafkasya'nın üç doğal alanından biri, bölgenin güneyinde bulunur.

Troçki, Lev(1879-1940): 1896'da sosyal demokrat. Sürgün cezası, firar, göç. 1905 devriminin başlıca temsilcilerinden. Genellikle menşeviklere yakın düşmekle birlikte uzun zaman RSDİP'nde bağımsız şahsi-

yet. 1910-1912'de tüm fraksiyonları birleştirme peşinde. Bu durumda Lenin'e şiddetle muhalif. Savaşta enternasyonalist. 1914'te menşeviklerle kesin olarak kopar. 1917'de bolşevik partiye katılır. Rus devrimin belli başlı önderlerinden. Brest Litovsk görüşmelerinde sovyet heyeti başkanı. İç savaşta Kızıl Ordu şefi. Lenin'in ölümünden sonra rejimin bürokratlaşma sürecine ve Staline karşı çıktı. Sürgün. 1938'de IV.Enternasyonal'i kurdu. Meksuka'da stalinin gizli servisince öldürüldü.

Trudovik: Bkz. İşçici.

Turgenyev, İvan(1818-1883): Batı avrupa düşüncesinden derinden etkilenmiş rus yazarı. Rusya'da serflik hallerini sergiler.

Ukrayna: eski SSCB'nin güney batısında bulunan zengin ovalar ülkesi. XVII. ve XVIII. yüzyıllardan itibaren rus imparatorluğuna sokuldu. 1918 Brest Litovsk Antlaşması ile almanya tarafından işgal edildi. 1918-1921 iç savaşı süresince iltihak edildi. 1922'de SSCB'nin federe cumhuriyetlerinden biri oldu. Bugün bağımsız. Yaklaşık nüfus 50 milyor. Başkent: Kiev.

"Uzlaştırıcılar": A.Rykov ve V.P.Noguine tarafından yönetilen "parti bolşevikleri" adıyla da tanınan bolşevik akım. 1905-1907 devriminin başarısızlığından sonra beliren ve 1912'de biçimlenen, RSDİP'nin bolşevik ve menşevik olarak bölünmesine karşı mücadele etti. Bu terim başka vesilelerle de, örneğin 1917 Şubatının ürünü olan burjuva hükümetini desteklemeye hazır olanlar ya da bölünmeye rağmen menşeviklerle birliği yeniden sağlamayı isteyenler için de kullanılmıştır.

USPD: Almanya bağımsız sosyal demokrat parti. 1917'de SPD'den savaş karşıtı bölünme. Çoğunluğu 1920'de KPD (Alman Komünist Partisi) ile birleşti. Geriye kalanlar ağır ağır sosyal demokrasiye bağlandılar.

Uritski, Moiz(1873-1918): 1890'lardan başlayarak sosyal demokrat militan. 1905 devriminde yöneteci konumda. 1917'de Mezhraiontsi üyesi. Temmuz 1917'de bolşevik, MK'ya seçilir. Petrograt'ta çeka şefi. Bir S-R'li tarafından öldürülür.

Verhaeren, Emile(1855-1916): Fransızca ifade eden flaman şair. İlkin natüralist, bir süre mistik, sosyalist oldu. Kalabalıkların ve dayanışma-

nın, sınai kentlein, enerji ve makinelerin şiiri ile ünlendi.

Volkswehr: Birinci dünya savaşının ertesinde avusturyalı sosyal demokratlar tarafından kurulan ve yönetilen ve sosyalist emekçileri eğiten silahlı güç.

Volodarski, V.(1891-1918): Marksist yahudi örgütü, Bund'un üyesi. Ukrayna sosyal demokrat partiye girer. Tutuklama, firar, göç. Birleşik devletlerde sendika militanı. 1917'de Rusya'ya döner ve bolşevik partiye girer. 1918'de Haberleşme Halk komiseri. Bir sol SR tarafından öldürülür.

Voltaire, diye anılır **François Aroue**(1694-1778): Aydınlanma Çağının fransız tarihçi, filozof yazarı. Burjuvazinin önde gelen ideologu, J.J. Rousseau'dan daha az radikal.

Weimar Cumhuriyeti: Birçok sosyal demokratın katılımıyla, Guillaume II'nin tahtan çektilmesinden sonra, 9 kasım 1918'de almanya'da kurulan rejim. Alman devrimini ezdikten sonra, toplumsal ve ekonomik bunalımı aşmaktan aciz olduğunu ortaya çıktı. 1933'de iktidara çağrılan Hitler aşamalı olarak nazi diktatörlüğünü yerleştirdi.

Weygand, Maxime(1867-1965): Fransız generali, Foch'un genel kurmay başkanı.

Wilson, Thomas(1856-1924): Amerikalı devlet adamı. 1913'de başkanlığa seçilir. Amerikan emperyalizminin konumunu güçlendirmek için savaşta avrupalı güçlerin zayıflamasından istifade eder.

Wrangel, Piotr(1878-1928): Rus generali. İç savaşta beyaz ordu komutanlarından: Denikin'in yardımıcısı, sonra yerini alır. Fransa tarafından desteklenen karşı devrimci bir hükümet kurar. 1920'de yenilir, Belçika'ya göç eder.

Yudeniç, N.N:(1862-1933): Beyaz general. İngilizlerin desteği ile 1919'da Petrograd'a saldırıyı yönetti.

Zenzinov, Vladimir(1880-1953): S-R yöneticisi. 1905 devriminden sonra zorla göç, firar, göç. Yeraltı. Yeniden tutuklanma. 1914'te tahliye. Rus savaşını destekler. S-R partisi yöneticisi, şubattan itibaren bolşevik karşıtı tutumlar savunur. Partinin sağ kanadında. İç savaş sırasında, Ufa'daki sovyet karşıtı hükümet üyesi. İlkin Paris'e, sonra New

York'a göç.

Zinoviev, Gregory(1883-1936): 1900'de sosyal demokrasiye katılır. Göç. 1903'te bolşevik. Göçmenlikte Lenin'e yakın. 1917'de ayaklanmaya karşı çıkar, sonra bir koalisyon hükümeti yanlısı. Yeni rejimin önde gelen yöneticilerinden biri olur. 1919'dan 1927'ye KE sekreteri. Stalin'e karşı çıkar. Moskova duruşmaları sırasında tasfiye edelir.

Zola, Emile(1840-1902): kenhdi kendini yetiştirmiş fransız yazarı. Natüralist romancıların öncüsü, toplumsal olayları, işçi ve insanlık hallerini aydınlatıcı bir biçimde yazar. Sosyalist, hümanist olur ve sayısız ilerici davada mücadele eder.

Başvuruda bulunulması moda olmamakla birlikte, rus devrimi, sosyalist mücadelenin gerekleri konusunda aydınlanmak isteyenler, çağdaş dünyayı anlamak isteyenler için hakkında bilgilenillmesi vazgeçilmez olan, hâlâ aşılmamış önde gelen bir deneyim olarak önümüzde bulunmaktadır.

Ernest Mandel eleştirel ve polemiksel bu denemesinde, rus devrimini tahlil etmekte. Polemiksel bir deneme, çünkü çağın belirleyici olaylarından biri olarak bu devrim ideolojik bir yergileme ile anlaşılmaz hale getirilmekte. Hem tarihçi hem devrimci olarak yazar temel soruyu öne çıkarmaktadır: Ekim 1917 totaliter bir hükümet darbesi miydi, yoksa özgürlükçü bir toplumsal ayaklanma mı? Bir başka ifadeyle rus devrimcilerinin önünde duran seçenek "burjuva demokrasisi ya da proleterya diktatörlüğü" miydi, yoksa "gerici bir askeri diktatörlük ya da proletarya diktatörüğü" miydi? Eleştirel bir deneme, çünkü Ernest Mandel rus devriminin derin meşruiyetini belirtirken bolşevik yönetimin 1917-1921 yıllarındaki hatalarını da saptamakta. Bunu yaparak, Ernest Mandel, bolşevizm tarihinin öğrenilmesine ilişkin tartışmaya önemli bir katkıda bulunmakta.